

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції

«ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ ХХІ СТОЛІТТЯ»

Київ · 22–23 грудня 2011 р.

У восьми томах

Том 7

Методологія статистичної обробки
економічної інформації
та шляхи зниження фінансових ризиків

Дніпропетровськ
Видавець Біла К. О.
2011

УДК 336
ББК 65.01
П 78

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції

СКЛАД ВИДАННЯ

Том 1. Виклики глобалізації та зміни парадигми економічного розвитку.

Том 2. Нові орієнтири національних стратегій економічного розвитку.

Том 3. Економіка підприємства та зміни пріоритетів підприємництва у ХХІ столітті.

Том 4. Регіональні аспекти розвитку та проблеми формування збалансованого економічного простору.

Том 5. Інвестиційно-інноваційні пріоритети нової постіндустріальної економіки.

Том 6. Економіка праці та пріоритет соціальної політики у новій економіці ХХІ століття.

Том 7. Методологія статистичної обробки економічної інформації та шляхи зниження фінансових ризиків.

Том 8. Актуальні питання економічного простору сучасності.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова оргкомітету:

Корецький М. Х. – доктор наук з державного управління, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Академії муніципального управління.

Члени оргкомітету:

- Бакуменко С. Д. – д.держ.упр., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, проректор з наукової роботи Академії муніципального управління;
- Дацій О. І. – д.е.н., професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Академії муніципального управління;
- Бутко М. П. – д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та державного управління Чернігівського державного технологічного університету.

П 78 Проблеми формування нової економіки ХХІ століття : *матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 груд. 2011 р.* : у 8 т. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2011.

ISBN 978-617-645-015-3

Т. 7 : Методологія статистичної обробки економічної інформації та шляхи зниження фінансових ризиків. – 2011. – 116 с.

ISBN 978-617-645-022-1

У збірнику надруковано матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми формування нової економіки ХХІ століття».

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів та наукових закладів.

УДК 336
ББК 65.01

ISBN 978-617-645-015-3
ISBN 978-617-645-022-1 (Т. 7)

© Авторський колектив, 2011

К.е.н. Балашова Р.І., Галінцева Я.Г.

Донецький інститут туристичного бізнесу, Україна

**МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ВПЛИВУ
ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Діяльність туристичних підприємств України характеризується стабільним нарощуванням загальної кількості туристичних підприємств. Кількість туроператорів протягом 2006–2010 рр. зростала в середньому на 19%, турагентів – на 14%. Відсутність ефективних механізмів зниження фінансових ризиків у процесі надання туристичних послуг приводило до стану, при якому кількість дійсно працюючих складала 66,0–77,1% кількості зареєстрованих підприємств [1]. Внаслідок коливання чинників у господарській діяльності підприємств, з якими взаємодіють туристичні підприємства, виникає необхідність попередження ризиків [2; 3].

Ризик, як невід’ємна складова конкурентного туристичного ринку породжується виникненням специфічних чинників, які впливають на оптимальність прогнозування економічного розвитку туристичних підприємств та стабільність їх діяльності. Тому дослідження питань, що виникають внаслідок впливу фінансових ризиків на діяльність туристичних підприємств є своєчасним.

В останні роки процеси, що вчиняють вплив на економічний розвиток були предметом численних публікацій вітчизняних та зарубіжних авторів. Вивчення проблеми управління інвестиціями та ефективності інноваційного розвитку, управління закупками товарів з урахуванням фінансових обмежень у сфері туристичного бізнесу, сучасної технології діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства, вимірювання ризику, загрози сучасного економічного розвитку, особливості взаємодії підприємств рекреаційно-туристичної сфери знайшли відображення в працях вітчизняних вчених М.М. Туриянської [4], М.В. Фоміної [5], Г.О. Швиданенка [6], О.В. Дмитрука [7], В.М. Хобти [8], З.Д. Калиниченко [11], та зарубіжних дослідників А.А. Трифилової [9], Д.С. Ушакова [10].

Аналіз результатів наведених вище досліджень показує, що на сьогодні ще недостатньо теоретичних досліджень, які б узагальнювали вітчизняний та зарубіжний досвід їх вирішення. Потребує дослідження питання методологічні підходів до прогнозування впливу фінансових ризиків на економічний розвиток туристичних підприємств.

Об’єктом дослідження є процес прогнозування впливу фінансових ризиків на економічний розвиток туристичних підприємств.

Предметом дослідження є положення методологічного забезпечення економічного розвитку туристичних підприємств.

Метою дослідження є методологічне забезпечення до прогнозування впливу фінансових ризиків на економічний розвиток туристичних підприємств.

В діяльності туристичного підприємства, як економічного об'єкту, особливого значення в сучасних умовах набуває формування економічного механізму управління фінансовим ризиком як процесом оптимального розподілу і руху ресурсів у господарській діяльності згідно з наміченими планами і безперервним контролем за результатами роботи. Ефективність розглядається по двох напрямках: здатність надавати певний набір туристичних послуг при оптимальних витратах; здатність пропонувати оптимальний набір послуг, які повинні відповідати індивідуальним вимогам споживача.

Специфіка досягнення економічного розвитку діяльності підприємств туристичного бізнесу визначається особливостями виготовленого туристичного продукту. На ефективність діяльності впливає економічне середовище, в якому функціонують підприємства туристичного бізнесу. Необхідність запобігання впливу фінансових ризиків на створюваний туристичний продукт викликається рядом причин: збільшенням кількості економічних рішень на різних рівнях управління; істотним розходженням у якісно-кількісних характеристиках інформації споживаної фахівцями, необхідністю оперативності в діяльності прийняття без порушення ритму функціонування елементів системи управління, розподілом функцій й обов'язків між персоналом підприємства, який бере участь у процесі формування та реалізації туристичних послуг (рис. 1).

Рис. 1. Напрями економічних заходів зниження впливу фінансових ризиків

Оцінка фінансового ризику здійснюється за результатами аналізу чинників, що негативно впливають на умови реалізації зобов'язань з досягнення економічного розвитку: скорочення обсягів виробництва; затримка досягнення оптимального рівня продуктивності; дії конкурентів щодо зниження ціни; потенційно несприятливі тенденції в галузі і в державі; недотримання строків і планових обсягів інвестування; невиконання календарного плану надання туристичних послуг та інші чинники [8, с.59].

До головних завдань, що забезпечують економічний розвиток туристичного підприємства, належать: робота персоналу, досягнення якісного обслуговування, впровадження інноваційних технологій; управління фінансовими, матеріальними та інформаційними ресурсами, продуктивністю праці, маркетингом, цілями, досягненням економічних результатів. Методологічний підхід до аналізу виникнення фінансових чинників та оцінки їх впливу на економічний розвиток надасть можливість визначати рівень небезпечності ризику та запропонувати пропозиції з мінімізації впливу несприятливих обставин завдяки виконанню відповідних заходів (табл. 1).

Таблиця 1. Характеристика методологічного забезпечення оптимізації впливу фінансових ризиків на ризиків на економічний розвиток туристичного підприємства ТОВ «Краун»

Характеристика чинників фінансового ризику	Очікувані результати	Економічний ефект від методологічного забезпечення, підвищення рентабельності R%
Вибір монопольного постачальника ресурсів	Збільшення цін на ресурси	-0,2
Виявлені недоліки оцінки витрат, обсягу роботи	Збільшення вартості туристичного продукту, несвоєчасність його надання	-0,3
Порушення терміну постачання послуг для формування туристичного продукту	Несвоєчасність надання туристичного продукту	-0,1
Порушення вимог до якості послуг та ресурсів, що формують туристичний продукт	Зниження якості туристичного продукту	-0,1
Відсутність нових специфічних туристичних технологій	Зниження обсягів туристичних продуктів, збільшення витрат на освоєння	-0,1
Поява замінників, запропонованих конкурентом	Зниження попиту і обсягу відповідного туристичного продукту	-0,2
Зниження цін конкурентів	Зниження вартості туристичного продукту	0,3
Збільшення податків	Зниження чистого прибутку	-0,2
Неплатоспроможність споживачів туристичних послуг	Падіння обсягу продажів	-0,3
Нестача оборотних коштів	Збільшення позикових ресурсів	-0,2
Разом		1.4

Таким чином, наведений приклад демонструє, що економічний ефект від методологічного забезпечення прогнозування впливу фінансових ризиків на своєчасного його запобігання досягає підвищення рентабельності на 1,4% за результатами діяльності туристичного підприємства.

Висновок. Розглядання проблеми методологічного забезпечення прогнозування впливу фінансових ризиків на економічний розвиток туристичних підприємств дає можливість визначити, що економічний розвиток туристичних підприємств пов'язаний з необхідністю оцінки впливу фінансових ризиків на результати їх діяльності (рентабельності активів, капіталу, реалізації туристичних послуг). Основною умовою впровадження своєчасних та необхідних заходів, що запропоновано як елементи методологічного забезпечення, є оптимізація ризиків. В цілому така політика впроваджується як система заходів економічного та технологічного характеру, що здійснюється туристичними підприємствами і відбувається з метою регулювання діяльності і формування умов для їх розвитку.

Список використаних джерел:

1. Державна служба України по туризму і курортах. Статистика / Аналітична довідка про роботу тур операторів та турагентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua>.
2. Система оцінки ризиків [Електронний ресурс]: метод. вказ. з інспектування банків: [Постанова Правління Нац. банку України від 15 берез. 2004 р. № 104]. – Режим доступу: <Інформ. система "Ліга-Закон">.
3. Интеллектуальная собственность. Информационно-методический сборник по защите и внедрению интеллектуальной собственности / ред. С.Н. Цесаренко, В.Ф. Раков; Донецкое региональное отделение Академии технологических наук Украины. – Донецк: ВИК, 2009. – 292с.
4. Туриянская М.М. Логическая модель управления закупками товаров с учетом финансовых ограничений в сфере туристического бизнеса / М.М. Туриянская // Вісник ДІТБ.– 2009. – № 13. – С.125-130.
5. Фоміна М.В. Сучасний економічний розвиток: загрози, проблеми, перспективи: монографія / Дон. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського // М.В. Фоміна, В.В. Приходько, І.Г. Машина. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2008. – 220 с.
6. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія / Г.О. Швиданенко, О.І. Олексик. – К.: КНЕУ, 2002. – 192 с.
7. Дмитрук О.В. Підприємства рекреаційно-туристичної сфери як об'єкти управлінської діяльності // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №9. – 103с.
8. Хобта В.М. Управління інвестиціями: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2009. – 448с.
9. Трифилова А.А. Оценка эффективности инновационного развития предприятия // А.А. Трифилова. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 304 с.
10. Ушаков Д.С. Экономика туристской отрасли: учеб. пособ. / Д.С. Ушаков. – Ростов-н/Д.: МарТ, 2010. – 446 с.
11. Калиниченко З.Д. Стратегическое управление предприятием: учеб. пособ. – Донецк: ГВУЗ «ДонНТУ», 2011. – 385с.

Білінська У.В.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Управління ризиками підприємства є специфічною сферою фінансового менеджменту, яка останнім часом виділилася у специфічну сферу знань – “ризик-менеджмент”. Від спеціалістів, що працюють в цій галузі, вимагають особливі кваліфікаційні вимоги, а саме, знання економіки та фінансів підприємств, математичних методів, прикладного апарату статистики, страхування, тощо. Основною функцією ризик-менеджерів є управління фінансовими ризиками підприємства [1, с. 29].

Управління ризиками підприємства – це процес передбачення та нейтралізації їх негативних наслідків, пов'язаних з їх ідентифікацією, оцінкою, профілактикою та страхуванням. Існує спрощена схема процесу управління ризиками, яка детально показує процес управління ризиками підприємницької діяльності.

Управління ризиками підприємства базується на певних принципах, основними з яких є:

- 1) усвідомленість прийняття ризиків фінансовим менеджером;

2) керованість ризиками, які приймаються – у складі портфеля фінансових ризиків мають знаходитись переважно ті ризики, які піддаються нейтралізації;

3) незалежність управління окремими ризиками підприємства, тобто фінансові втрати не залежать одна від іншої по окремим ризикам;

4) співставність рівня ризиків, що приймаються, з рівнем доходності фінансових операцій;

5) співставність рівня ризиків, що приймаються, з рівнем фінансових можливостей підприємства;

6) економічність управління ризиками – витрати підприємства на нейтралізацію відповідного фінансового ризику не повинні перевищувати суми можливих фінансових втрат по ньому навіть при найвищому ступені вірогідності настання ризикового випадку;

7) облік часового фактору в управлінні ризиками – чим довший період здійснення фінансової операції, тим ширший діапазон супутніх їй ризиків і тим менша можливість забезпечувати нейтралізацію її негативних фінансових наслідків;

8) облік фінансової стратегії підприємства в процесі управління ризиками;

9) облік можливості передачі ризиків іншим суб'єктам фінансової діяльності.

З обліком вище перелічених принципів на підприємстві здійснюється планування управлінням фінансовими ризиками. Схематично цей процес відображено на рис. 1 [4].

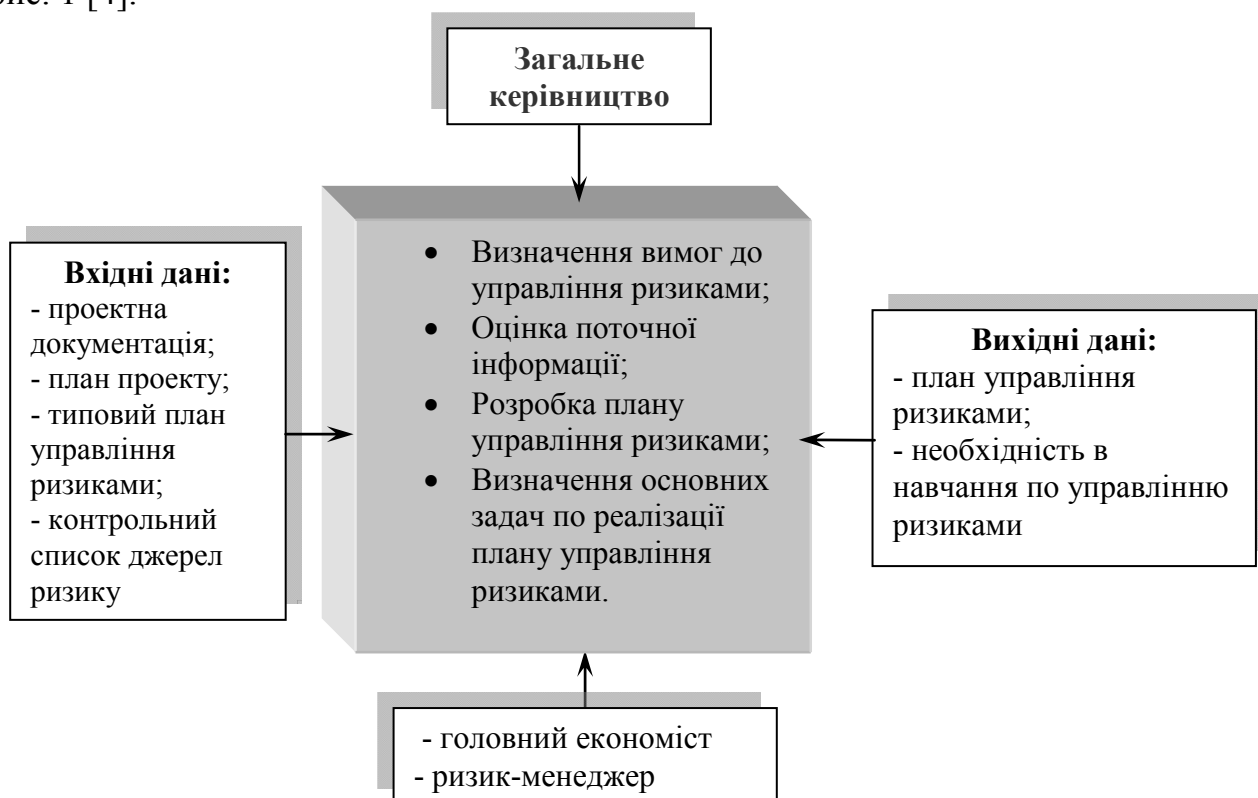

Рис. 1. Технологія планування управління ризиками в процесі реалізації

Політика управління фінансовими ризиками є частиною загальної стратегії підприємства, що зводиться до розробки системи заходів по нейтралізації можливих негативних фінансових наслідків, пов'язаних із здійсненням різноманітних аспектів фінансової діяльності.

Ризик існує незалежно від того, якими будуть наслідки: невизначеними чи

невідомими. Деякі види діяльності, прийнято вважати більш ризиковими, ніж інші. Вкладник часто усвідомлює, що він, роблячи вклади, наражається на ризик отримати невеликий прибуток, або зазнати збитків, і при якому рух ліквідності може бути меншим очікуваного і розцінюватись як відносно «ризиковане». З іншого боку, якщо він більш впевнений в результаті проекту, то він зможе передбачити, чи є ризик, чи його взагалі немає [2].

Розроблена на підприємстві політика управління фінансовими ризиками може бути оформлена у вигляді спеціального документа – бізнес-плану ризик-менеджмент [3].

Таким чином, в економічній діяльності вірогідність запобігання ризику означає можливість визначити проблеми та будувати свої дії так, щоб виключити або ослабити вплив небажаних наслідків цих проблем в теперішньому та майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Кадинская О.А. Управление финансовыми рисками / О.А. Кадинская. – М., 2000. – С. 295.
2. Клейнер Г.Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность / Г.Б. Клейнер, В.Л. Тамбовцев, Р.М. Качалов. – М., 2002. – С. 136.
3. Уткин Э.А. Риск-менеджмент: учебник / Э.А. Уткин; ассоц. авт. и издателей "Тандем". – М.: ЭКМОС, 1998. – 287 с.
4. Project Risk Analysis and Management [Електронний ресурс] / Catriona Norris, John Perry, Peter Simon. – UK: The Association for Project Management, 1997. – Режим доступа: <http://www.eurolog.demon.co.uk/minipram.pdf>

К.э.н. Бричеев В.А.

*Таганрогский государственный педагогический институт имени А.П.Чехова,
Российская Федерация*

ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ОТТОКА КАПИТАЛА ИЗ РОССИИ

Существующая финансовая архитектура рынка России основана на эксцессивной зависимости от инвестиций нерезидентов. Интернационализация внутреннего рынка стала базой спекулятивной модели российского финансового рынка с высокой фрагментарностью и олигополистической структурой. Тесная зависимость его динамики от стоимостного движения зарубежных рынков и поведения глобальных инвесторов непосредственно влияет на потенциал системного риска России.

Системный риск вызывается излишней концентрацией различных видов рисков на финансовом рынке, реализация которых составляет основу для запуска финансового кризиса. Для России, являющейся формирующимся рынком (emerging market), существенная зависимость от экспорта сырья и притока иностранного капитала провоцирует развитие финансового кризиса в том же направлении и в тех же объемах, как и в других странах с развивающейся и переходной экономикой. Сверхконцентрации социальных и политических рисков провоцируют изменения в финансово-кредитной сфере, выражаемые в смене направления движения иностранного капитала – его массированном оттоке в течение одного-трех лет.

Изменения в прогнозах Минэкономразвития РФ относительно объемов отто-

ка капитала из России в 2011 году до \$85 млрд. при стабильно высоких ценах на нефть и низком уровне прямых инвестиций в экономику (на уровне 1% ВВП) сигнализируют о начале второй волны финансового кризиса. Больше ушло лишь в 2008 году на фоне разрастания финансового кризиса и российско-грузинской войны – \$133,7 млрд. В кризисный 2009 год из России утекло \$56,1 млрд.

За последние десять недель в России зафиксирован самый масштабный отток средств. Управляющие фондов, инвестирующих в акции российских компаний, сообщили о нетто-оттоке средств в размере \$214 млн. (1,8% активов под управлением). Такая динамика объясняется ростом политической напряженности в России и негативным развитием ситуации в Европе. Об этом говорится в исследовании, составленном специалистами Emerging Portfolio Fund Research (EPFR) по заказу российской инвестиционной компании «Уралсиб Кэпитал». В последнюю неделю сентября 2011г. инвестиционные фонды вывели из РФ \$443 млн.

Без потерь не обошлось и у фондов ЕМЕА, из которых инвесторы вывели \$277 млн.

По данным Росстата, основные инвестиции поступают в Россию с Кипра, где зарегистрированы владельцы большинства российских промышленных холдингов и компаний: на конец сентября 2011г. они составили 69,1 миллиарда долларов. На втором и третьем месте Нидерланды и Люксембург – 46,3 миллиарда долларов и 35,1 миллиарда долларов соответственно. В сумме они дают больше половины всех накопленных иностранных инвестиций в Россию.

На оффшоры приходится и львиная доля оттока капитала из России. Например, в Швейцарию, где зарегистрированы дочерние компании “Русала”, “Башнефти”, “Русснефти”, “Уралкалия”, “Фосагро”, “Мечела”, в первом полугодии 2011г. из России, согласно данным Росстата, было перечислено 24,6 миллиарда долларов.

Тем не менее, с 1 января по 14 декабря 2011 года российский рынок все еще остается в плюсе с притоком капитала в фонды, инвестирующие в акции РФ и стран СНГ, равным \$82 млн. Однако, по мнению аналитиков “Уралсиб Кэпитала”, к концу года этот показатель может снизиться почти до нуля или даже выйти в зону отрицательных значений. Начнется очередной этап вывода капитала из России, связанный с тем, что перед длинными праздниками ценные бумаги традиционно продаются и средства переводятся в валюту. Предновогодняя ситуация усугубится еще и тем, что российские бумаги будут продавать не от того, что они плохие, а потому, что европейским инвесторам просто очень нужны деньги. Увеличат сумму оттока капитала и ежегодные выплаты российскими компаниями процентов по своим международным кредитам и облигациям в сумме \$16 млрд.

Ускорению оттока капитала из России во II полугодии 2011 года способствовало несколько факторов. С одной стороны, чисто внешние – потрясения вокруг суверенного рейтинга США в июле-августе и обострение европейского долгового кризиса в последние три месяца привели к массированному выходу иностранных инвесторов из высокорискованных активов, к числу которых относятся и российские акции. С середины июля по конец октября 2011 года из ориентированных на Россию фондов было выведено примерно \$3 млрд. (в том числе более \$1,1 млрд. – за последние полтора месяца), из фондов развиваю-

щихся стран – \$29 млрд. Уходу иностранцев из России не помешали даже сохраняющиеся высокие цены на нефть. Именно их скачок весной этого года привел к притоку спекулятивного капитала на российские фондовые рынки.

Кроме того, разрастание долгового кризиса в Еврозоне приводит к постепенному закрытию мировых финансовых рынков для российских банков и компаний, что усиливает отток капитала из-за невозможности перекредитоваться. При этом пик выплат по внешним долгам приходится как раз на сентябрь-декабрь 2011 года. «Экспорт» средств раздувают и российские «дочки» европейских банков, финансово поддерживающие попавшие в сложную ситуацию материнские структуры. С другой стороны, действуют чисто внутренние причины – приближение выборов депутатов Госдумы и президента РФ, скандальный уход бизнесмена Михаила Прохорова с поста лидера партии «Правое дело», отставка министра финансов Алексея Кудрина и заявление премьер-министра Владимира Путина о намерении баллотироваться в президенты также способствовали оттоку капиталов на Запад.

По мнению экспертов ФГ «Калита-Финанс» по пессимистичному сценарию в следующем году мировая нестабильность и внутренние политические риски погрузят страну в рецессию на несколько лет. Поддержки экономики со стороны Правительства ввиду бюджетной политики РФ, которая предполагает увеличение оборонных расходов и социальных обязательств, не ожидается. Дефицит бюджета, сокращение сальдо торгового баланса и инвестиций в основной капитал, увеличение инфляции резко отрицательно скажутся на показателях работы российских организаций.

В настоящее время Россия торгуется с существенным дисконтом по сравнению с основными развитыми и развивающимися рынками, который объясняется именно высокими рисками российской экономики и политической системы, а также ожиданиями снижения цен на нефть (рис.1).

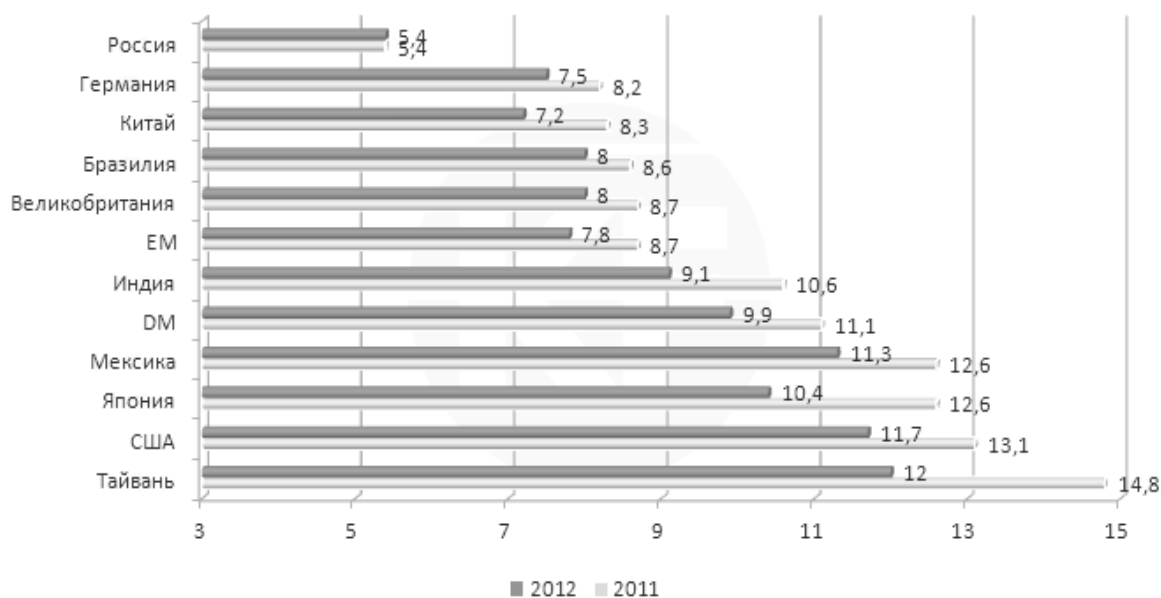

Рис.1. Сравнение России и мировых рынков по коэффициенту «цена/прибыль»

Уже в следующем году прогнозируется дефицит бюджета, ведь для сведения его в «нули» нужна цена Urals на уровне 110 долларов за баррель (при курсе

31 рубль за доллар), достижение которого не соответствует прогнозам. Непосредственно на валютном рынке в 2012 году инвесторы будут отказываться от высокорисковых инструментов в пользу доллара и драгоценных металлов. Так, пара евро-доллар может опуститься к концу года к уровню 1,20, а доллар/франк – к 1,50.

Аналитики же ожидают в 2012 году дальнейшего ослабления рубля. Даже при высоких ценах на нефть бивалютная корзина может опуститься в следующем году до 38-40 рублей (по итогам торгов 1 ноября – 35,9 рубля), а по отношению к доллару США рубль может упасть до 33-35 рублей за \$1. Ранее Институт «Центр развития» Высшей школы экономики (ЦР ВШЭ) заявлял, что даже при сохранении высоких цен на нефть рубль может к 2014 году упасть до 34,9 рубля за \$1, в случае снижения цен до \$60 за баррель российская валюта упадет до 44-46 рублей. Недалек от них и дополнительный негативный прогноз Министерства экономического развития, опубликованный в начале сентября этого года. Он предусматривает падение цен на нефть до \$60-80 за баррель в случае разрастания кризиса на Западе и ослабление российского рубля до уровня 40 рублей за \$1.

Экспертные прогнозы на 2012 год сильно расходятся с официальными. По оценке Аудиторской компании ФБК, российский ВВП покажет в 2012 году вовсе не рост на 3,5–4%, а падение на 1,5–2%. Дефицит бюджета составит не 1,5% ВВП, как считают в Минэкономразвития, а 4–5%. Инвестиции в основной капитал отнюдь не вырастут на 8%, как ожидают в правительстве, а сократятся на 2%. Будет отрицательным и индекс промышленного производства – минус 3–4%. Инфляция в 2012 году тоже превысит официальные прогнозы: вместо 5–6-процентного роста цен российская экономика получит 8–9-процентный. Однако экономические потрясения начнутся не сразу. Их стоит ожидать после президентских выборов, начиная со второй половины 2012 года. Потому что до выборов власти сделают все возможное, чтобы удержать экономику от явного спада.

В целом, по мнению экспертов, в ближайшие 2-3 года российскую экономику ждет затяжная рецессия. Российские чиновники не надеются остановить отток капитала даже в 2012 году, хотя такие планы сохранялись еще несколько недель назад. «Общий положительный финансовый счет мы ожидаем только в 2013–2014 годах», – заявил замглавы Минэкономразвития Андрей Клепач на банковском форуме в Лондоне. Направление движения капитала сменится не раньше 2013 года, прогнозирует заместитель министра экономического развития РФ Андрей Клепач. «Общий положительный финансовый счет (приток капитала) мы ожидаем только в 2013–2014 годах», – цитирует Интерфакс заявления Клепача на банковском форуме в Лондоне. В министерстве ждут «роста валютных резервов в ближайшие три года, если ЦБ пойдет на большее снижение курса рубля, чем это пока есть в ориентировках макропрогноза».

"Прогнозы по оттоку капитала постоянно пересматриваются, так как Минэкономразвития и ЦБ недооценивали глубину долгового кризиса в еврозоне и тяжесть оказываемого им влияния на мировую экономику и финансовые рынки. Надо сказать, в этом они были не одиноки, почти все аналитики недооценивали эту угрозу", – отмечает аналитик "Allianz РОСНО Управление Активами" Ариэл Черный. По его словам, динамика потоков капитала в РФ в гораздо большей степени обусловлена ситуацией на глобальных рынках и готовностью междуна-

родных инвесторов вкладываться в рискованные активы, а не внутрироссийскими реалиями.

Российские предприниматели и западные инвесторы теряют надежду на способность властей победить коррупцию. Большая часть претензий европейских и азиатских предпринимателей к условиям ведения бизнеса в РФ – неясность законодательства, непрозрачность политических решений, непредсказуемость бизнес-климата, отсутствие единых правил игры, фрагментарность и неповоротливость бюрократии. Привлекательными для иностранного бизнеса остаются огромный объем рынка, который сулит большие возможности для сбыта продукции; мощная ресурсная база, доступность сырьевых источников; высокий уровень образования; гибкость и креативность самих людей, готовых искать выход из любой ситуации.

С момента прихода к власти Владимира Путина государство ведет кампанию по переводу из иностранных оффшоров под юрисдикцию России компаний, владеющих российской собственностью, подозревая их в уклонении от уплаты налогов. В ответ предприниматели пеняют правительству на несовершенство российской судебной системы, высокие налоги и проблемы с защитой прав собственности.

К.э.н. Глотова И.И., Павлова Н.Г.

Ставропольский государственный аграрный университет,

Российская Федерация

КРЕДИТНОЙ И НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ СТАВРОПОЛЬСКОГО КРАЯ

Финансовые риски актуальны к рассмотрению на сегодняшний день, так как усиление рискованности экономической деятельности и изменение профиля основных рыночных рисков резко повышают значимость поиска участниками рынка адекватных эффективных стратегий управления рыночными рисками. Финансовый риск возникает в процессе отношений предприятия с финансовыми институтами (банками, финансовыми, инвестиционными, страховыми компаниями, биржами и др.). Причины финансового риска – инфляционные факторы, рост учетных ставок банка, снижение стоимости ценных бумаг и др.

Сопоставление основных параметров динамики социально-экономического развития Ставропольского края и России свидетельствует о достаточно устойчивых по годам и большинству параметров темпах роста региона. За десять последних лет 52% показателей динамики экономического роста Ставропольского края были выше, чем в среднем по России. Наиболее устойчиво росли за эти годы реальные доходы населения, розничный товарооборот и валовой региональный продукт (далее – ВРП) Ставропольского края. Одновременно в динамике некоторых параметров социально-экономического развития Ставропольского края наблюдается выраженная неустойчивость – годы высокой динамики роста перемежаются отдельными годами абсолютного спада. Проявляются, слабые стороны края и появляются финансовые риски, которые могут привести к серьезным последствиям, среди них можно выделить:

- Диспропорция между сложившимися объемами производства продукции и плотностью населения. Это отражается в низких показателях ВРП, инвестиций в основной капитал и бюджетной обеспеченности в расчете на одного жителя края.

- Высокая доля теневой экономики, наносящая ущерб государственным финансам и пенсионной системе.

- В условиях глобального финансового кризиса сокращение спроса на продукцию, доходов населения, рост безработицы, развитие бартерных форм расчетов может отбросить экономику Ставропольского края на десятилетия назад.

- Возрастает конкуренция за рынки сбыта продукции и привлечение внешних инвестиций. Снижается уровень конкурентоспособности местных производителей товаров с низкой добавленной стоимостью.

- Рост инфляции сократит реальные доходы населения и значительно ухудшит положение малообеспеченных слоев населения.

- Сохранение низкой доступности кредитов станет причиной дальнейшего сокращения оборотных средств предприятия и дополнительного увольнения работников.

- Приостановление ипотечного кредитования и снижение доступности жилья для молодых семей.

- Более высокий размер заработной платы и комфортные условия для жизни стимулируют отток наиболее перспективных и талантливых молодых специалистов в другие регионы России и за рубеж.

- Низкая активность стратегических инвесторов, недостаток объектов, неразвитость фондового рынка, низкий уровень международной кооперации. На приток инвестиций отрицательно влияют существующие административные барьеры.

На базе проведенного анализа сложившейся в Ставропольском крае экономической ситуации принята Концепция развития Ставропольского края. В основу модели экономического развития территории Ставропольского края положена идея формирования конкурентоспособной и инвестиционной привлекательной территории, достижения высокого уровня экономического развития, адекватного имеющемуся потенциалу.

Государство использует финансы для осуществления своих основных функций и задач, достижения определенных целей, и значительную роль в достижении поставленных целей играет финансовая политика. Важной частью финансовой политики являются: бюджетная и налоговая политика.

Преобразование налоговой системы Ставропольского края в последние годы осуществлялось в тесной связи с проведением бюджетной реформы. Следует отметить, однако, что существуют некоторые проблемы, среди которых неразвитость базовых институтов, принудительного исполнения договоров, уровень судебной системы. Осуществляемая налоговая реформа является лишь первым шагом на пути создания конкурентоспособной налоговой системы, которые определили основу для ее строительства. Изменения налоговой политики приобре-

тают особую значимость в условиях мирового финансового кризиса. Налоговая политика, с одной стороны, будет направлена на борьбу с негативными последствиями экономического кризиса, а с другой стороны, – на создание условий для восстановления положительных темпов экономического роста. В этой связи важнейшим фактором проводимой налоговой политики будет являться необходимость поддержания сбалансированности бюджетной системы. Необходимо постоянно следить за ситуацией в мире, российской экономике и стимулировать экономический рост, в том числе и с помощью механизмов налоговой политики.

Основной целью денежно-кредитной политики в ближайшие три года является удержание инфляции в пределах от 5-7% в годовом исчислении. Обеспечение контроля над инфляцией и поддержание ее на стабильном уровне будет способствовать формированию низких инфляционных ожиданий, оживлению деловой активности. В целях повышения эффективности денежно-кредитной политики будет продолжаться движение в сторону свободного обменного курса. Особое внимание будет уделяться поддержанию финансовой стабильности, в частности будут повышены требования к финансовой устойчивости и к управлению рисками кредитных организаций, будет способствовать дальнейшей консолидации и капитализации в банковском секторе. Возросшая конкуренция будет требовать изменений модели развития кредитных организаций в направлении большей диверсификации банковской деятельности, снижения концентрации рисков. В то же время это будет способствовать развитию экономики и повышению ее конкурентоспособности [5].

Ставропольский край обладает одними из крупнейших в мире производственными силами, которые в значительной степени неэффективны в использовании. Недоиспользование возможностей объясняется отсутствием денежных средств. В то же время по официальной оценке значительные финансовые ресурсы ежегодно вывозятся за пределы края. В целом налоговая и денежная политики должны достичь такого уровня совершенства, чтобы предпринимателю было невыгодно экспортировать свободный капитал. Другим существенным ресурсом финансовой политики является более рациональное использование всех средств, включая те, которые в настоящее время отправлены не по целевому назначению или остаются по различным причинам не собранными у налогоплательщиков. Привлечение этого значительного резерва в основном зависит от повышения эффективности работы всех бюджетополучателей, финансовых органов, Главного управления федерального казначейства, Департамента государственного финансового контроля и РФ, Министерства налогов и сборов РФ, а также их территориальных органов, от их слаженности и согласованности в работе.

Список использованных источников:

1. Теория финансов: учеб. пособ. / Н.Е. Заяц, М.К. Фисенко, Т.Е. Бондарь и др. – 2-е изд., стереотип. – Мн.: Высшая школа, 2009.
2. Колесов А.С. Финансовая политика: цели и задачи / А.С. Колесов // Финансы. – 2009.
3. Финансы: учебник для вузов / под ред. М.В. Романовского, О.В. Врублевской, Б.М. Сабанти. – М.: Юрайт-М, 2008.
4. <http://www.yandex.ru>
5. <http://www.cbr.ru>

Головащенко И.О., Грачева И.И.

Днепропетровский университет имени Альфреда Нобеля, Украина

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ЗАДАЧИ КРЕДИТНО-БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Денежная политика государства есть часть экономической политики и представляет собой совокупность денежно-кредитных и бюджетно-налоговых инструментов и институтов, обладающих полномочиями по формированию и использованию денежных ресурсов в соответствии со стратегическими и тактическими целями государственной экономической политики. Из определения видно, что кредитная политика – особая сфера деятельности государства и центрального банка, направленная на мобилизацию денежных ресурсов и их рациональное использование. Через денежную политику осуществляется воздействие на экономическое социальное развитие.

В Украине государство использует денежную политику для осуществления своих функций и задач. В Законе Украины «Об НБУ» указывается: «Денежно-кредитная политика — комплекс мероприятий в сфере денежного обращения и кредита, направленных на регулирование экономического роста, сдерживания инфляции и обеспечения стабильности денежной единицы Украины, обеспечение занятости». Как видно цели денежной политики Украины практически совпадают с целями её осуществления в высокоразвитых в экономическом отношении странах. Денежная политика – это область надстройки, но в основе её лежат базисные отношения. Денежные регуляторы, такие как, управление процентной ставкой, объёмами банковскими резервами, установление кредитных потолков, осуществление операций на открытом и валютном рынках, изъятие из источников покрытия обязательных резервов денежной наличности и остаточной суммы объёма облигаций внутреннего государственного займа и другие, играют решающую роль в осуществлении денежной политики. Эффективность этой политики зависит от компетенции данного государства в использовании денежно-кредитных рычагов, научного подхода к пониманию объективности денежных процессов и создании условий для их протекания.

Денежно-кредитная и банковская система Украины пока нестабильна и неустойчива. В этих условиях принятие практических решений носит специфический, порой драматический характер. В целом это – трудные, мучительные решения. Высокая инфляция исключает долгосрочные формы кредитования и инвестирования, лишает денежно-кредитное управление, быть может, самого важного его элемента, связанного с развитием, перспективой, стратегией. Неэффективная система налогообложения, где 90% налогов изымается репрессивным, силовым методом, в центр внимания как финансового, так и банковского менеджера ставит вопрос – как избежать обременительных, удушающих налогов. Но надежда на относительную стабилизацию кредитно-банковской системы, появившаяся в последнее время, выводит на авансцену Цивилизованные (или, как принято говорить, адекватные рыночной экономике) методы денежно-кредитного управления.

В Украине сегодня доминирует рациональная денежно-кредитная политика. Она призвана минимизировать инфляцию, способствовать устойчивому экономи-

ческому росту, поддерживать уровень валютного курса на экономически обоснованном уровне.

Основной целью денежно-кредитной политики в Украине, как составной части финансовой политики в настоящее время является переход к экономическим методам регулирования денежного обращения через:

- повышение роли банковского кредита и формирование банковских резервов;
- формирование финансового рынка (купли-продажи ценных бумаг);
- приостановление необоснованного перехода денег из сферы безналичного оборота в наличный;
- поэтапный переход внешнеэкономических связей с другими странами на мировые условия, цены, системы расчетов;
- конвертируемость денежной единицы;
- реорганизация сберегательного и страхового дела;
- усиление контроля за рациональным и эффективным расходованием средств бюджетов всех уровней с целью сокращения бюджетного дефицита и приостановления инфляционных процессов в государстве.

Стоящая перед страной задача перехода к стабильному экономическому росту требует от Национального банка Украины создания условий для повышения инвестиционной активности. Активизация экономического роста усиливает заинтересованность отечественных предприятий в привлечении инвестиционных ресурсов через размещение на фондовом рынке корпоративных ценных бумаг, акций и долговых обязательств.

При анализе структуры управления банков наблюдается замещение источников формирования их ресурсов. Обостряется проблема недостаточности денежных ресурсов для расширения банковской деятельности. Это характерная тенденция последних лет и, поэтому отечественные банки вынуждены привлекать денежные средства, открывать для себя внешние каналы финансирования.

Несмотря на значительные достижения банковской системы Украины, ее основной проблемой является недостаточная капитализация, что отражается в ряде связанных проблем подчиненного уровня. К последним относятся ограниченность возможностей кредитования, недостаточное качество менеджмента, неадекватность управления рисками и другие. Между тем следует отметить, что проблемы банков не являются внутренне автономными, а обусловлены проблемами их клиентов и партнеров. Качество отношений с ними и, в конечном счете, отражают развитие экономики в целом как макросистемы.

Одной из причин, вызывающих необходимость совершенствования банковского законодательства в Украине, явилось то, что банковская система со времени принятия независимости Украины не формировалась в соответствии с какой-либо продуманной концепцией или планом, а складывалась во многом спонтанно, включала законы и положения, которые устаревали очень быстро и нуждались в замене их новыми.

Список использованных источников:

1. Амбарцумов А.А. Экономика: учеб. пособ. для вузов / А.А. Амбарцумов. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997.
2. Гроші та кредит: підручник / за заг. ред. М.І. Савлука. – К., 2011.

3. Глущенко В.В. Финансы: учеб. пособ. / В.В. Глущенко, В.Н. Чехунов. – Х.: Изд-во ун-та внутр. дел, 2000. – 164 с.
4. Заблоцький Б.Ф. и др. Економіка України / Б.Ф. Заблоцький и др. – Львів: Львівський банківський коледж Національного банку України, 1997.
5. Закон України «Про банки та банківську діяльність». – Орієнтир.
6. Закон України «Про Національний банк України». – Відомості Верховної Ради.

К.е.н. Гордіца Т.М.

Київський національний економічний університет, Україна

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПОЯВУ ДЕПОЗИТНОГО РИЗИКУ З ТОЧКИ ЗОРУ БАНКУ

Ризик, як економічна категорія, завжди направлений на певну не можливість, яка призводить з одного боку до виникненні збитків, з іншого – на не до отримання доходів, які були заздалегідь очікувані, при чому його вплив розповсюджується як на окремо визначений банк, так і на його клієнтів. За класичними постулатами та методологією депозитний ризик з точки зору банківської системи розглядається в межах дослідження категорії ліквідності та дотримання певних нормативів. Таким чином, в загальноприйнятій класифікації депозитний ризик банку може бути структурований на наступні види ризиків:

- Ризик незбалансованої ліквідності, в результаті якого виникає втрата очікуваного доходу та або погіршення фінансового стану (банкрутства) банку завдяки:

- а) відтоку або навпаки притоку ресурсів впродовж проведення не вірної політики ризик-менеджменту (операційно-технологічний ризик);
- б) не збалансованої стратегії залучення та розміщення коштів;
- в) впливу ринкового ризику в ракурсі валютного, процентного та цінового;
- г) виникнення ризику репутації.

- Ризик трансформації, що виникає в результаті недооцінки стабільного залишку на депозитах до запитання (трансакційні рахунки) в процесах залучення їх в активні операції.

Проведений авторський аналіз депозитів домашніх господарств у розрізі регіонів, видів валюті строків погашення за 2008-2010 рр. в ракурсі розмежування поняття депозитного ризику банку з точки зору його макрорівня (банківської системи України) та мезорівня (регіонального розподілу) показав, що виникли позитивні тенденції відновлення довіри фізичних осіб до банківської системи, не дивлячись на зменшення питомої ваги довгострокових внесків (більше 2-х років) у 2010 році порівняно із 2008 роком [1]. Крім того, залишки на поточних рахунках фізичних осіб мають тенденцію до зростання, саме простежується збільшення їх частки в загальному обсязі депозитних ресурсів: 2008 р. – 18,6%, 2009 р. – 26,7%, 2010 р. – 24,1%, що вказує на перевагу все ж таки страховального мотиву в заощаджувальній поведінці вкладників [1]. Щодо мезорівня, то аналіз динаміки залишків на депозитних рахунках фізичних осіб довів, що на сучасному етапі переважає саме ризик трансформації, тобто загальна тенденція зростання вкладів на поточних рахунках та вкладах фізичних осіб до 1 року по Україні чітко просліджується за всіма регіонах.

З іншого боку, причиною виникнення ризику, як показує аналіз досліджень різноманітних авторів [2; 3], є вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на рівень депозитного ризику з точки зору банку. На нашу думку, особливостями є наступне:

- зовнішні контрольовані фактори впливу на появу депозитного ризику з точки зору банку на всіх його рівнях мають однаковий прояв через рівень довіри до банківського сектору;

- зовнішні не контрольовані фактори впливу на появу депозитного ризику з точки зору банку на всіх рівнях мають однаковий прояв через наслідки макросередовища й форс-мажорні обставини, що призводять до не до отримання доходів та/або до банкрутства фізичної особи, і як результат провокують суттєвий відтік депозитних вкладів населення, і таким чином призводять до появи всіх рівнів банківської кризи, в тому числі й системної. Окремо потрібно врахувати вплив політичного та валютного ризиків, а також стосовно всієї банківської системи – змін кон'юнктури міжнародних ринків банківських ресурсів та обмеження з боку законодавства зарубіжної країни щодо участі іноземних банків на ринку банківських ресурсів України;

- зовнішні частково контрольовані фактори впливу на появу депозитного ризику з точки зору банку на всіх рівнях мають однаковий прояв через суб'єктивні мотиви відносно розподілення доходів окремого індивіда й домогосподарства через зміни в ціновій та продуктовій політиці банку, а також в політиці рефінансування НБУ стосовно його підтримки з урахуванням особливостей визначеного банку, регіону, банківської системи. Проте на макрорівні потрібно враховувати наявну можливість у залученні ресурсів ззовні у національну банківську систему, а також такі фактори, як рівень суверенного кредитного рейтингу держави, стабільності національної грошової одиниці, рівень інфляції та ринковий ризик тощо;

- внутрішні – контрольовані, не контрольовані та частково контрольовані фактори впливу на появу депозитного ризику з точки зору банку мають на всіх рівнях однаковий прояв через, відповідно:

- політику залучення та утримання клієнтів – фізичних осіб, що залежить від державної політики стосовно розвитку національного ринку заощаджень. Проте потрібно врахувати й існуючу систему ризик-менеджменту на рівні окремо визначеного банку, його регіональної мережі, та контролю за її ефективним функціонуванням з боку НБУ;

- суб'єктивні мотиви фізичних осіб відносно розподілення доходів (заощаджувальна поведінка та життєвий цикл окремого індивіда та домогосподарства), що впливають на визначення частки стосовно банківських заощаджень;

- ступень фінансової обізнаності, лояльності та довіри існуючих та потенційних клієнтів – фізичних осіб на всіх рівнях, в тому числі й в національному масштабі.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Депозити домашніх господарств у розрізі регіонів, видів валют і строків погашення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

2. Кабешева А.М. Риск потери банковских вкладов: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.10/ А.М. Кабешева; Ивановский государственный химико-технологический университет. – Иваново, 2006.
3. Тітієвська О.В. Методологічні підходи до визначення факторів депозитних ризиків банку як об'єкта регулювання / О.В. Тітієвська// Економічний простір. – 2008. – № 13. – С.140-148.

Д.е.н. Дзюблюк О.В.

Тернопільський національний економічний університет, Україна
**ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ
ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ
В КРИЗОВИЙ ПЕРІОД**

У період кризових явищ на світових ринках і розгортання фінансової кризи в Україні особливо гостро постає проблема подальшої реалізації заходів з реформування української економіки на ринкових засадах. Центральне місце серед цих заходів належить монетарному регулюванню, що є найбільш важливим інструментом впливу на економіку через масштаби здійснюваних банками кредитних операцій, а відтак і обсяги грошової маси в обігу.

Оцінюючи діяльність Національного банку України в системі заходів державної економічної політики, необхідно відзначити значний прогрес у плані використання ринкових інструментів монетарного регулювання, що охоплюють набір трьох ключових важелів: 1) мінімальні обов'язкові резерви; 2) політику облікової ставки, що визначає умови рефінансування комерційних банків; 3) операції на відкритому ринку. Водночас безпосередні практичні аспекти їх застосування потребують ще досить серйозних заходів із оптимізації механізмів монетарного регулювання.

Так, особливості впливу змін норм обов'язкових резервів на кредитну активність комерційних банків, а відтак і динаміку грошової маси виражаються через зміну грошової бази, яка включає окрім готівки в обігу ще й величину банківських резервів. Врешті величина грошової бази, на яку центральний банк країни має безпосередній вплив саме через регулювання норм обов'язкових резервів, у ринкових умовах слугує основою впливу відповідного монетарного регулятивного механізму на грошову масу, а будь-які зміни у грошовій базі так чи інакше мають позначатися і на кількості грошей в обігу. Це загалом характеризує зміну мінімальних обов'язкових резервів як досить дієвий інструмент, здатний справляти активний вплив на можливості комерційних банків кредитувати економіку.

Загальну схему застосування мінімальних обов'язкових резервів Національним банком України можна вважати у достатній мірі наближеною до діючої практики розвинутих країн. Водночас необхідно відзначити і наявність суттєвих розбіжностей, за якими можна визначити шляхи подальшого удосконалення системи обов'язкового резервування для комерційних банків нашої країни. Доцільно було б розглянути можливості збільшення періоду розрахунку резервів українськими комерційними банками (принаймні до 30 днів), що могло б стати умовою досягнення належної еластичності системи обов'язкового резервування, а розрахунковий період дозволяв би належним чином враховувати коливання

залишків депозитів і планувати відповідні активні операції банків, забезпечуючи відповідну дохідність. Для вирішення проблеми неефективного використання значних сум сформованих комерційними банками ресурсів Національному банку України слід було б розглянути можливості нарахування плати за сформовані комерційними банками резерви (принаймні у розмірі половини встановленої облікової ставки), що могло б стати важливим засобом підвищення ефективності функціонування кредитних установ загалом.

Щодо політики облікової ставки, то складні умови функціонування перехідної економіки суттєво обмежують не лише можливості її впливу на економічні процеси, а й навіть використання просто у якості індикатора господарської кон'юнктури та загальної оцінки спрямування монетарної політики центрального банку. Однак і в сучасних умовах облікова ставка Національного банку України має більшою мірою декларативний, аніж регулятивний характер в силу незначних обсягів кредитування центральним банком комерційних банків та спрямування останніми значних обсягів ресурсів на ринок державних боргових зобов'язань. Тому в якості основного напрямку вдосконалення політики облікової ставки і механізму рефінансування слід вважати розширення можливостей комерційних банків отримувати кредити в Національному банку України, що в принципі можливо в разі зміни пріоритетів у його кредитній активності з ринку держоблігацій на позичкові операції з комерційними банками.

Ще одним важливим інструментом грошово-кредитного регулювання економіки є операції на відкритому ринку, які нині не набули ще визнання у якості основного важеля впливу Національного банку України на перебіг макроекономічних процесів і кредитне забезпечення економіки. Нарівні із завданнями щодо раціоналізації фінансової політики держави для розвитку операцій на відкритому ринку як засобу монетарного регулювання певних заходів слід вжити і Національному банку України. Йдеться передусім про необхідність перегляду політики центрального банку нашої країни, за якої він виступає як генеральний агент з обслуговування, розміщення та погашення облігацій. Основний шлях до оптимізації емісійної діяльності центробанку і ефективного використання на практиці операцій на відкритому ринку як інструмента монетарного регулювання полягає у відмові Національного банку України від операцій щодо вкладання коштів у ОВДП на первинному фондовому ринку. На сьогодні ж головним інструментом монетарного регулювання Національного банку в системі операцій на відкритому ринку є випуск депозитних сертифікатів. Врешті використання Національним банком власних депозитних сертифікатів в якості важеля реалізації грошово-кредитної політики можна вважати до деякої міри вимушеним з огляду на низку тих проблем, котрі супроводжують становлення і розвиток у нашій країні повноцінного ринку державних цінних паперів.

Таким чином, дієвість механізму реалізації грошово-кредитної політики на сьогодні не перебуває ще на рівні, адекватному сучасним вимогам ринкової економіки та ролі і місця у ній центрального банку, що вказує на необхідність подальшого вдосконалення відповідних регулятивних інструментів за розглянутими вище напрямками.

Єгорова О.О.

*Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень
в м. Ужгороді, Україна*

ВДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПОДАТКОВИХ РЕЖИМІВ В УКРАЇНІ

Податковим кодексом України (далі – ПКУ) [1] передбачено поетапне зниження ставок на низку податків, що з часом створить в економіці України одне з найнижчих серед країн ЄС податкове навантаження на роботодавців, а від так і якісно покращить інвестиційний клімат в країні. Крім цього, ПКУ передбачено для стимулювання ділової активності малого бізнесу та в низці галузей, тимчасове застосування податкових пільг та преференцій.

Разом з тим, в ПКУ відсутні положення щодо стимулювання ділової активності в окремих регіонах, галузях чи сферах економіки країни, які не привабливі для інвестування на загальних умовах оподаткування і які не можуть бути профінансовані за рахунок бюджету, але потреба у прискоренні їх розвитку має загальнодержавне значення. В першу чергу це стосується депресивних територій та інноваційної сфери економіки. Таке упущення ПКУ перешкоджає реалізації Стратегії економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 роки» [2] та Програми економічних реформ Президента України на 2010-2014 рр. [3], не узгоджується з Господарським кодексом України [4] та низкою інших нормативно-правових актів.

Так, за ПКУ відсутня можливість застосування спеціального режиму оподаткування для таких чинних в Україні форм спеціальних правових режимів економічної діяльності (СПРЕД) як спеціальні економічні зони (СЕЗ), території пріоритетного розвитку (ТПР), функціонування яких спрямовано, головним чином, на подолання депресивного стану певних територій, а також технологічні парки (ТП) і наукові парки (НП), які мають сприяти інноваційним перетворенням в країні. Нагадаємо, що відповідно до законодавства термін дії чинних СЕЗ встановлений до 2018-2058 рр., ТПР – до 2014-2030 р., ТП – 2015 р. (термін дії НП не обмежено) і на протязі цих термінів для їх суб'єктів передбачена можливість застосування різного роду економічних стимулів, в т.ч. і податкових. Положенням ПКУ, в якому зазначається, що «...спеціальні податкові режими встановлюються та застосовуються у випадках і порядку, визначених виключно цим Кодексом» та «...не визнаються спеціальними режимами податкові режими, що не визначені такими цим Кодексом» [1] створюються правові колізії щодо прав суб'єктів господарювання чинних СПРЕД. Зокрема, наразі це стосується тих суб'єктів господарювання СЕЗ та ТПР, які відновили попередні умови діяльності на підставі рішень судів різних інстанцій (зокрема, ТПР у Донецькій Житомирській, Закарпатській, Чернігівській областях), та тих сумлінних суб'єктів господарювання СЕЗ (зокрема, «Закарпаття», «Миколаїв», «Порт Крим», «Рені», «Славутич», «Яворів»), на яких положенням Постанови КМУ «Деякі питання ввезення (пересилання) товарів у спеціальні (вільні) економічні зони та вивезення товарів за їх межі» [5] з середини грудня 2005 р. була поширена можливість надавати митним органам прості векселі на суму ввізного мита та податку на додану вартість з терміном погашення, що дорівнює терміну переробки цих товарів (але

не більш як 90 днів) за умови вивезення продуктів їх переробки за межі митної території України, без права зворотного ввезення таких товарів у митному режимі реімпорту при ввезенні товарів (крім підакцизних товарів та товарів 1-24 груп УКТЗЕД) у рамках реалізації інвестиційних проектів з метою їх подальшої переробки. Відповідна Постанова КМУ й надалі залишається чинною. Так, за 6 місяців 2011 р. суб'єктами господарювання СЕЗ було отримано пільг на суму 45,2 млн грн, а саме: у вигляді звільнення від сплати ПДВ суб'єкти СЕЗ «Закарпаття», СЕЗ «Яворів», СЕЗ «Славутич» отримали пільг на суму 35,9 млн грн, 9,3 млн грн та 53,3 тис. грн відповідно; у вигляді звільнення від сплати за землю суб'єкти СЕЗ «Яворів» - 19,4 тис. грн; у вигляді звільнення від сплати ввізного мита суб'єкти СЕЗ «Яворів» - 100 грн [6].

Слід зазначити, що пропозиції про включення до проекту ПКУ положень щодо застосування спеціального режиму оподаткування до суб'єктів господарювання СПРЕД надходили до Верховної Ради, але не були прийняті, можливо, через введення депутатів в оману щодо результатів їх діяльності.

Зокрема, розглядалася і була відхилена пропозиція про включення пункту «Спеціальний режим оподаткування у спеціальних (вільних) економічних зонах» у розділ XIX «Прикінцеві та перехідні положення» проекту ПКУ [7]. В обґрунтуванні такого рішення зазначалося, що «результати функціонування спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ) свідчать про відсутність позитивних наслідків залучення інвестицій. Пільговий режим оподаткування в СЕЗ було скасовано з 31.03.2005, зокрема, через їх негативний вплив на конкурентне середовище, певні зловживання, бюджетну неефективність, стимулювання імпортування товарів, а не вітчизняне виробництво» [8]. При цьому, наводилися хибні дані щодо обсягу отриманих податкових пільг суб'єктами СЕЗ за останній повний рік дії спеціального режиму оподаткування (2004 р.), які в разі спотворюють дані Державного комітету статистики України і по суті дискредитували цю форму СПРЕД. Так, в 2004 р. суб'єкти господарювання СЕЗ отримали пільг на суму 33,3 млн грн (а не 1 млрд. грн., як зазначається в обґрунтуванні) і сплатили до бюджетів та державних цільових фондів 245,7 млн грн, отже позитивний бюджетний баланс склав 212,4 млн грн [9]. Фактичний обсяг сплачених у 2009 р. платежів до бюджетів та державних цільових фондів від реалізації діючих 123 інвестиційних проектів склав 587,3 млн грн (а не 54 інвестиційних проектів на суму 461,9 млн. грн як зазначається у обґрунтуванні) [10]. В цілому, станом на 01.07.2011 р. за період існування СЕЗ в Україні їх господарюючими суб'єктами було зроблено наступний внесок у розвиток економіки країни:

- залучено інвестицій на суму 5,7 млрд грн;
- створено 15495 робочих місць (держава заощадила що найменше 666,3 млн грн на створенні нових робочих місць виходячи з того, що нормативи вартості одного робочого місця коливаються в різних галузях промисловості від 43 тис. грн (деревообробна промисловість) до 197,3 тис. грн (хімічна промисловість);
- реалізовано продукції на суму 38,5 млрд грн.;
- перераховано 5,6 млрд грн платежів до бюджетів та державних цільових фондів.

Аналогічно сталося і з проектом положення щодо застосування спеціального податкового режиму для ТП. В супереч державних гарантії щодо стабільності

умов їх діяльності до 2015 р., з прийняттям ПКУ вони втратили відновлені в 2006 р. податкові пільги у вигляді звільнення від податку на прибуток та застосування податкового векселя[11]. Спеціальний режим оподаткування для всіх ТП звужено до застосування тільки митних пільг. В результаті цього інноваційна діяльність ТП в 2011 р. практично зведена до нуля, хоча, саме завдяки застосуванню податкових пільг 8 ТП стали ключовими і ефективно діючими елементами інноваційної системи України. За останні 10 років ТП (станом на 01.01.2010) досягли наступних результатів:

- реалізовували інноваційні проекти у сфері новітніх технологій, які належать до VI технологічного укладу (зокрема вперше у світі почали здійснювати зварювання живих м'яких тканин людини і на сьогодні в Україні успішно оперовано понад 70 тис. хворих, а американські фахівці назвали цей проект «проривом в хірургії XXI століття»);

- реалізували інноваційну продукції на суму 7760 млн грн, що дозволило досягти високого показника економічної ефективності інноваційної діяльності – на 1 гривню державної допомоги (у вигляді податкових пільг та прямого фінансування з бюджету) створено інноваційної продукції в середньому на рівні 10,5 грн (до відома у Китаї на 1 юань, вкладений державою в ТП, припадає 6 юанів інноваційної продукції. В проектах російських наукоградів цей показник складає 10 рублів. В США заплановано забезпечити повернення до бюджету 2 доларів з кожного долара, вкладеного в інновацію);

- створили 3351 нове робоче місце (державна заощадила 234,6 млн грн на створенні нових робочих місць з урахуванням нормативів вартості створення одного робочого місця в науковій галузі 70 тис. грн);

- перерахували 943,6 млн грн надходжень до бюджетів та державних цільових фондів;

- створили виробництва, які в подальшому, після закінчення п'ятирічного терміну дії спеціального режиму інноваційної діяльності, продовжували випуск інноваційної продукції. За підрахунками експертів, лише в рамках Технопарку ІЕЗ ім. Є.О.Патона за період 2005-2009 рр. в такий спосіб було реалізовано інноваційної продукції на суму 6,0 млрд грн та сплачено до бюджету та інших фондів близько 2,1 млрд грн [12].

Питання про запровадження спеціального податкового режиму для ТПР та НП взагалі не розглядалося при підготовці ПКУ, хоча результати діяльності ТПР досить вагомі у порівнянні з іншими формами СПРЕД. Так, суб'єктами господарювання ТПР з початку реалізації інвестиційних проектів до 01.07.2011:

- залучено інвестицій на суму 21,2 млрд грн;
- створено 50073 робочих місць (відповідно до вже згаданих нормативів вартості одного робочого місця держава заощадила що найменше 2,2 млрд грн);
- реалізовано продукції на суму 138,3 млрд грн;
- перераховано 10,9 млрд грн платежів до бюджетів та державних цільових фондів [6].

Щодо НП, то після ухвалення рамкового закону щодо НП (2009 р.) [13], не було створено жодної його функціональної одиниці (крім пілотного проекту, який реалізовується ще з 2007 р.).

Крім цього згаданим вище положенням ПКУ унеможлиблюється запрова-

дження в Україні нових форм СПРЕД, законодавчі ініціативи щодо яких знаходяться на завершальних стадіях розгляду у Верховній Раді України. Зокрема, це стосується індустріально-промислових парків (ІПП), щодо створення яких в Україні ще в 2006 р. Кабінетом Міністрів України була затверджена відповідна Концепція [14], суть якої полягає у формуванні «точок регіонального зростання» шляхом відродження і залучення в активну економічну діяльність наявних індустріально-промислових майданчиків, які занепали в силу різних причин в попередній перехідний період, а також територій, вільних від забудови (насамперед у регіонах з розвинутою інфраструктурою).

Згадані упущення в ПКУ спричинені також і відсутністю доступних об'єктивних результатів діяльності суб'єктів господарювання СПРЕД, що дозволяє опонентам СПРЕД проводити в суспільстві цілеспрямовану політику викривлення результатів діяльності суб'єктів господарювання СПРЕД з метою їх дискредитації (до вище зазначеного прикладу додамо практику узагальнення та зведення в один показник результатів діяльності кількох форм СПРЕД, в результаті чого проблеми декількох функціональних одиниць СПРЕД (зокрема СЕЗ і ТПР в Донецькій області) приписувалися цілій формі СПРЕД і взагалі цьому цілому економічному інструментарію).

Застосування ПКУ до суб'єктів господарювання чинних СПРЕД призводить не до стимулювання їх ділової активності, а до додаткової звітності і контролю. Це робить чинні в Україні форми СПРЕД непривабливими для інвестування як у порівнянні із загальним режимом оподаткування в Україні, так і з більш преференційними умовами в сусідніх країнах, що підтверджується негативною динамікою показників функціонування суб'єктів СПРЕД в останні роки. Відповідно, втрачається час та не використовуються можливості застосування таких податкових пільг, які відповідають правилам та стандартам ЄС, і які спрямовані на забезпечення досягнення цілей, заради яких запроваджувалися ці форми СПРЕД в Україні.

Для формування конкурентних переваг в рамках СПРЕД і подальшого ефективного використання цього економічного інструментарію в Україні, доцільно внести низку змін в ПКУ, зокрема:

- розширити розділ XIV «Спеціальні податкові режими», включивши в нього СПРЕД, визначені Господарським Кодексом України та іншими нормативно-правовими актами, такі як СЕЗ, ТП, ТПР та НП, а також передбачити можливість запровадження нових форм СПРЕД, законодавчі ініціативи щодо яких знаходяться на завершальних стадіях розгляду у Верховній Раді України;

- поширити діючі податкові пільги, передбачені для низки галузей економіки, на суб'єктів господарювання СПРЕД, а саме, тимчасове звільнення від сплати податку на прибуток та на землю;

- запровадити інші податкові пільги та преференції на певний термін (головним чином, в перші роки реалізації інвестиційних та інноваційних проектів), можливі з точки зору українських реалій та європейської практики, зокрема:

- звільнення від сплати податку на додану вартість;

- відтермінування сплати податку на додану вартість при імпорті товарів, що не виробляються в Україні (нового устаткування та комплектувальних виробів до нього за умови, що податок зазначається у декларації як такий), податку на при-

буток, на нерухоме майно, в т.ч землю за умови спрямування вивільнених від оподаткування коштів на інвестиційні або виробничі цілі;

- зниження податкових ставок на прибуток, нерухоме майно;
- зниження ставки відрахувань до соціальних фондів з фонду оплати праці працівників, зайнятих науково-дослідними роботами;
- застосування вищих за загальнодержавні норм прискореного методу амортизації;
- застосування амортизаційної премії, що передбачає можливість віднесення на валові витрати додаткового відсотка вартості основних засобів і дозволяє підприємствами отримати додатковий ресурс для інвестицій, не сплачуючи податок на прибуток;
- звільнення чи пом'якшення вимог щодо обов'язкового продажу валютної виручки.

При формуванні переліку видів податкових пільг та преференцій для суб'єктів господарювання, визначення їх обсягу та терміну дії необхідно застосовувати принцип цільової необхідності та достатності для кожної форми СПРЕД відповідно до важливості задач, які мають розв'язуватися із застосуванням цього інструментарію. Так, найбільш преференційні умови слід надати СПРЕД, які сприяють інноваційному прориву економіки країни та реалізації інших стратегічних пріоритетів, зокрема, чинним ТП та НП.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
2. Указ Президента України «Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=493%2F2004>.
3. Програма економічних реформ Президента України на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
4. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
5. Постанова КМУ «Деякі питання ввезення (пересилання) товарів у спеціальні (вільні) економічні зони та вивезення товарів за їх межі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1119-2005-%EF>.
6. Надходження та освоєння інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку України за інвестиційними проектами у I півріччі 2011 року // Статистичний бюлетень Державної служби статистики України. – К., 2011 – 196 с.
7. Проект Податкового кодексу України [подано 21.09.2010]. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=38590.
8. Порівняльна таблиця до другого читання проекту Податкового кодексу України [дата реєстрації 21.09.2010]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=38590.
9. Надходження та освоєння інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку України за інвестиційними проектами у 2004 року // Статистичний бюлетень Державної служби статистики України. – К., 2005. – 336 с.
10. Надходження та освоєння інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку України за інвестиційними проектами у 2009 року // Статистичний бюлетень Державної служби статистики України. – К., 2010. – 242 с.

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку прийняттям Податкового кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2756-17>.
12. Мазур О.А. Економіко-статистичний огляд діяльності Технологічного парку «ІЕЗ ім. Є.О. Патона» в 2000-2010 рр. / О.А. Мазур, С.В. Пустовойт, Л.Б. Любовна та ін. – К., 2010. – 61 с.
13. Закон України «Про наукові парки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1563-17>.
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення індустріальних (промислових) парків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=447-2006-%F0>.

Запаранюк Т.В.

Тернопільський національний економічний університет, Україна

**ПРАВИЛА ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ
ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ І ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ
В УКРАЇНІ**

Ключовим елементом сучасної банківської системи будь-якої розвиненої держави є центральний банк, котрий виступає провідником грошово-кредитної політики. У свою чергу, грошово-кредитна політика нарівні із бюджетною складає основу всього державного регулювання економіки. Тому без вивчення організаційно-економічних основ діяльності центрального банку, змісту методів та інструментів його грошово-кредитної політики не можна зрозуміти суть і природу взаємодії рівнів сучасної банківської системи, оцінити масштаби і доцільність проведення тих або інших банківських операцій.

Ефективному виконанню центральним банком своїх функцій не в останню чергу сприяє проведення політики, заснованої на чітких принципах, тобто політики, орієнтованої на досягнення заданих цільових показників, що передбачає цілком певну реакцію на стандартні ситуації. Дослідження, проведені для різних країн, підтвердили, що на практиці центральні банки дійсно багато в чому слідують деякому набору зумовлених заздалегідь правил, реагуючи на різні шоки макроекономіки [1].

Основним завданням центрального банку, що максимально відповідає інтересам економіки і можливостям самого регулятора, є досягнення і підтримка низького рівня інфляції. Визнання цього факту призвело до того, що за останні двадцять років десятки країн в різних кінцях світу, різних за рівнем і характером економічного розвитку, перешли до моделі грошово-кредитної політики, заснованої на виборі саме темпів інфляції як цільового орієнтиру.

Відмінності у характері грошово-кредитного регулювання визначаються певними правилами, а також вибором інструменту (або проміжної мети) грошово-кредитної політики. Центральні банки розвинених країн використовують для цього головним чином процентні ставки. Країни, що розвиваються, і країни з перехідною економікою як і раніше спираються передусім на контроль грошової пропозиції, що пов'язано із недостатнім рівнем розвитку їх фінансових ринків і банківських систем. Що ж до "правила грошово-кредитної політики" (monetary policy rule), то воно, по суті, є функцією реакції, що відображає залежність коли-

вань змінної основного інструменту політики центробанку у відповідь на відхилення фактичної динаміки цільових змінних від їх бажаного значення. Таким чином, правило грошово-кредитної політики було задумане як формула, яка явним чином задає якесь значення інструменту, за умови збереження коливань динаміки цільових змінних біля певних цільових траєкторій.

Найбільш використовуваною в розвинутих країнах центральними банками цільовою змінною, згідно таких правил, є інфляція. Інший традиційно використовуваний орієнтир – це розмір агрегованого споживання, такий, як ВВП. А як інструмент в стандартному випадку береться короткострокова ставка відсотка. Наприклад, у простому правилі Тейлора ставка центрального банку лінійно залежить від відхилення фактичної або очікуваної інфляції і фактичного або очікуваного випуску від своїх цільових значень.

Визначення правила грошово-кредитної політики для України представляє безумовний інтерес. Так, Національний банк України намагається слідувати наперед заданим орієнтирам – у докризовий період акцент робився на обмеженні темпів приросту грошової пропозиції, а згодом увага змістилася у бік боротьби з інфляцією [2]. Водночас, його політика багато в чому є дискреційною, тобто у разі доцільності НБУ допускає відхилення від заявлених орієнтирів. Важливим є не лише факт дотримання "правила", але його властивості. За таких обставин в якості розширення стандартного підходу стосовно України потрібно запропонувати такий аналіз, при якому в цільову функцію центрального банку входять не лише інфляція і процентні ставки, але і обмінний курс. Таке рішення обумовлене надзвичайно сильною дією динаміки останнього на стан грошової сфери, особливості фінансової стабілізації і формування інфляційних процесів. Невипадково грошово-кредитна політика НБУ, спрямована на нормалізацію макроекономічної ситуації в останнє десятиліття, багато в чому спиралася саме на курсову політику. А в кризовий період, не зважаючи на ухвалення режиму плаваючого валютного курсу, Національний банк України продовжував ретельно відстежувати динаміку обмінного курсу, і валютна політика зберегла своє визначальне значення.

Що ж до вибору інструменту (оперативної цілі) грошово-кредитної політики, то потрібно відзначити, що більшість центральних банків використовують як інструмент процентні ставки за своїми операціями. У разі ж Національного банку, то облікова ставка тут має багато в чому номінальний статус – механізм рефінансування на практиці не працює саме як ключовий орієнтир по процентних ставках для всієї кредитної системи України. В цілому ж до недавнього часу процентна політика мала обмежений формат і мала низьку ефективність. Проміжною ж метою слугував до деякої міри показник грошової маси, а в якості оперативної цілі – грошової бази. За таких обставин можна вважати, що грошово-кредитна політика Національного банку України впродовж останнього періоду, незважаючи на складність ситуації і дію багатьох чинників, загалом, не була дискреційною, а навпаки, мала цілком чітку спрямованість, а саме орієнтувалася на цільові значення трьох основних показників – інфляції, темпів економічного зростання і обмінного курсу. Такий підхід відповідає теорії і практиці грошово-кредитного регулювання, проте, деякою мірою суперечить офіційним заявам регулятора про пріоритетність боротьби з інфляцією.

Особливістю України є той факт, що, аж до недавнього часу, основними

інструментами грошово-кредитного регулювання виступали інтервенції Національного банку на валютному ринку. Ще однією особливістю ситуації на вітчизняному фінансовому ринку є той факт, що на додаток до двох основних цільових показників – інфляції і ВВП, Національний банк України при проведенні своєї політики враховує поведінку обмінного курсу. Динаміка курсу гривні нині по суті є ключовою цільовою змінною в правилі грошової політики, що описує поведінку НБУ на валютному ринку.

Така ситуація характерна для країн з високим рівнем відкритості економіки (тобто орієнтованих на експорт і таких, що мають значну частку імпортової складової в споживанні). До їх числа належить і Україна. Не випадково, паралельно із основним завданням підтримки низького рівня інфляції перед НБУ постійно стояло завдання регулювання динаміки обмінного курсу. Інша справа, що Національний банк неодноразово робив заяви про пріоритетність боротьби з інфляцією. Стійка і виражена залежність регулюючих дій Національного банку від динаміки обмінного курсу гривні, і той факт, що саме валютна політика знаходиться у центрі уваги регулятора, тоді як вплив на грошову сферу та інфляцію має похідний характер, дають підстави припустити, що на практиці масштаби втручання Національного банку в динаміку обмінного курсу не обмежувалися згладжуванням коливань, а часто виявляються значнішими.

Таким чином, оптимізація грошово-кредитної політики НБУ повинна визначатися сукупністю послідовних кроків, які створили б можливість наблизитись до стабілізації національної валюти, що визначається завданням із зменшення загроз як для внутрішньої вартості грошової одиниці унаслідок наростання інфляційних процесів, так і зовнішньої ціни національних грошей, вираженням чого слугує обмінний курс. Особливо важлива роль належить саме валютному курсу як головному тактичному орієнтиру і номінальному якорю грошово-кредитної політики, що слугує не лише індикатором кон'юнктури валютного ринку, а й важливим сигналом для усіх господарюючих суб'єктів та фізичних осіб, визнаючи інфляційні очікування та цінову динаміку.

Список використаних джерел:

1. Моисеев С.Р. Денежно-кредитная политика: теория и практика: учеб. пособ. / С.Р. Моисеев. – М.: Экономистъ, 2005. – 652 с.
2. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / за ред. В.С. Стельмаха. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.

Захарова О.Л.

Східноукраїнський національний університет імені В.І. Даля, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

За ринкових умов господарювання важливою проблемою для підприємців стає складність достовірного та своєчасного прогнозу майбутніх доходів та витрат, які виникають в результаті операційної, фінансової чи інвестиційної діяльності. Це пов'язано із складними політичними та соціально-економічними процес-

ами ринкових перетворень в Україні, які супроводжуються економічною нестабільністю, спричиняють ситуації невизначеності, з постійними змінами в оподаткуванні, валютному та зовнішньоекономічному регулюванні. Невизначеність грошових потоків виникає через існування різноманітних фінансових ризиків. Вітчизняні підприємства недостатньо приділяють увагу пошуку ефективних методів управління фінансовими ризиками, які впливають на процес господарської діяльності, тому ця тема є актуальною в сучасних умовах господарювання.

Проблемам удосконалення системи управління ризиками підприємства приділяли багато уваги такі зарубіжні вчені як У. Шарп, Дж. Бейлі, Т. Райс, Б. Койлі, Г. Александер. З боку українських авторів ця тема досліджувалась набагато рідше, проте слід зазначити роботи таких авторів як Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І., Ястремський О. І., але досі не існує досконалої системи управління фінансовими ризиками підприємства.

Необхідним є проаналізувати систему управління фінансовими ризиками у діяльності підприємства, охарактеризувати механізм управління фінансовими ризиками, дослідити можливість використання зарубіжного досвіду.

Фінансові ризики — це економічна категорія, ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу чи капіталу у ситуацій невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності [1].

Кожен вид діяльності характеризується специфічним, притаманним йому набором видів та чинників ризику. Фінансові ризики класифікують за характером об'єкту ризику, обсягом інструментів, що досліджуються, комплексністю дослідження, джерелом виникнення, фінансовими наслідками, характером прояву у часі, рівнем фінансових втрат, можливістю передбачення і страхування, терміном його оцінювання й урахування.

При визначенні степеню ризику важливе місце посідають методи математичної статистики. Суть оцінки ризику зводиться, по-перше, до розрахунку середнього очікуваного значення результату ризику (прибутку); по-друге, до врахування коливання можливого результату (прибутку) від середнього значення [2].

Управління фінансовими ризиками на підприємстві повинно проводитися за такими етапами:

- ідентифікація окремих видів ризиків, пов'язаних з фінансовою діяльністю підприємства;
- оцінка широти і достовірності інформації, яка необхідна для визначення окремих фінансових ризиків;
- вибір використання відповідних методів оцінки ймовірності настання ризикової події по окремим видам фінансових ризиків;
- визначення розміру можливих фінансових збитків при настанні ризикової події по окремих видах фінансових ризиків;
- дослідження факторів, що впливають на рівень фінансових ризиків підприємства;
- встановлення гранично допустимого рівня фінансових ризиків по окремим фінансовим операціям і видам фінансової діяльності підприємства;
- визначення напрямків нейтралізації негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків;

- вибір і використання внутрішніх механізмів негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків;
- вибір форм і видів страхування окремих фінансових ризиків підприємства;
- оцінка результативності нейтралізації і організації моніторингу фінансових ризиків підприємства [4].

Існуючий інструментарій методів зниження впливу фінансових ризиків включає в себе:

1. Диверсифікація – розподіл капіталу між різними напрямками діяльності, об'єктами інвестування, які безпосередньо між собою не пов'язані;
2. Лімітування ризику – встановлення ліміту, тобто межі у витратах, продажу, кредитуванні, наявності готівкових грошей у касі тощо;
3. Самострахування – створення резервних та страхових фондів безпосередньо на підприємстві (у натуральній або грошовій формі) на випадок необхідності покриття кредиторської заборгованості або непередбачених витрат;
4. Страхування – передача ризику шляхом підписання страхового договору, сплати страхових внесків з метою відшкодування збитків у разі настання ризикової події;
5. Створення запасів і резервів – уникнення ризику призупинення діяльності господарюючого суб'єкта внаслідок нестачі матеріальних і інших ресурсів [5].

Важливим є використання досвіду інших країн в управлінні фінансовими ризиками. А саме, застосування таких нових методів, як хеджування та фінансових інжиніринг, дотримання принципів управління фінансовими ризиками, врахування психологічних аспектів прийняття рішень в умовах ризику [3].

Отже, на основі проведених досліджень можна зробити висновок, що подальший ефективний розвиток системи управління фінансовими ризиками на підприємстві можливий тільки при глибокому вивченні теоретичних засад виникнення різноманітних видів фінансових ризиків та їх практичного застосування. Інструментарій методів зниження фінансових ризиків на підприємстві, з одного боку повинен спиратись на досвід його становлення у розвинутих країнах, а з іншого – сприяти їх подальшому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Васюренко О.В. Ризик як складова економічних процесів / О.В. Васюренко // Фінанси України. – 2005. – № 7. – С.68-74
2. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємництві: монографія / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2008. – 480 с.
3. Грачов В. Класифікація ризиків та управління ними / В. Грачов // Фінанси України. – 2002. – № 10. – С. 56-60
4. Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк. – К.: Знання, 2010. – 598 с.
5. Харко А. Ризики в управлінні фінансовою діяльністю / А. Харко // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 79-84.

Кальченко О.М.

Чернігівський державний технологічний університет, Україна

ОЦІНКА РИЗИКІВ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Беручи до уваги високу ризикованість інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств туристичної галузі, невід'ємною частиною аналізу ефективності інвестицій в інноваційні проекти повинна бути оцінка ризиків.

На рис. 1 представлена класифікація ризиків інноваційно-інвестиційної діяльності туристичних підприємств, що заснована на виділенні загальних (зовнішніх) та специфічних (внутрішніх) ризиків, і яка дозволяє відобразити розмаїття чинників, що впливають на ефективність інноваційно-інвестиційного процесу в туризмі.

Головна мета будь-якої інновації туристичного підприємства – створення конкурентоспроможного туристичного продукту, який користується попитом і має постійних покупців. У зв'язку з цим, головним ризиком інноваційно-інвестиційної діяльності туристичних підприємств є ризик незатребуваності інноваційного туристичного продукту на ринку, а саме ймовірність втрат через відмову споживача від пропонованого продукту, тобто відсутність гарантованої ринкової ніші для реалізації туристичного продукту (послуги). На рівень даного ризику значний вплив мають загальні фактори ризику, до яких відносяться зовнішні макроекономічні ризики, властиві економіці даної держави, або світовій економіці в цілому: природні ризики (що виникають в результаті стихійних лих: землетруси, повені, урагани, цунамі тощо); економічні ризики (інфляційні, валютні тощо); екологічні ризики (забруднення навколишнього середовища); політичні ризики (пов'язані з політичною ситуацією в державі: масові заворушення, страйки, мітинги, революції тощо).

Також можна виділити специфічні ризики до яких віднесемо ризики, які виникають в процесі розвитку туризму та ризики інноваційно-інвестиційної діяльності, що пов'язані із застосування інновацій для ефективного функціонування туристичних підприємств та їх інвестиційного забезпечення (фінансовий ризик, ризик правового забезпечення, маркетинговий ризик, ресурсний ризик та ін.)

Для оцінки ризиків інноваційно-інвестиційної діяльності туристичних підприємств можуть бути використані такі поширені підходи, як метод варіації параметрів, а також аналіз чутливості інноваційно-інвестиційних проектів по відношенню до основних факторів ризику. Перший зі згаданих методів передбачає розробку сценаріїв реалізації проекту в найбільш ймовірних або найбільш небезпечних умовах з наступною оцінкою фінансових наслідків здійснення таких сценаріїв. Це дає можливість при необхідності передбачити в інноваційно-інвестиційному проекті заходи щодо запобігання або перерозподілу втрат, що виникають при його реалізації.

Доповненням цього методу може бути аналіз чутливості інноваційно-інвестиційного проекту за основними факторами ризику. В якості таких чинників вибираються ті вихідні характеристики проекту, за яким ймовірне виникнення негативних змін (в першу чергу – зміна важко прогнозованого попиту туристів).

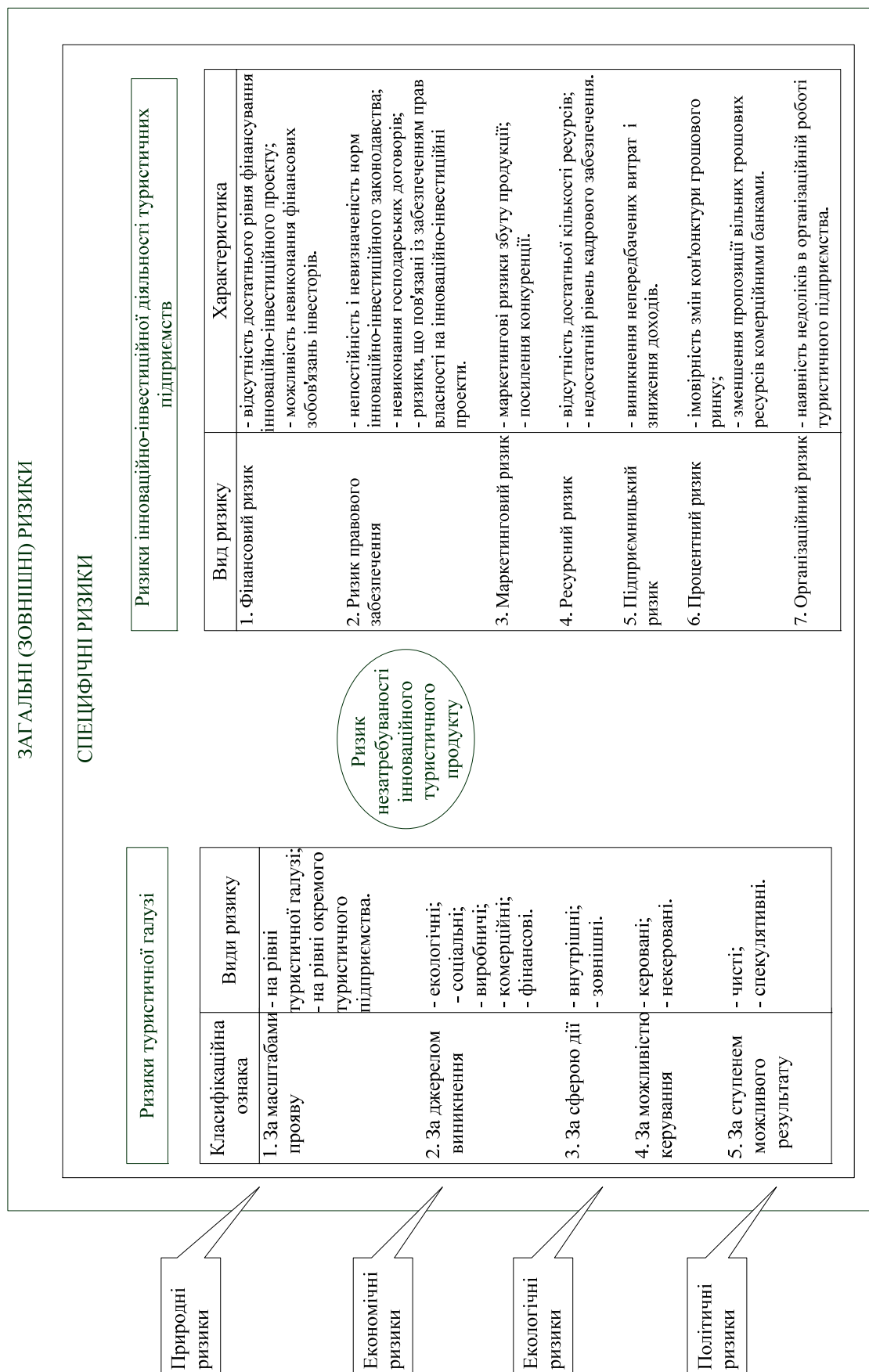

Рис. 1. Ризики інноваційно-інвестиційної діяльності туристичних підприємств

В процесі аналізу передбачається визначати граничні значення аналізованих показників, при яких зберігається економічна доцільність реалізації проекту (інтегральний економічний ефект проекту позитивний). Крім того, прийнято обчислювати рівень стійкості та чутливості інноваційно-інвестиційного проекту як відносне відхилення граничного значення показника від його вихідної величини у відсотках. Здійснені таким чином розрахунки дозволяють виявити «слабкі місця» проекту і можуть бути використані при аналізі ризиків інноваційно-інвестиційних проектів, що пропонуються до реалізації.

Таким чином, отримані результати розрахунків на стадії проектування та реалізації інноваційно-інвестиційних проектів на туристичних підприємствах дають можливість ефективно управляти інноваціями, своєчасно застосовуючи коригувальні заходи щодо мінімізації ризиків.

К.э.н. Клишина Ю.Е., Волобуева О.В.

*Ставропольский государственный аграрный университет,
Российская Федерация*

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СОСТАВУ ЗВЕНЬЕВ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ

Многолетний мировой опыт показывает, что мощь и национальная безопасность государства характеризуется, прежде всего, состоянием экономики страны, а именно ее финансовой системы.

Как нет единства в понимании сущности "финансов", так и различны мнения по поводу сущности "финансовой системы" и ее составных элементов.

Отечественные ученые-экономисты в большинстве своем практически однотипно определяют финансовую систему как совокупность сфер и звеньев финансовых отношений. Симбиозом определений служит понимание, данное коллективом авторов под руководством А. Ю. Казака: "Система финансов – это совокупность различных сфер финансовых отношений, объединенных принципиальным единством в рамках общей объективной категории – "финансы", но характеризующихся, во-первых, своими специфическими особенностями в формировании и использовании денежных фондов (доходов); во-вторых, различной ролью (значимостью) в общественном воспроизводстве и экономической системе в целом. Однако при этом представители данной научной школы различают понятия "система финансов" и "финансовая система" и под финансовой системой понимают совокупность конкретных финансовых органов и институтов, призванных на практике осуществлять реализацию государственной финансовой политики.

В среде ученых нет единого мнения о составе сфер и звеньев финансовой системы. Однако в большинстве своем экономисты и правоведы едины в том, что в состав финансовой системы входят как общегосударственные финансы, так и финансы предприятий различных форм собственности.

Различаются подходы к составу звеньев финансовой системы. Наиболее традиционно включение в состав финансовой системы бюджетов, внебюджетных фондов, государственного кредита, страхования. Причем, как правило, данные элементы объединяются в укрупненную группу, называемую общегосударствен-

ными или централизованными финансами. Данной группе традиционно противостоят финансы хозяйствующих субъектов (предприятий различных форм собственности). В последние годы наблюдается тенденция выделения в составе финансовой системы финансов домашних хозяйств, а некоторые ученые сужают эту сферу, включая только финансы индивидуальных предпринимателей.

Таким образом, в глобализационном понимании стирается граница между деньгами и финансами и, кроме того, в мировом масштабе финансовая система включает в себя все сферы и звенья не просто финансовых отношений, но и всех денежных отношений. К тому же большинство российских финансовых документов при упоминании финансовой системы подразумевает не только бюджетную сферу или сферу предприятий, но и кредитную систему, участников финансовых рынков. Например, прогноз социально-экономического развития РФ на 2006 г. и основные параметры прогноза до 2008 г. при рассмотрении вопросов развития финансовой системы содержат направления развития финансовых рынков и банковской системы.

Финансовая система состоит из объективно обусловленных сфер – государственных финансов и финансов частных – финансов предприятий и организаций и финансов домашних хозяйств – поскольку в любом обществе есть субъекты, обеспечивающие рынок товарами и услугами, и любому государству нужны финансовые ресурсы для осуществления своих функций.

Государственные финансы представляют собой ту часть финансовых отношений, в которых непосредственно участвуют властные органы любого уровня (органы государственной власти и органы местного самоуправления) и которые формируют финансовые ресурсы для выполнения своих функций – экономической, социальной, политической, для финансирования конституционных прав граждан и др. Поскольку мы объединили в данной сфере уровни власти и управления, которые связаны с общественными полномочиями, то считаем возможным весь комплекс таких отношений называть государственными (публичными) финансами.

Другая сфера финансовой системы представлена финансами предприятий, организаций, учреждений всех форм собственности.

Каждая сфера финансовой системы в свою очередь также имеет структурные элементы и подразделяется на звенья. Каждому звену финансовой системы присущи специфические формы и методы образования и использования доходов.

Система государственных (публичных) финансов представлена такими звеньями: как бюджетная система и государственные финансовые резервы. На наш взгляд, при выделении в самостоятельное звено бюджета и всей его целостной системы нецелесообразно выделять еще и внебюджетные фонды, как это обычно происходит. Здесь важно учесть бюджетное законодательство, согласно которому бюджетная система состоит из трех составляющих, а если принять во внимание реформу местного самоуправления, то фактически из четырех элементов: федеральный бюджет и бюджеты государственных социальных внебюджетных фондов; бюджеты субъектов РФ и бюджеты территориальных государственных социальных внебюджетных фондов; местные бюджеты, состоящие из бюджетов муниципальных районов, бюджетов городских округов, бюджетов внутригородских муниципальных образований городов федерального значения Москвы и

Санкт-Петербурга на первом уровне и бюджетов городских и сельских поселений – на втором уровне. Таким образом, бюджеты внебюджетных фондов уже учтены в бюджетной системе, как звене финансовой системы.

Сфера финансов предприятий подразделяется на звенья в зависимости от характера деятельности субъекта, который оказывает влияние на источники формирования финансовых ресурсов, порядок использования средств: финансы коммерческих организаций, финансы некоммерческих организаций, финансы профессиональных участников финансовых рынков.

Одной из самых "молодых" сфер финансовой системы выступают финансы домашних хозяйств, которые играют значительную роль как при формировании государственных (публичных) финансов, так и в формировании платежеспособного спроса страны. Причем к данному звену финансовой системы мы относим все денежные потоки населения, а не только финансы индивидуальных предпринимателей. Некоторые ученые-экономисты включают в финансовую систему исключительно индивидуальных предпринимателей. Более того, усиление роли и места финансов домашних хозяйств – это тенденция последнего десятилетия и стратегия развития стран в дальнейшем. Существенное повышение доли финансов домашних хозяйств в финансовом потенциале страны – важнейшая задача на ближайшие 20 лет. В развитых государствах с рыночной экономикой именно финансы домашних хозяйств – главный, ключевой финансовый ресурс, определяющий характер экономического развития в целом. Величина финансов домашних хозяйств и предпочтения населения в их использовании формируют облик и характер развития экономики любой страны с рыночной экономикой.

На наш взгляд, вопрос о финансовой системе остается открытым, потому что до сих пор не существует единого мнения по поводу сущности финансов. Определенно и однозначно мы можем определить две сферы финансовой системы – это финансы субъектов хозяйствования и государственные и муниципальные финансы. Практически все ученые сошлись в этом вопросе в единое мнение. Но разногласия остаются по поводу звеньев финансовой системы. С нашей точки зрения, сфера финансов субъектов хозяйствования должна включать не только финансы коммерческих и некоммерческих организаций, но и финансы домашних хозяйств. Это одна из наиболее молодых сфер, но играет значительную роль как при формировании государственных (публичных) финансов, так и при формировании платежеспособного спроса страны. В России финансы домашних хозяйств в недостаточной мере выполняют свои задачи. Остаются низкими реальные располагаемые денежные доходы населения, хотя уже отмечаются положительные сдвиги. Малая роль финансов домашних хозяйств в формировании платежеспособного спроса определяется высокой долей в доходах и расходах домашних хозяйств натуральных доходов и соответственно низкой долей денежных доходов. Таким образом, необходимо повышать роль финансов домашних хозяйств в обеспечении экономического роста (через платежеспособный спрос и сбережения, трансформируемые в инвестиции) и в формировании государственных финансов (через налоги с физических лиц).

Список использованных источников:

1. Финансы: учебник / под ред. А. Г. Грязновой, Е. В. Маркиной. – М.: Финансы и статистика, 2004. – С. 33–35.

2. Финансы и кредит: учебник / под ред. А. Ю. Казака. – Екатеринбург: МП "ПИПП", 2000.
3. Финансы: учебник / под ред. С. И. Лушина, В. А. Слепова. – М.: ЭКОНОМИСТЪ, 2007.
4. Формирование национальной финансовой стратегии России: Путь к подъему и благо-состоянию / под ред. В. К. Сенчагова. – М.: Дело, 2008.
5. Финансы: учебник / под ред. Г. Б. Поляка. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009.
6. Финансы: учебник / под ред. В. В. Ковалева. – М.: ПРОСПЕКТ, 2009.

Кравець В.І.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

**МОДЕЛЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ
ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ**

У сучасних умовах важливим чинником впливу на фінансовий ринок є наслідки світової фінансової кризи, що розгорталась у 2007–2008 роках та розпо-чалася з локальної кризи фінансового ринку США, передумовою якої стало стрімке зростання іпотеки та ринку нерухомості упродовж 2002–2006 років.

На відміну від європейських країн, в Україні фінансова криза розгорнулася пізніше (2008–2009 рр.) та мала ендегенний характер виникнення та розвитку. Передумови кризи було створено на національному рівні, про що свідчить не лише її пізніше розгортання порівняно з світовою фінансовою кризою, але й механіка розвитку в напрямі перенесення кризових явищ від банківського до небанківського сегменту. Безпосередньою причиною розгортання фінансової кризи стали певні суб'єктивні обставини, зумовлені проблемами з ліквідністю окремих банківських установ (Промінвестбанк, «Надра», «Родовід», Укргазбанк, «Київ»), але структурні суперечності, в першу чергу залежність інвестицій у реальному секторі та споживання від кредитів комерційних банків, призвели до швидкого скорочення доступності фінансових ресурсів та гальмування темпів економічного зростання.

Механізм розгортання та перенесення кризи на небанківський сегмент за-свідчив, що передумовою виступає неефективність інститутів – регуляторів, які не здатні існуючими інструментами та методами регулювання (в першу чергу адміністративними) дієво впливати на розвиток фінансового ринку. Таким чином, відсутність у механізмі регулювання ефективного системного бачення принципів розбудови всіх сегментів фінансового ринку призводить до виник-нення структурних суперечностей і сприяє виникненню фінансових криз.

Ефективний розвиток інституційної структури залежить від належного ін-ституційного забезпечення з системним та поетапним визначенням завдань вдос-коналення фінансового ринку по кожному з інституційних рівнів. З цією метою необхідно розробити модель удосконалення інституційної структури фінансового ринку України. У запропонованій моделі як етапи реалізації процесу вдоскона-лення інституційної структури необхідно визначити: встановлення існуючих су-перечностей розвитку інституційної структури фінансового ринку України; визначення цілей вдосконалення інституційної структури фінансового ринку; визначення інструментів вдосконалення інституційної структури фінансового ринку; розробка послідовності застосування інструментів вдосконалення інститу-

ційної структури фінансового ринку; впровадження змін до інституційної структури фінансового ринку; оцінка ефективності нової інституційної структури фінансового ринку України.

Структурними елементами процесу вдосконалення інституційної структури повинно бути інституційне забезпечення (правові та регуляторні акти), заходи вдосконалення діяльності регуляторів, інститутів-виконавців фінансових угод та інститутів інфраструктури фінансового ринку України, створення формальних параметрів вдосконалення інституційної структури. Для встановлення формальних параметрів процесу вдосконалення інституційної структури слід розробити: комплексну систему оцінки ефективності фінансового ринку; стратегію розвитку інституційної структури фінансового ринку; процедуру реструктуризації фінансового ринку України; послідовність (програму) реструктуризації фінансового ринку України; план заходів змін у інституційній структурі фінансового ринку та комплексну оцінку результатів вдосконалення інституційної структури фінансового ринку України.

В сучасних умовах для запобігання та подолання кризових явищ необхідно вдосконалити діяльність вітчизняних фінансових інститутів шляхом реструктуризації регуляторної діяльності інститутів-регуляторів, щоб створити дієвий механізм розвитку фінансового ринку України. Необхідно забезпечити передумови для отримання адміністративної та економічної незалежності Нацфінпослуг та НКЦПФР та здійснити впровадження економічних методів регулювання відповідних ринкових сегментів. Остаточною метою реформування інститутів-регуляторів має бути реорганізація існуючої вітчизняної секторної моделі у напрямі формування моделі нагляду та регулювання фінансових інститутів за завданнями (модель «двох вершин») та з поступовим формуванням передумов для створення єдиного інституту – мегарегулятора, організованого за принципами, які застосовують у країнах ЄС.

Практичними напрямками вдосконалення інституційної структури фінансового ринку України є розширення пропозиції фінансових інструментів та створення нових форм фінансових інститутів. Зокрема, більш широке використання цінних паперів у банківській практиці можливе завдяки сек'юритизації банківських депозитів. Механізм сек'юритизації повинен забезпечити випуск і обіг депозитних сертифікатів, для забезпечення обігу яких запропоновано створення спеціальної державної установи – агенції з обігу депозитних сертифікатів, основним завданням якої буде організація обігу депозитних сертифікатів між емітентами (банками) та власниками сертифікатів (інвесторами).

Щодо впровадження нових форм фінансових інститутів перспективним є створення кооперативних банків – спеціалізованих банківських установ, які слугуватимуть для забезпечення ліквідності учасників (кредитних спілок) та уможливлють ефективне регулювання діяльності кредитних спілок. Важливим для розвитку страхового ринку визначено створення фінансового інституту – гаранта операцій з деривативами на фондовому ринку (хедж-інституту фінансового ринку), що обмежить ризики в операціях страховиків із фінансовими активами. Оскільки вітчизняні біржі не готові взяти на себе відповідальність за організацію хеджування, державі слід ініціювати створення саморегульованої організації з провідною роллю держави, яка б забезпечувала виконання угод хеджування.

Важливим інституційним заходом удосконалення фінансового ринку, особливо в післякризовий період, є створення ефективної системи рейтингування підприємств-резидентів, що емітують цінні папери та використовують фінансові інструменти. Тому необхідним є створення державної установи, яка на законодавчій базі за чіткими і зрозумілими принципами оцінюватиме емітентів та буде формувати базу даних із необхідною для потенційного інвестора інформацією про діяльність кожного з них.

Одним із заходів активізації фінансового ринку може стати вдосконалення механізму отримання кредитів під заставу цінних паперів, які є інструментами власності (акції). З цією метою запропоновано створення нових організаційних форм фінансових інститутів – заставних інвестиційних фондів, які здатні залучати фінансові ресурси від приватних, корпоративних чи банківських суб'єктів фінансового ринку для кредитування певного позичальника чи групи позичальників під заставу їх корпоративних цінних паперів.

Вирішення зазначених завдань сприятиме розбудові стійкого, транспарентного й конкурентоспроможного фінансового ринку, що забезпечить довгострокове економічне зростання та інтеграцію України у світовий фінансовий простір.

Кулиняк І.Я., Бережанська О.В.

Національний університет “Львівська політехніка”, Україна

УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Валютні ризики як складова фінансових ризиків займають важливе місце в системі ризик-менеджменту комерційного банку. Валютні ризики інтегровані та притаманні усім фінансовим операціям банку в іноземній валюті. Як свідчить світова практика, недостатня увага банків до питань управління валютним ризиком може призвести до значних фінансових втрат. Проте на сьогоднішній день можна говорити про недостатність комплексних теоретичних досліджень і практичних розробок щодо управління валютним ризиком, тому важливого практичного та теоретичного значення набуло питання виявлення валютного ризику, оцінювання його величини та розроблення методів мінімізації валютного ризику.

Під валютним ризиком банку розуміється існуючий або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає внаслідок несприятливої зміни обмінних валютних курсів та цін на банківські метали. Управління валютним ризиком в банку – це процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) валютний ризик, проводить оцінку його величини, здійснює його моніторинг, контролює свої відкриті валютні позиції, лімітує відкриті валютні позиції, враховує взаємозв'язок валютного ризику з рештою видів ризиків.

Банки використовують статистичні та математичні моделі оцінювання валютного ризику, а саме: оцінювання ризику за VaR-методологією, стрес-тестування, тестування VaR-моделі на основі історичних даних.

На сучасному етапі розвитку банківського бізнесу, економічної статистики, моделювання та інформаційних технологій VaR-методика є популярним методом прогнозування ринкових ризиків банку. Під VaR (Value at Risk) розуміють вира-

жену в грошових одиницях величину, яку не перевищать очікувані протягом певного часу втрати з заданою імовірністю [1, с. 285].

Стрес-тестування – метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактора – валютного курсу, процентної ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк у разі, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями [2].

Практика показує, що вітчизняні банки найчастіше використовують такий метод мінімізації валютних ризиків як лімітування:

- встановлення лімітів на загальну відкриту валютну позицію по банку в цілому, у розрізі підрозділів та операцій;
- встановлення лімітів на максимальні збитки від операцій дилерів;
- встановлення лімітів на казначейські операції (арбітражні конверсійні операції, казначейські неторговельні операції із готівковою іноземною валютою, операції із банківськими металами).

Крім лімітів застосовуються наступні методи мінімізації валютних ризиків:

- дотримання нормативів валютних позицій у розрізі кожного виду іноземної валюти, встановлених Національним банком України;
- підтримка відповідності між величиною, термінами та доходністю розміщення іноземної валюти з величиною, термінами та вартістю залучення пасивів в аналогічній іноземній валюті;
- контроль термінів розрахунків клієнтів за експортними та імпорними операціями;
- регулярний моніторинг стану і тенденцій валютного ринку;
- взаємний залік купівлі-продажу валюти за активом й пасивом, так званий метод «метчинг», де за допомогою відрахування надходження валюти з величини її відтоку банк має можливість впливати на їхній розмір і відповідно на свої ризики [3];
- використання методу «неттинга», що укладається в максимальному скороченні кількості валютних операцій за допомогою їхнього укрупнення. Для цієї мети банки створюють підрозділ, який координує надходження заявок на купівлю-продаж іноземної валюти;
- придбання додаткової інформації шляхом придбання інформаційних продуктів, спеціалізованих фірм у режимі реального часу валютних курсів, що відображають рух, і останню інформацію;
- проведення валютних своп-операцій – можливість банками продавати регулятору іноземну валюту, отримуючи її гривневий еквівалент, і одночасно укладати форвардну операцію з викупу цієї ж валюти назад у майбутньому за заздалегідь визначеним курсом.

При здійсненні валютних операцій банками невід'ємною складовою є валютний ризик, вплив якого на фінансову стійкість і прибутковість банку не варто недооцінювати. Вміле управління валютними ризиками значно знижує рівень ризикованості валютних операцій банку. Підбір конкретних методів мінімізації валютного ризику повинен здійснюватись обов'язково з врахуванням специфіки і тенденцій розвитку вітчизняного валютного ринку, а також загальної стратегії

діяльності банківської установи на фінансовому ринку [4]. Валютні ризики слід розглядати не як окремо взяті, а в сукупності з іншими ризиками, які виникають в діяльності банку. Таким чином, процес управління валютними ризиками комерційного банку повинен здійснюватись в цілому.

Список використаних джерел:

1. Лобанов А.А. Энциклопедия финансового риск-менеджмента / А.А. Лобанов, А.В. Чугунова. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2009. – 936 с.
2. Методичні вказівки з інспектування банків “Система оцінки ризиків” № 104 від 15.03.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0104500-04>.
3. Ручка М.О. Управління проблемами валютного ризику на сучасному етапі [Електронний ресурс] / М.О. Ручка. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Economics/1_82085.doc.htm
4. Логвинова В.С. Хеджування як один з методів зменшення валютного ризику в банках [Електронний ресурс] / В.С. Логвинова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2011/Economics/1_84546.doc.htm

Кучер Р.В.

*Буковинський державний фінансово-економічний університет,
м. Чернівці, Україна*

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ЛІКВІДНИХ ЗАСОБІВ ЯК ЗАСІБ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКІВ

Ліквідність банку – це його здатність швидко і в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах на певний момент, не зазнавши при цьому значних фінансових втрат.

Ліквідність тісно пов’язана (а іноді і змішується) з поняттям платоспроможності, яке тлумачиться як здатність банку своєчасно і в повному обсязі відповісти за своїми зобов’язаннями. Ліквідність банку значною мірою визначає його платоспроможність, яка залежить і від ряду інших чинників, таких, як розмір капіталу, спеціалізація та диверсифікація банківських послуг, загальний рівень ризикованості діяльності, співвідношення власних і залучених коштів.

Сутність проблеми ліквідності полягає в тому, що попит на ліквідні засоби рідко дорівнює їх пропозиції в будь-який момент часу, тому банк постійно має справу або з дефіцитом ліквідних коштів, або з їх надлишком. Дефіцит ліквідних засобів призводить до порушення нормативних вимог центральних банків, штрафних санкцій і – що найнебезпечніше для банку – до втрати депозитів [3].

Надмірна ліквідність породжує дилему «ліквідність – прибутковість», адже найбільш ліквідні активи не генерують доходів. Якщо фактична ліквідність значно перевищує необхідний рівень або встановлені нормативи, то діяльність банку негативно оцінюється акціонерами з погляду не повністю використаних можливостей для отримання прибутку.

Імовірність настання ситуації невідповідності між попитом і пропозицією

ліквідних коштів називають ризиком незбалансованої ліквідності. Очевидно, що ризик ліквідності майже завжди супроводжує банківську діяльність.

З огляду на винятково важливу роль ліквідності в життєдіяльності банку та при підтримці рівноваги банківської системи у цілому в багатьох країнах органами банківського нагляду та законодавством передбачено встановлення норм ліквідності. Банки зобов'язані підтримувати показники ліквідності не нижчими від певного рівня (норми), що визначається з урахуванням нагромадженого досвіду та конкретних економічних умов у країні. В Україні регулюючу роль у банківській сфері, зокрема нормативи ліквідності тощо, встановлює НБУ.

У світовій практиці керівництво банків постійно приділяє велику увагу питанням ліквідності, проте дотепер немає доступної і повсюдно прийнятної формули для визначення потреб банку в ліквідних коштах.

Мета дослідження цієї теми мотивується тим, що у даний час на рівень банківських вкладів впливають багато економічних чинників, що роблять планування ліквідності вкрай необхідним. Якби можна було цілком точно передбачити зміни суми внесків і попиту на позички й інвестиції, то проблема визначення необхідних ліквідних засобів значно спростилася б. Незважаючи на складність завдання, банки повинні намагатися прогнозувати об'єм внесків і кредитів [1].

Великі банки здійснюють прогнозування двома основними методами. Один із них припускає аналіз потреб у кредиті й очікуваному рівні внесків кожного з головних клієнтів. Цим методом звичайно користуються службовці відділу з оцінки кредитоспроможності: кожний готує прогноз по своїй групі рахунків. Відповідальність за координацію і зведення цих прогнозів несуть економічний відділ, відділ контролера, відділ скарбника або спеціальної групи працівників, відповідальних за планування [3].

Інший метод підрахунку обсягу позичок і внесків – прогнозування джерел і використання сукупних інвестиційних фондів країни. Розрахунки робляться для приватного і державного секторів економіки з використанням, як правило, економетричних методів прогнозування. Оцінка потреб приватного сектора порівнюється з оцінкою надходження коштів. Тоді загальну потребу в банківських кредитах можна визначити як різницю між потребами в коштах і їхніх надходженнях, так що конкретний банк може підрахувати частку на ринку кредиту. Цей метод використовується головним чином великими банками, оскільки невеличкі банки звичайно не мають у своєму розпорядженні кваліфікованого персоналу для здійснення настільки складних розрахунків.

Прогнозуючи рівень внесків і позичок, ці банки покладаються в основному на свій минулий досвід. Масштаби можливих коливань у рівні внесків і кредитів часто можуть підказати графіки і таблиці середньомісячних даних за декілька років або за період економічного циклу [2].

На мою думку, якщо банк у своєму розпорядженні має достатню ліквідність для задоволення попиту на кредит, він може з вигодою використовувати високий позичковий відсоток і збільшити тим самим свій прибуток. Якщо ж ліквідних коштів мало, банк змушений буде або відмовитися від надання кредитів, що обіцяли високий прибуток, або ж реалізувати менш ліквідні цінні папери із втратою на курсі, щоб покрити попит на кредит з боку своїх клієнтів.

Таким чином, очевидно, що на рівень банківської ліквідності впливають ба-

гато економічних і інших чинників, у зв'язку з чим питання розрахунків, планування і управління стають найважливішими напрямками в діяльності комерційних банків.

На підставі цих чинників, що формують політику, стратегію і повсякденну діяльність комерційних банків, історично зароджувалася, розвивалася й удосконалювалася теорія і практика управління банківською ліквідністю.

Можна зробити висновок, що проблема ліквідності українських банків постійно поставатиме перед ними і, як наслідок, банки для отримання доходу мають якомога більше приділяти увагу даній проблемі, мається на увазі, що банки завжди повинні відповідати нормативам ліквідності, які встановлює НБУ.

Список використаних джерел:

1. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович та ін.; за ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2005. – 599с.
2. Синки Дж., мл. Управление финансами в коммерческих банках: пер. с англ. 4-го перераб. изд.; под ред. Р.Я.Левиты, Б.С.Пинкерса / Дж. Синки, мл. – М.: Catallaxy, 2004. – 820 с.
3. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі : монографія / Л.О. Примостка. – КНЕУ, 2009. – 316с.

К.е.н. Кучин С.П., Коротка М.Л.

Харківський інститут фінансів УДУФМТ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ БАНКУ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

В сучасний умовах розвитку світової економіки у багатьох країнах світу провідної ролі набули державні банки розвитку. Виникнення таких банків було пов'язано з необхідністю залучення великих обсягів капіталу для здійснення інвестицій у національну економіку, а головною метою їх створення було вирішення проблем нагромадження капіталу [1]. Нині ця проблема є особливо актуальною для України, світова фінансова криза викликала поглиблення диспропорцій в українській економіці, яка збільшує ризики, зокрема щодо вчасного обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань. На нашу думку, нині в Україні гостро постає необхідність створення державного банку розвитку.

В економічній теорії існує два підходи щодо питання державної частки на банківському ринку. В роботах В. Меггінсона, М. Ширлі та Д. Кларка [2] звертається увага, на те, що державні банки не спроможні фінансувати ефективні проекти. Згідно з підходом який запропонував Дж. М. Кейнс [3] і його послідовники, активна участь держави в банківському секторі є важливою для фінансування пріоритетних масштабних інвестиційних проектів.

У сучасній економіці банки все частіше виконують функції операторів на фондових і валютних ринках. Основна функція банків – кредитування – значно витісняється фінансовими операціями спекулятивного характеру. Швидке переміщення величезних мас капіталу може мати деструктивні наслідки для економіки внаслідок втечі іноземних і національних капіталів у гонитві за кращими умовами використання.

Водночас у світі особливого значення набувають банки сприяння розвитку, які створюють основи для зростання національної економіки, спрямовуючи ресурси на фінансування експортоорієнтованих і високотехнологічних виробництв. Важливу роль банки розвитку відіграють в економіках Німеччини, США, Японії, Китаю, Індії, Бразилії, Хорватії, Росії, Білорусії. У багатьох країнах світу інститути розвитку відігравали провідну роль у становленні базових галузей промисловості, сільського господарства, виробничої інфраструктури шляхом фінансування проектів, надання кредитів та їх страхування. Фундаментальним чинником забезпечення активної ролі банків розвитку у реалізації економічної політики є рівень їх капіталу. Так, акціонерний капітал таких національних банків розвитку, як Внешекономбанк (РФ), який працює з 2007 р., становить близько 2 млрд. євро, KfM (Німеччина) – 3,7 млрд. євро, BNDES (Бразилія) – 4,5 млрд. євро, Китайського банку розвитку – 6 млрд. дол. США. Для порівняння, капітал ВАТ «Український банк реконструкції та розвитку», на 1 січня 2010 р. дорівнював 6,83 млн. євро [4]. Безумовно, що за такого рівня капіталу реалізація економічної політики і фінансування пріоритетних галузей економіки є неможливою. Негативні процеси, що нині мають місце бути у фінансовій сфері України, тісно взаємопов'язані між собою і підсилюють одне одного. Так, на 1 січня 2010 р. валовий зовнішній борг України вже перевищував 103 млрд. дол. США [4] і у 2011 р. продовжив зростати. Суттєве зростання державного боргу породжує ризики гіперінфляції, дестабілізації платіжного балансу.

Таким чином, в Україні постала необхідність у створенні державного банку розвитку, який має відповідати таким принципам: прозора структура управління; адекватний рівень капіталу; політична нейтральність. Банк має виконувати такі функції: довгострокове кредитування за низькою відсотковою ставкою інвестиційних проектів у реальному секторі економіки; здійснення жорсткого контролю за цільовим використанням наданих позик; кредитування експортних операцій з метою стимулювання експорту національних виробників; прийняття дольової участі у створенні та діяльності господарських суб'єктів, здійснення лізингових операцій; проведення консультаційно-інформаційної діяльності.

На нашу думку, фінансування проектів банком розвитку можна поділити на два напрямки. На даний момент в Україні є ряд компаній з розвинутими функціями довгострокового стратегічного планування, які добре орієнтуються у світових тенденціях на певному сегменті ринку і розробляють власні проекти, але інколи не можуть їх реалізувати. Таким чином, перший напрям полягає у видачі кредитів на засадах приватно-державного партнерства (фінансування Банком розвитку до 50% вартості проекту). В цьому випадку слід враховувати: умови підтвердження окупності проектів, заставу, кредитну історію, репутацію підприємства; акцент треба робити на фінансуванні проектів у галузях, що зайняті зовнішньоекономічною діяльністю. Другий напрям полягає у фінансуванні проектів, що відносяться до високотехнологічних проектів, та проектів соціальної інфраструктури, тобто тих складових, без яких ефективне функціонування економіки не можливе. Перевагу у фінансуванні, на нашу думку, необхідно надавати галузям, що впроваджують сучасні нові методи, техніку та технологію виробництва.

Отже, можна зробити висновок, що фінансування інвестицій в основний капітал має ґрунтуватися на процесах мобілізації внутрішніх заощаджень і їх про-

дуктивного використання. Зменшення державної частки на банківському ринку, у свою чергу, може призвести до обмеження впливу держави на фінансування пріоритетних напрямків економіки та створити дисбаланс між національним та іноземним капіталом.

Функціонування добре капіталізованого державного банку розвитку, який направляє свої ресурси у важливі галузі економіки, створить додаткову складову в забезпеченні стабільності не лише банківського сектору, але й економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Приватизация государственных банков в условиях переходной экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbrb.by/bv/narch/432/5.pdf>
2. Кларк Д. Емпіричні дослідження приватизації банку: короткий огляд / Д. Кларк, М. Ширлі, Р. Кул // Конференція Всесвітнього банку по приватизації банків в країнах низького та середнього доходу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.isnie.org>
3. Кейнс Дж. М. Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей: Реферат-дайджест / Дж. М. Кейнс. – К. Асоціація українських банків, 1999. – 189 с.
4. Валовий зовнішній борг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Матлага Л.О.

Тернопільський національний економічний університет, Україна **ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ БАЗЕЛЬСЬКИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

У сучасних умовах розвиток світової економіки вимагає від банківської системи України бути більш стійкою, конкурентоспроможною, здатною без загроз інтегруватися у світовий банківський простір. Під час світової фінансової кризи стало очевидним, що українські банки не готові до серйозних фінансових потрясінь та динамічної зміни на міжнародних ринках.

Таким чином в умовах ринкової економіки в банківській сфері набуває все більшої актуальності і важливості питання щодо зростання значення правильної оцінки ризиків, які приймають на себе банки під час здійснення різних операцій. З цією метою Базельським комітетом з питань банківського нагляду було розроблено пакет реформ Базель II та Базель III.

До основних факторів, що впливають на ефективне впровадження рекомендацій Базеля II, варто зарахувати розвиненість фінансового ринку та його інструментів, типи банківських структур, рівень концентрації банківського капіталу, ризикованості банківських операцій, систему законодавчого регулювання фінансових установ, рівень розвитку рейтингового бізнесу у країні, якість ризик-менеджменту в банківських установах тощо.

Базель II доповнює міжнародні стандарти фінансової звітності та вимагає від банків розкриття інформації кількісного та якісного характеру. Вимоги до розкриття якісної інформації поділяються на загальні і специфічні. Загальними вимогами передбачається, що банк, незалежно від обраного ним підходу оцінки необхідної суми

капіталу, обов'язково повинен розкрити інформацію про стратегії і процедури; структуру й організацію управління ризиком, сферу дії, характер систем звітування про ризик та його кількісної оцінки, методику хеджування й пом'якшення ризиків, а також стратегію і процеси, що забезпечать ефективність системи в майбутньому. Специфічні вимоги до розкриття якісної інформації застосовуються лише до тих банків, які обрали поглиблені методики оцінки ризиків [3, с.65]. Передбачається, що в банку має бути сформована методологія управління ризиками, а для кожного ризику (кредитного, ринкового, операційного, процентного тощо) банк повинен розробити окрему методику оцінювання й управління.

Наведемо деякі позитивні та негативні аспекти Базеля II (табл. 1).

Таблиця 1. Позитивні та негативні аспекти Базеля II [2, с.6]

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
Дозволяє банкам створювати необхідні портфелі	Математичні моделі не здатні відобразити деякі реальні події
Надає значних переваг ризик-менеджменту	Існує ймовірність заниження зовнішнього рейтингу
Має досить чутливі вимоги для вдосконалення ризик-менеджменту	Економічні цикли можуть призводити до змін у вимогах капіталу
Підвищує роль ринків	Складність нової Базельської угоди

Однак, як показав розвиток подій у 2008-2009 рр. Базель II не зовсім відповідає вимогам часу. Саме з цією метою Базельським комітетом з питань банківського нагляду було розроблено пакет реформ, який отримав назву Базель III.

Слід також зазначити, що «Базель III» не є самостійним документом, який виключає використання попередніх видань. Положення стандарту застосовуються паралельно з «Базелем II» та зосереджені на встановленні мінімальних вимог до достатності капіталу, його структури (табл. 2).

Введення нових норм до структури активів і капіталу банків почнеться з січня 2013 року і повністю завершиться до січня 2015 року. При цьому з січня 2016 року по січень 2019 року банки повинні створити «буферний резервний капітал» (табл. 2). Крім того, за необхідністю, уряди країни зможуть надавати приватним банкам новий капітал до січня 2018 року.

Основними перевагами «Базеля III» можна вважати:

1) підвищення якості, гармонійності, та прозорості капіталу через застосування жорсткіших вимог до фінансових інструментів, що входять до його структури, зокрема, капіталу 1 рівня.

2) управління ризиком через висування мінімальних вимог до забезпечення операцій з деривативами, викупом фінансових інструментів, їх фінансування за рахунок позичкових коштів.

3) поєднання вимог, що передбачають безпосередню прив'язку обсягу забезпечення до рівня ризикованості, а також вимог, що не базуються на ризикованості (нормування показника левериджу);

4) скорочення проциклічних та впровадження контрциклічних резервів капіталу, направлених на покриття втрат в майбутньому.

Таблиця 2. Структура пропозицій «Базель III» [1, с.5]

№ з/п	Складові компоненти	
I	Мінімальні вимоги до капіталу, таргетування	Визначення капіталу
		Антикризовий резервний буфер
		Коефіцієнт левериджу
		Мінімальні вимоги до достатності капіталу
		Управління систематичним ризиком
II	Вимоги до активів, зважених за ризиком (Risk weighted assets, RWA)	ризик невиконання контрагентом своїх зобов'язань
		торговельний портфель, сек'юритизація (відомі як «Базель II»)
		Коефіцієнт покриття
III	Вимоги до підтримання ліквідності	Коефіцієнт достатності капіталу
		Коефіцієнт стійкості пасивів

Варто також навести ряд потенційних обмежень «Базеля III».

По-перше, одного посилення вимог до банківського капіталу недостатньо для того, щоб гарантувати недопущення фінансових криз в майбутньому, – необхідно ретельніше контролювати кредитну діяльність банків, вдосконалювати регулювання фінансового сектору в цілому.

По-друге, успішність впровадження «Базеля III» безпосередньо пов'язана з посиленнями наглядом та регулюванням за іншими напрямками, зокрема, формуванням фінансової звітності учасників ринку.

По-третє, впровадження нових, жорсткіших правил неминує призведе до гальмування розвитку банківського сектору, що нарешті починає активізуватись після масштабних потрясінь. Джерела поповнення капіталу установ, що знаходяться в лістингу на біржових майданчиках цілком зрозумілі. Проте значні труднощі очікують на невеликі банки, що наразі не витримують норм, встановлених «Базелем III» [2, с.7].

По-четверте, аналітики застерігають щодо негативного впливу мінімальних вимог до достатності капіталу на загальне економічне зростання. Банки, що не відповідають таким вимогам, відчуватимуть тиск з боку інвесторів та будуть змушені збільшувати розмір капіталу ще до граничного терміну у 2019 році.

По-п'яте, існує ризик, що разом із встановленням нових правил збільшиться рівень «тінізації» на ринку фінансових послуг, що, навпроти, посилить ймовірність розгортання чергової кризи.

Підсумовуючи викладене, доходимо таких висновків. Необхідність упровадження стандартів Базеля II й Базеля III є одним зі стратегічних напрямів розвитку банківського нагляду в Україні. Досвід країн ЄС, США, Росії, Білорусії, Казахстану показує, що перехід до нових стандартів є довготривалим та вимагає значних фінансових, інформаційних і кадрових ресурсів. Основними позитивними наслідками впровадження зазначених угод мають стати підвищення стабільності, міцності, ефективності, прозорості діяльності національної банківської системи, міжнародного фінансового рейтингу банківської системи, прискорення інтеграції банківської системи у глобальний банківський простір тощо.

Список використаних джерел:

1. Брегета О. Розвиток вимог Базельського комітету щодо міжнародних стандартів банківської діяльності / О. Брегета // Вісник Національного банку України. – 2010. – №12. – С. 3–7.
2. Міщенко В. Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектору / В. Міщенко, А. Незнакова // Вісник НБУ. – 2011. – №1. – С.4–9.
3. Стукало Н.В. Розвиток банківської системи України в контексті прийняття рекомендацій Базельського комітету / Н.В. Стукало, М.В. Литвин // Фінанси України. – 2011. – №7. – С.62–72.

Мацера С.М.

Вінницький кооперативний інститут, Україна

ДИВІДЕНДНА ПОЛІТИКА ЯК ЗАПОРУКА ПОЗИТИВНОГО КОРПОРАТИВНОГО ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із важливих чинників, який відображає ефективність використання акціонерного капіталу компаній є виплата дивідендів.

Формування ефективної дивідендної політики підприємства передбачає визначення такого розміру дивідендних виплат, який при задоволенні прав акціонерів на частину прибутку АТ забезпечить наявність достатнього обсягу інвестиційних ресурсів як внутрішніх, так і зовнішніх, не порушить фінансового стану підприємства та сприятиме ефективній взаємодії учасників корпоративних відносин.

З метою забезпечення ефективної реалізації фінансових рішень у коротко- та довгостроковому періодах дивідендну політику необхідно розглядати як найважливішу частину довгострокової фінансової стратегії підприємства. Основною метою розробки дивідендної політики є встановлення оптимального співвідношення між поточним споживанням прибутку власниками і майбутнім його ростом, який максимізує ринкову вартість підприємства та забезпечує його стратегічний розвиток [1].

Ефективною вважається така дивідендна політика, за якої забезпечується мінімізація конфлікту між акціонерами, керівництвом і кредиторами та має місце зростання ринкової ціни акцій компанії. Основними етапами розробки та реалізації дивідендної політики, на нашу думку, можуть бути:

- 1) встановлення пріоритетних напрямів розвитку АТ, визначення місця і ролі дивідендної політики у реалізації фінансової стратегії компанії;
- 2) вибір типу дивідендної політики враховуючи напрацьовані практикою три підходи: консервативний, поміркований та агресивний;
- 3) розробка методики виплати дивідендів на основі існуючих або нових науково-методичних підходів;
- 4) визначення принципів і підходів у розподілі чистого прибутку відповідно до вибраного типу дивідендної політики та методики дивідендних виплат;
- 5) розрахунок коефіцієнта «дивіденд на одну звичайну акцію»;
- 6) реалізація прийнятої дивідендної політики та оцінка її ефективності.

Варто зауважити, що на вибір та реалізацію дивідендної політики значною мірою впливають:

- стадія життєвого циклу підприємства, оскільки на ранніх етапах розвитку АТ змушене більшу частину коштів спрямовувати в майбутні інвестиційні проекти;
- кон'юнктурний цикл товарного ринку, адже в періоди підйому кон'юнктури зростає значення капіталізації прибутку та скорочуються можливості дивідендних витрат;
- потреба в реалізації нових інвестиційних проектів, що дозволить у майбутньому збільшити розмір дивідендів;
- ступінь готовності планових інвестиційних рішень, бо при сприятливій кон'юктурі ринку для їх здійснення потрібна значна концентрація власних фінансових ресурсів [5].

На жаль, вітчизняна практика беззаперечно доводить, що питання виплати дивідендів акціонерними товариствами в Україні і надалі залишаються поза увагою вищого керівництва компаній. Даному питанню приділяється увага лише у кількох випадках: під час прийняття державного бюджету, коли формується його дохідна частина і дивіденди підприємств державного сектора розглядаються як певний резерв; у процесі обговорення результатів діяльності Фонду державного майна України, який безпосередньо відповідає за надходження дивідендів; якщо виплата дивідендів призвела до чергового корпоративного конфлікту [4].

В Україні сьогодні переважає тенденція до невиплати дивідендів взагалі або їх виплати за залишковим принципом. Переважна більшість вітчизняних акціонерних компаній взагалі не розробляють стратегії реалізації дивідендної політики, що зумовлено, насамперед, збитковою або низькорентабельною діяльністю та вимушеністю направляти значну частину чистого прибутку на поповнення оборотних коштів, розширення виробництва та ін.

«Залишковий підхід» у дивідендній політиці підтверджується такими статистичними даними: дивіденди виплачують 5-10% вітчизняних підприємств, а на постійній основі – ще менше. Останні три роки, на нашу думку, могли стати визначальними з точки зору зміни пріоритетів проведеної дивідендної політики вітчизняними підприємствами. Насамперед це пов'язано з прийняттям довгоочікуваного Закону України «Про акціонерні товариства», в якому дещо змінено регуляторні підходи до виплати дивідендів. З огляду на це, варто зазначити, що за підсумками 2010 року акціонерні товариства сплатили дивіденди на загальну суму 175,76 млрд. грн., що порівняно з 2009 роком більше на 175,06 млрд. грн. [3].

У періоди стабільної економічної ситуації інвестори віддають перевагу підприємствам, що сплачують дивіденди. Це свідчить про їх високу корпоративну культуру, прозорість роботи та відповідність доходів власників результатам діяльності АТ. Проте, в періоди економічного росту виплата дивідендів може бути розцінена негативно, оскільки дивідендні виплати сприйматимуться як проїдання інвестицій, що могли б бути вкладені в проекти з високою дохідністю. В будь-якому разі рішення про виплату дивідендів не повинно загрожувати економічній безпеці підприємства [1].

Цікаво порівняти підходи до дивідендних виплат у кризовий період в Україні з тими, до яких вдаються закордонні менеджери. Як відомо, жодні теоретичні концепції не дають однозначних рекомендацій щодо дивідендної політики

взагалі та дивідендних виплат у періоди падіння фондових індексів. Так, існує теорія, відповідно до якої в періоди кризи доцільно виплачувати дивіденди, оскільки це сприятиме припиненню падіння цін акцій та паніки серед інвесторів на вторинному ринку, однак, з іншого боку, виплата дивідендів у період кризи скорочує і без того обмежені фінансові ресурси компаній. Тому, фінансовим менеджерам слід вибирати оптимальні варіанти розвитку подій [8].

У цілому і на розвинутих фондових ринках виплата дивідендів відбувається не так часто. За різними оцінками, у США на регулярній основі виплачує дивіденди приблизно кожна четверта корпорація. При цьому вагомим чинником, що впливає на кількісні параметри таких виплат, є структура акціонерної власності з домінуванням у ній дрібних акціонерів.

Із прийняттям нового Закону України «Про акціонерні товариства» питання виплати дивідендів набули нових, більш позитивних ознак. На нашу думку, найвагомішими перевагами щодо дивідендних виплат є:

- вимога виплачувати дивіденди грошовими коштами;
- виплату дивідендів здійснювати виключно з чистого прибутку звітного року;
- для виплати дивідендів за привілейованими акціями можна використовувати кошти резервного фонду у випадку, якщо недостатньо чистого прибутку звітного року та нерозподіленого прибутку минулих років;
- до компетенції наглядової ради віднесено встановлення дати складання списку осіб, які мають право на отримання дивідендів, порядок та строки їх виплати;
- повідомляти організатора торгівлі, в біржовому реєстрі якого перебувають акції емітента, про суму дивідендних виплат, що більшою мірою забезпечить прозорість вітчизняного ринку цінних паперів.

Однак, якими б досконалими були ті чи інші нормативно-правові акти, все ж реальне життя вносить відповідні корективи, при чому не зовсім прийнятні для усіх учасників ринку.

Так, останні події на фондових ринках змушують усе частіше вести мову про «підтримуючу» роль дивідендів в умовах кризи. Так, у 2001 р. сукупна дохідність акцій із врахуванням інфляції на американському ринку становила – 13,68 %, при цьому дивідендна дохідність складала +1,32%, а дохідність приросту – 13,04%. Ситуація повторилася і у кризовому 2008 р.: дохідність приросту – 38,49%, дивідендна дохідність +1,88% [7].

Отже, підсумовуючи викладене можна зробити висновок про те, що відтворення капіталу акціонерних товариств в Україні ускладнено дією низки чинників, у тому числі: обмеженістю вільних коштів у ринкових суб'єктів для їхнього інвестування в акції створюваних акціонерних товариств або тих, що функціонують; підвищеними ризиками невиплати дивідендів у зв'язку із економічною, політичною нестабільністю в суспільстві і недосконалістю нормативно-правової бази, що регулює процес створення й функціонування акціонерних підприємств; недостатньою відкритістю інформації про фінансовий стан діючих акціонерних підприємств; недовірою значної частини населення до акцій як однієї з форм вигідного розміщення вільних коштів з метою отримання доходів; недостатнім рівнем економічної грамотності переважної частини ринкових суб'єктів. Оптимі-

зація процесів виплати дивідендів – чи не єдиний шлях до формування позитивного корпоративного іміджу підприємства. Саме тому, керівництво АК повинно максимально уважно ставитися до цієї сфери та спонукати менеджмент підприємства до пошуку компромісу між власними інтересами та інтересами акціонерів.

Список використаних джерел:

1. Даценко Г.В. Підвищення ролі дивідендної політики в реалізації економічних інтересів машинобудівного підприємства / Г.В. Даценко // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 21. – С. 212-216.
2. Дивідендна політика: післякризовий погляд у майбутнє // Цінні папери України. – 2010. – № 34 (628).
3. Дмитрієв І.А. Формування дивідендної політики акціонерних товариств: монографія / І.А. Дмитрієв, К.О. Федотова. – Х., 2010. – 195 с.
4. Ковальова В. Дивіденди: платити чи ні? / В. Ковальова // Урядовий Кур'єр. – 2010. – №96.
5. Міщенко А.П. Стратегічне управління: навч. посіб. / А.П. Міщенко. – К.: ЦНЛ, 2004. – 366 с.
6. Підсумки роботи ДКЦПФР у 2010 році // Цінні папери України. – 2011. – № 6 (651). – 10 лют.
7. Річний звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за I квартал 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua>.
8. Швиданенко Г.О. Управління капіталом підприємства: навч. посіб. / Г.О. Швиданенко, Н.В. Шевчук. – К., 2007. – 436 с.

К.е.н. Нікітін А.В.

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», Україна*

Д.е.н. Брітченко І.Г.

*Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів
Полтавського університету економіки і торгівлі, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Ми можемо спостерігати, що макроекономічна ситуація в Україні в першій половині 2011 року мала тенденцію до поліпшення. Офіційна статистика відзначає зростання реальної зарплати на 9,6% за 5 місяців 2011 року порівняно з аналогічним періодом 2010 року, приріст ВВП у другому кварталі 2011 р. – 3,8%. Приріст промислового виробництва склав 8,7% [1]. Банківський сектор також демонструє позитивну динаміку [2]. Капітал банків зріс з початку року на 8,8% і склав на кінець червня 2011 149,8 млрд. грн., що являє собою 14,7% усіх пасивів банків (при нормативному значенні не нижче 9%). Зростання активів банківської системи України за той же період склав 8,4%. Тобто, в перерахунку на річні відсотки, банківська система обганяє економіку більше ніж удвічі (це без урахування інфляції; з урахуванням інфляції – на рівні 5,9% в секторі споживання і на 15,6% в секторі промислового виробництва, ми бачимо швидше номінальний зростання). У той же час, банки продовжують отримувати збитки: 1,1 млрд. грн. за 1 квартал 2011 року (що значно менше 8,3 млрд. грн. за відповідний період минулого року). При цьому доходи банків зросли на 4,1% – а витрати скоротилися

на 6,2%. Зауважимо, що аналіз динаміки структури доходів і витрат банківської системи свідчить про значний вплив на цей показник стану кредитного ринку.

Так, частина процентних доходів трансформується в комісійні доходи, а левову частку витрат становлять відрахування в резерви. Падіння частки відрахування в резерви до 22,8% станом на 1 липня 2011 року (за той же період минулого року – 31,8%) свідчить про поліпшення ситуації на кредитному ринку у відношенні якості кредитного портфеля. У той же час, обсяг кредитних вкладень банків продовжує зростати.

Приріст кредитних вкладень банків за півріччя становить нетто-сальдо кредитних вкладень, проте, окрім очевидного зростання кредитного портфеля, ми можемо відзначити деяке підвищення якості управління кредитним портфелем. Хоча загальна сума резервів на покриття кредитних вкладень зростає, зросло й покриття резервів діючих кредитів, що означає: банки припиняють занижувати їх. Побічно ці дані свідчать про те, що банки не використовують формування резервів в якості оптимізації податкових платежів. Інакше, покриття резервів діючих кредитів давно вийшло б за рамки існуючих 4-5%. Тобто формування адекватного резерву стосується в першу чергу до простроченої заборгованості; але останнім часом почав зростати і резерв під діючі кредити (приріст 25% за півріччя).

Розглянемо більш детально банки першої і другої групи – лідери за обсягом зростання кредитних портфелів у звітному півріччі. Зазначимо, що за цей період жоден банк першої та другої групи свою групу не покинув і в ці групи не додався новий банк (17 банків першої групи і 22 банки другої групи). За півріччя 27 з 39 банків показали позитивний приріст кредитного портфеля, причому перші 15 банків за приростом – дали 90,6% приросту. Один Приватбанк забезпечив 45,02% всього приросту ТОП-15, перші 5 банків з ТОП-15 по приросту – 72,50%. Крім абсолютного приросту, інтерес представляє відносний приріст, який показали максимально банк «Фінансова ініціатива» (20,24%) і «Укргазбанк» (18,19%).

Якщо розглянути ті ж банки 1 та 2 групи, як учасники ринку депозитів фізичних осіб, бачимо схожу картину. За півріччя 31 з 39 банків показали позитивний приріст депозитів фізичних осіб, причому перші 15 банків за приростом – дали 94,3% приросту. Один Приватбанк забезпечив 46,86% всього приросту ТОП-15, перші 5 банків з ТОП-15 по приросту – 77,38%. Відзначимо, що деякі банки досягли значного абсолютного вкладів населення, практично не збільшивши при цьому кредитного портфеля. Так «Брокбізнесбанк» наростив залишки по вкладах населення на майже мільярд гривень при зростанні кредитного портфеля всього на 71,5 млн. грн. Це показує прагнення до обережної кредитної політики і відображає загальну картину: ліквідність банків продовжує зростати. Що стосується ТОП-15 за відносною приросту депозитів населення, то попереду абсолютно очікувано «Фінансова ініціатива» (+147,12%) і банки з іноземним капіталом, до яких довіра населення традиційно більше.

Єдиний проблемний банк з ТОП-20 за ренкінгом НБУ, банк «Надра» нарешті отримав гарні перспективи: в липні поточного року австрійська компанія Centragas Holding AG, стала найбільшим акціонером банку «Надра» з часткою

89,97%. Ряд великих клієнтів банку погасили кредити на суму 422 млн грн. А вже в серпні надійшла інформація, що банк «Надра» залучив 525 млн грн на умовах субординованого боргу у компанії Centragas Holding AG. Таким чином, ТОП-20 демонструє виключно позитивні тенденції і, сподіваємося, залишок року пройде в тому ж ключі: активи будуть продовжувати рости, надлишкова ліквідність знижуватися, можливості по залученню дешевих ресурсів – розвиватися.

З 198 зареєстрованих в Україні банків, 19 знаходиться в стані ліквідації, один банк – у стані реорганізації. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб України (ФГВФОУ) здійснює виплати вкладникам шістнадцяти банків. ФГВФОУ має фінансові ресурси в розмірі 4038 млн. грн, що цілком достатньо при збереженні динаміки ліквідації банків, яка має тенденцію до припинення [3]. Одночасно, для банківської системи залишається гострим питання проблемних банків, ліквідація яких небажана не стільки для вкладників, вклади яких не гарантуються Фондом, а й для можливого зростання довіри до банківської системи в цілому. Переважну частку зобов'язань зазначеної групи проблемних банків (понад 80%) становлять зобов'язання банку «Надра», який, як зазначено вище, практично гарантовано залишить групу і приєднається до стійких банків.

Таким чином, банківська система Україна продовжує виходити із системної кризи і проявляти ознаки пожвавлення. Зростання ресурсної бази супроводжується прискоренням ростом дохідних активів і зниженням резерву незатребуваною ліквідності. Практично всі банки першої і другої групи показали стійке зростання, що випереджає індикативні показники зростання ВВП. Оживився ринок корпоративних запозичень банківської системи. Основні гравці відновили не тільки споживче кредитування, але і починають відновлювати іпотечне. Можна зробити висновок, що навіть в декларованих непростих економічних умовах, на ринку кредитів, раціональна стратегія ряду банків дозволяє досягти вражаючих результатів на кредитному ринку, як серйозно нарощуючи портфелі, так і проявляючи зважений підхід до ризиків. Частка проблемних банків в активах і зобов'язаннях системи незначна. У той же час буде очікуватися тенденція до посилення НБУ нагляду і посилення регулювання кредитного ринку, щоб уникнути повторення його перегріву до кінця 2011 року. До того ж тривають негативні тенденції щодо монополізації ринку, які потребують управління.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Національний банк України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>
3. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.org.ua>

К.е.н. Островська Н.С.

*Буковинський державний фінансово-економічний університет,
м. Чернівці, Україна*

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Успішне функціонування економіки України залежить від роботи банківської системи в цілому та комерційних банків зокрема. Вибір раціональної стратегії розвитку, правильного формування портфеля активів із врахуванням їхнього ризику, орієнтації на операції, які приносять хоч не високий, але стабільний дохід. В таких умовах банківський менеджмент перетворюється в складний технологічний процес, який потрібно постійно вдосконалювати та наближати до ринку банківських послуг.

В останні роки, особливо в період останньої фінансової кризи, спостерігається тенденція зростання уваги до ризиків, які притаманні не тільки банківській діяльності, але і економіці в цілому. Якщо оцінка кожного виду ризику банківської діяльності дозволяє визначити ймовірні збитки, які понесе банк за неправильних дій менеджерів або інших несприятливих подій, то загальна оцінка профілю ризику не є проста сума збитків, вона потягне за собою цілу ланку важливіших проблем від зниження ліквідності і аж до банкрутства банку. Складність процесу управління комерційним банком потребує комплексного підходу, що передбачає нерозривну єдність активів і пасивів, доходів і витрат, які є взаємозалежні і взаємообумовлені. Інтегрований підхід, який базується на математичних розрахунках щодо формування стратегічного плану роботи банку, має включати короткотермінові бізнес-системи банку. Удосконалення процесу управління активами та пасивами банку на основі інформаційно-аналітичної системи, дасть можливість оперативно реагувати на ринкові зміни.

Рейтинги комерційних банків, в основному, цікавлять фахівців, і рідше потенційних клієнтів банків. Сьогодні важко здобути довіру до банківської системи, але кожен клієнт впевнений, що надійним є банк, який не відчуває зовнішнього негативного впливу, кризових явищ, і формує свою депозитну політику для зручності клієнтів. Однак інтегрований підхід щодо управління активами та пасивами банку, в наукових колах, різниться і щодо змісту і щодо методів та інструментарію його реалізації.

Завдання, які стоять перед банківським сектором – це вдосконалення управління активними операціями, створення сприятливих умов для формування у банківському секторі здорового конкурентного середовища, яке повинно забезпечити ліквідність, платоспроможність, структуру активів, дохідність та рентабельність, достатність капіталу. Для досягнення позитивних результатів необхідно ставити перед банком конкретні цілі і за будь-яких умов їх виконувати [2].

Постійний попит на ліквідні засоби змушує банкірів правильно ними розпоряджатись та знаходити нові джерела їх поповнення. Найбільший попит на ліквідні засоби виникає у банків через дві основні причини: зняття клієнтами коштів зі своїх рахунків; у зв'язку з видачею кредитних коштів. Потреба в грошових коштах підвищується також у разі настання строків погашення заборгованості за позиками банку, термінів платежів до бюджету або виплати дивідендів акціоне-

рам. Проблеми ліквідності після фінансової кризи існують у всіх комерційних банках, хоч до 2008 року спостерігалась над ліквідність [2]. Такі проблеми можуть виникнути і під час здійснення пасивних операцій банку, і внаслідок проведення активних операцій, якщо рішення про розміщення коштів приймається раніше, ніж знайдено відповідні джерела фінансування.

У сучасній науковій думці панує погляд, згідно з яким, банк має надавати всі кредити з допустимим рівнем ризику навіть у разі дефіциту ліквідних коштів, враховуючи запозичені ресурси. Такий підхід є концепцією у взаєминах з клієнтом. Він орієнтований на встановлення різнобічних партнерських стосунків з клієнтами, максимізацію сукупних кредитів і підвищення дохідності банку. Тобто, під час розрахунків потреби в ліквідних коштах необхідно враховувати і потенційний попит на кредити на ймовірну суму безнадійних кредитів. Тому стан ліквідності комерційного банку залежить від структури і якості портфеля активів.

Доступ закордонних банків до грошових ресурсів не послабило їхньої уваги до самої проблеми підтримки ліквідності. Ліквідність – це чинник, який формує довіру до банку та визначає його майбутню діяльність. У підсумку висока ділова репутація дає змогу знизити витрати запозичення та ризик втрати ліквідності.

Сьогодні назріла необхідність нових підходів до структуризації кредитних портфелів банків. Це дозволило б краще планувати їх структуру та проводити дослідження вкладень банків у виробничу сферу [3].

За даними Національного банку України на початок 2011 року частка проблемних кредитів в банківській системі України сягнула майже 9,5%. Тобто, за рік проблемна заборгованість зросла майже в 4 рази з 18,015 млрд. грн. до 69,935 млрд. грн. За різними оцінками, реальні обсяги простроченої заборгованості коливаються на рівні близько 20-30% від загального обсягу кредитного портфелю банків України. Зараз банківські експерти пропонують запровадити таку програму захисту активів, в якій для зниження тиску зростаючої частки проблемних активів використовуватиметься інструмент державних гарантій щодо проблемних активів на оплатній основі, що сприятиме скороченню ризикових обсягів активів банку і послабить нормативний тиск на його капітал. Цей захід передбачає розробку програми розподілу збитків між банками і третьою особою, наприклад, урядом. Банки залишаються при цьому повноправними учасниками на будь-якому рівні втрат, що дасть змогу зберегти їх зацікавленість у самостійній роботі з проблемними боргами, а ресурсні вливання з боку держави будуть не актуальні, натомість держава може одержувати частину банківського прибутку, як компенсацію.

Отже, комплексний розгляд проблем, пов'язаних з удосконаленням менеджменту в комерційних банках забезпечить їх подальший розвиток, а відповідно і розвиток економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. West European ownership of East European banks during financial and macroeconomic stress. – Moody's Global Credit Research Feb 17, 2009.
2. Шулик В. Банковская система Украины – прогноз «негативный» / В. Шулик // Кредит-рейтинг монитор. – 2009. – № 7. – С. 2–5.
3. Корнилюк Р. Час розплати: як банки повертатимуть зовнішні борги / Р. Корнилюк // Фондовый рынок. – 2009. – № 28. – С. 5–17.

Петришина О.В.
Хмельницький національний університет, Україна
ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ:
РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ідеальних податкових систем не існує, як і великого бажання громадян і суб'єктів господарювання будь-якої країни платити податки. Але там, де стабільне податкове законодавство, де правова держава, де існує ефективна система контролю дій влади, там, де є правові традиції, правова культура, священний обов'язок – вчасно й у повному обсязі заплатити податки.

Податковий кодекс – це «конституція», що визначає взаємини між державою та бізнесом.

Розробка й намір прийняття Податкового кодексу на Україні – це одне із самих резонансних подій 2010 року. Стільки критики й експертних висновків не вдостоявався жоден законодавчий акт за часи незалежності України. Прийняття цього важливого для суспільства документа має на меті врахувати економічні інтереси суб'єктів господарювання та соціальні інтереси громадян, гарантом задоволення яких є держава.

Про позитивний ефект Податкового кодексу (далі – ПК), напевно, можна буде говорити в довгостроковій перспективі, через кілька років. Сам факт політичної волі прийняття ПК є безумовним позитивом. Бажання розробити законодавчий акт, що об'єднає всі норми, пов'язані з нарахуванням, сплатою податків і зборів, з метою кодифікації податкового законодавства – безсумнівний позитив. Основною метою розробки Податкового кодексу України (далі за текстом – Кодекс) стала необхідність систематизації та узагальнення нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері оподаткування. Податковий кодекс усуне істотну кількість суперечностей між нормативно-правовими актами, які регулювали питання оподаткування до його прийняття [4].

Позитив цього документу – це передусім пріоритетні нововведення.

Зокрема:

- суттєве зменшення кількості податків та зборів: загальнодержавних з 29 до 19, а місцевих податків і зборів – з 14 до 5;
- поступове зниження ставки податку на прибуток до 16 відсотків (зараз діє ставка 23%, в 2012 році – 21%, 2013 році – 19%, 2014 – 16%);
- розділ III Кодексу "Податок на прибуток" застосовується під час розрахунків з бюджетом починаючи з доходів і витрат, що будуть отримані і проведені з 1 квітня 2011 року.
- методологічні засади визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток, наближені до бухгалтерського обліку, які передбачають, що визнання та класифікація доходів і витрат, здійснюється за принципом "нарахування та відповідності доходів та витрат" прийнятим у бухгалтерському обліку, тобто, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів, з урахуванням певних обмежень;
- удосконалено амортизаційну політику: розширено класифікацію основних засобів у податковому обліку, передбачено 16 груп основних фондів замість

4 груп. Встановлено мінімально допустимі строки їх амортизації, які значно менші за діючі [1].

Для окремих груп основних засобів може застосовуватися прискорена амортизація за методом прискореного зменшення залишкової вартості, який дозволяє удвічі скоротити мінімальні терміни корисного використання основних засобів.

Також кодекс передбачає надання спеціальних інвестиційних пільг – запровадження на 5 років нульової ставки податку на прибуток для:

- 1) новостворених суб'єктів господарювання;
- 2) підприємств з щорічним обсягом доходів до 3 млн. грн. (до 20 працівників) з метою залучення інвестицій в оновлення основних засобів, створення додаткових робочих місць, збільшення обсягів виробництва продукції, робіт, послуг;
- 3) які були зареєстровані платниками єдиного податку (виручка до 1 млн. грн., до 50 працівників).

В кодексі зазначенні суми, на які звільняються від оподаткування різні суб'єкти підприємницької діяльності:

- 1) 80 відсотків прибутку підприємств, отриманого від продажу деяких енергозберігаючих товарів власного виробництва промислового призначення;
- 2) 50 відсотків прибутку, отриманого від здійснення енергозберігаючих заходів та реалізації енергоефективних проектів підприємств, які займаються розробленням та використанням енергозберігаючих заходів та енергоефективних проектів.

Позитивними рисами Податкового кодексу є і наступні факти:

- платники податку на додану вартість, які мають право на застосування нульової ставки податку на прибуток, на період з 1 січня 2011 року до 1 січня 2016 року можуть вибрати квартальний податковий період;
- збереження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва як для юридичних, так і для фізичних осіб-підприємців, а також фіксованого податку на ринках;
- встановлення відповідальності посадових осіб органів державної податкової служби у разі безпідставної відмови від прийняття податкової звітності платників податків;
- запровадження дворівневої системи оскарження рішень контролюючих органів замість трирівневої, що пришвидшить строки вирішення спірних питань;
- запровадження податку на нерухоме майно з 1 січня 2012 року та ін.

Крім цього, покращення бачимо у оподаткуванні податком на додану вартість.

За операціями, що мають соціальну спрямованість, зберігається пільгове оподаткування, у частині якого дотримано основні вимоги щодо недискримінаційного підходу під час установа пільг при постачанні вітчизняних товарів і ввезенні товарів іноземного виробництва.

З метою підтримки сільськогосподарських товаровиробників зберігається спеціальний режим оподаткування, згідно з яким сума ПДВ, нарахована сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів, не підлягає сплаті до бюджету і повністю залишається в розпорядженні такого сільськогосподарського підприємства до 31 грудня 2014 року.

У кодексі зазначенні і тимчасові зміни в оподаткуванні для того, щоб процес змін відбувався поступово:

- тимчасово до 1 січня 2015 року сума податку на додану вартість, що повинна сплачуватися до бюджету переробними підприємствами усіх форм власності за реалізовані ними молоко, молочну сировину та молочні продукти, м'ясо та м'ясопродукти, у повному обсязі спрямовується виключно на виплату дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за продані ними переробним підприємствам молоко і м'ясо в живій вазі;

- тимчасово, до 1 січня 2015 року, звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції з виконання робіт та постачання послуг суб'єктами підприємницької діяльності – резидентами України, які одночасно здійснюють видавничу діяльність, діяльність з виготовлення, розповсюдження книжкової продукції та виробництва паперу і картону. При цьому дохід такого суб'єкта підприємницької діяльності, отриманий від видавничої діяльності, діяльності з виготовлення, розповсюдження книжкової продукції та виробництва паперу і картону, має становити не менше 100 відсотків від загальної суми його доходу за перший звітний (податковий) період з часу створення такого суб'єкта підприємницької діяльності або не менше 50 відсотків від загальної суми його доходу за попередній звітний (податковий) рік;

- тимчасово, до 1 січня 2015 року, звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції з виконання робіт та постачання послуг у видавничій діяльності, діяльності з виготовлення та розповсюдження видавництвами, видавничими організаціями, підприємствами поліграфії, розповсюджувачами книжкової продукції, виробленої в Україні, операції з виробництва та/або постачання паперу і картону, вироблених в Україні для виготовлення книжкової продукції, учнівських зошитів, підручників та навчальних посібників українського виробництва, а також операції з постачання книжкової продукції, виробленої в Україні, крім реклами, послуг з розміщення матеріалів рекламного та еротичного характеру і видань рекламного та еротичного характеру;

- тимчасово, до 1 січня 2019 року, звільняються від сплати податку на додану вартість операції з імпорту техніки, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції існуючих і будівництва нових підприємств з виробництва біопалива і для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалива;

- на період до 1 січня 2015 року за нульовою ставкою обкладається податком на додану вартість постачання товарів (крім підакцизних товарів) та послуг, що безпосередньо виготовляються підприємствами та організаціями громадських організацій інвалідів, які засновані громадськими організаціями інвалідів і є їх власністю, де кількість інвалідів, які мають там основне місце роботи, становить протягом попереднього звітного періоду не менше 50 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить протягом звітного періоду не менше 25 відсотків суми загальних витрат на оплату праці, що відносяться до складу витрат виробництва [1].

Отже, Податковий кодекс спрямований на зменшення кількості податків, зниження ставки податку, підтримки малого бізнесу та дуже малого, тобто пере-

несення податкового навантаження на більш платоспроможну категорію громадян. Це на нашу думку є позитивом Податкового кодексу, але без негативних сторін не обійшлося. Негативними сторонами є підвищення штрафів у десять разів. Підприємці не дуже добре сприймають фактично відміну спрощеної системи, адже залишається спрощена система тільки для підприємців, які торгують товаром, який вони виробляють, а це 1% від зареєстрованого малого бізнесу. Також суттєвим недоліком є введення нарахування податків непрямими методами.

Оцінювати податкову реформу дуже важко, для кожної із сторін вона буде різною, а отже, результат її можна буде вірно оцінити тільки через якийсь проміжок часу.

Список використаних джерел:

1. Податковий Кодекс України // Голос України. – 2010. – № 4. – С.4-62.
2. Жолудь О. Новий Податковий кодекс скоротить паперову роботу для бухгалтерів / О. Жолудь // Голос України – експерт. – 2010. – №5. – С 62-63.
3. Косарчук В. Податковий кодекс – основа податкової реформи / В. Косарчук // Баланс. Спецвипуск. – 2011. – №2-3. – С 3-13.
4. Ярошенко Ф.О. Реформування Податкової системи України в контексті прийнятого Податкового кодексу / Ф. О. Ярошенко // Фінанси України. – 2010. – №7. – С 3-21.

Прийдун Л.М.

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

Питання ефективного функціонування банків є досить актуальним на сьогоднішній день. Одним із важливих моментів її забезпечення виступає управління ризиками банківської установи, особливо кредитним, який має прямий вплив на фінансову безпеку банку, адже неповернення чи часткове неповернення кредиту, яке виникає внаслідок реалізації кредитного ризику, відображається на стані власного капіталу банку та, відповідно, на результатах його діяльності.

Загалом, виникненню фінансових ризиків, зокрема і кредитного, сприяла поява грошового обігу та розвиток товарно-грошових відносин. В контексті даного аспекту можна стверджувати те, що прийняття на себе ризиків банківськими установами історично обумовлене виконанням ними посередницької функції в процесі перерозподілу грошових ресурсів, що, головним чином, забезпечується за допомогою кредитних операцій, одним із основних призначень яких виступає неперервність процесу виробництва, тобто за допомогою кредитних коштів, підприємства забезпечують безперервність свого виробничого циклу, що сприяє прискоренню господарського кругообігу за умови, що позичені ресурси використовуються ефективно та вірно оцінений кредитний ризик такого позичальника. Якщо ж цього не забезпечено, то ці ресурси вкладаються в неприбуткову діяльність, спричиняючи заборгованість, а враховуючи виняткове призначення кредиту в сфері грошового обігу – й суттєві негативні наслідки для економіки через

збільшення грошової маси в обігу внаслідок неповернення позикових коштів в банківську систему.

Відмітимо, що серед науковців відсутня єдина точка зору щодо управління ризиком, зокрема М.В. Жариков [3, с. 21] вважає, що це процеси, пов'язані із ідентифікацією, аналізом ризиків та прийняттям рішень, які включають максимізацію позитивних і мінімізацію негативних наслідків настання ризикових подій. Г.С. Панова [2, с. 187] вказує, що під управлінням ризиком слід розуміти заходи, спрямовані на мінімізацію відповідного ризику і знаходження оптимального співвідношення доходності та ризику, враховуючи оцінку, прогноз і страхування відповідного ризику. В.М. Гранатуров [1, с. 29] характеризує даний процес як сукупність методів, прийомів та заходів, що дозволяють у певній мірі прогнозувати настання ризикових подій і приймати заходи при виключенні або зниженні негативних наслідків таких подій. Управління ризиком – багатоетапний процес, ціллю якого виступає зменшення чи компенсація збитку для об'єкта при настанні несприятливих ситуацій, вважає Н. В. Хохлов [4, с. 16].

Однак, в даних визначеннях вказується лише кінцева мета, на яку спрямований процес управління ризиком – мінімізацію негативних чи максимізацію позитивних наслідків реалізації ризику, зменшення збитку при настанні несприятливої події, тощо, але не зазначається за допомогою яких саме заходів чи процесів поставлена ціль може бути досягнута.

Якщо ж говорити про управління кредитним ризиком, то слід відмітити, що воно повинно будуватись на певних принципах, зокрема:

- усвідомленість прийняття кредитного ризику з метою отримання доходу як результату реалізації кредитної операції та врахування масштабності його наслідків;
- необхідність управління кредитним ризиком, що проявляється в можливості застосування методів його мінімізації;
- індивідуальність управління із врахуванням комплексності системи ризик – менеджменту банку через вплив кредитного ризику на інші банківські ризики;
- рівень прийнятих кредитних ризиків повинен відповідати рівню доходності, адже в результаті виникнення ситуації коли втрати від ризиків більші ніж очікувані доходи, то від здійснення такої кредитної операції краще відмовитись;
- прийняті ризики мають бути адекватними фінансовим можливостям банку та обсягу його власного капіталу;
- витрати на зменшення негативних наслідків внаслідок дії кредитного ризику не мають перевищувати можливі втрати по ньому;
- врахування фактору часу, адже чим більший термін здійснюваної кредитної операції, тим вищий ризик, що спричиняє необхідність забезпечення додаткового доходу банку;
- визначення можливості передачі ризику або його страхування.

Таким чином, із врахуванням даних особливостей, констатуємо, що суть управління кредитним ризиком банку можна звести до наступного – це сукупність прийомів та заходів за допомогою яких виникає можливість виявлення, оцінки, контролю та моніторингу за кредитним ризиком задля отримання запланованого рівня доходу від здійснення кредитної операції та недопущення ймовірності виникнення негативних наслідків його реалізації і зменшення до прийнятного для

банку рівня. Позитивними моментами в даному визначенні виступає акцентування уваги на меті здійснення будь-якої активної, в тому числі й кредитної операції банківської установи, а саме – на отриманні прибутку, а також відображення основних етапів управління кредитним ризиком.

Отже, підсумовуючи, відмітимо, що розвиток ефективної системи управління кредитним ризиком виступає чи не найактуальнішим завданням в контексті ефективного функціонування як окремого банку, так і всієї банківської системи, яке можливо реалізувати лише ґрунтуючись на системному підході до управління банком та прогнозуючи і мінімізуючи можливий кредитний ризик, який став основною проблемою, а управління ним – необхідною частиною стратегії і тактики виживання й стабільної діяльності банківських установ.

Список використаних джерел:

1. Гранатуров В.Н. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения : учеб. пособ. / В.Н. Гранатуров – М.: Дело и сервис, 1999. – 112 с
2. Панова Г.С. Кредитная политика коммерческого банка / Г.С. Панова – М.: Дека, 1997. – 256 с.
3. Жариков В.В. Управление кредитными рисками: учеб. пособ. / В.В. Жариков, М.В. Жарикова, А.И. Евсейчев. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. – 244 с.
4. Хохлов Н.В. Управление риском: учеб. пособ. для вузов / Н.В. Хохлов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 239 с.

Роговцева М.В.

*Ставропольский государственный аграрный университет,
Российская Федерация*

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ РОССИИ

Налоговая политика является составной частью финансовой политики. Она представляет собой систему правовых норм и организационно-экономических мероприятий и органами местного самоуправления в сфере налоговых отношений с организациями и физическими лицами. Налоговая политика формируется и реализуется на федеральном, региональном и местном уровнях в пределах соответствующей компетенции [2].

Взимание налогов и сборов может оказывать различные эффекты на поведение экономических агентов, создавать различные стимулы как для организаций, так и для физических лиц. Однако основной задачей налогообложения является обеспечение доходов бюджетной системы. При этом с учетом необходимости обеспечения сбалансированности федерального бюджета в среднесрочной перспективе следует предпринимать усилия, направленные на увеличение доходного потенциала налоговой системы.

Рассматривая доходообеспеченность территориальных бюджетов, следует отметить существующую в настоящее время в России диспропорцию в социально-экономическом развитии различных регионов страны и формировании их налогового потенциала. Так, около 80% налоговых доходов консолидированного бюджета РФ приходится на наиболее развитые регионы России (Москва, Санкт-Петербург, Свердловская обл., Ханты-Мансийский АО). Для большинства

других регионов источником финансирования своих расходов становятся дотации, выделяемые из федерального бюджета. В этих условиях большое значение приобретает исследование проблем, сопряженных с формированием налогового потенциала региона, который непосредственно связан с мобилизацией налоговых доходов в бюджет субъектов Федерации.

Налоговая политика России в ближайшие годы будет по-прежнему проводиться в условиях дефицита федерального бюджета. В этой связи важнейшей задачей Правительства РФ является создание эффективной и стабильной налоговой системы, обеспечивающей бюджетную устойчивость в среднесрочной и долгосрочной перспективе.

В рамках проводимой налоговой политики основными источниками повышения доходного потенциала взимаемых налогов может стать как повышение налоговых ставок, изменение правил исчисления и уплаты отдельных налогов, так и принятие мер в области налогового администрирования. При этом, в первую очередь, необходимо принять меры для повышения доходов бюджетной системы от налогообложения потребления, ренты, возникающей при добыче природных ресурсов, а также от перехода к новой системы налогообложения недвижимого имущества. Отдельным направлением политики в области повышения доходного потенциала налоговой системы будет являться оптимизация существующей системы налоговых льгот и освобождений, а также ликвидация имеющихся возможностей для уклонения от налогообложения.

Среди конкретных мер выделены следующие:

1. Налоговое стимулирование инновационной деятельности и развития человеческого капитала.

Планируется, в частности, дальнейшее снижение тарифов страховых взносов, совершенствование амортизационной политики, предоставление налоговых преференций при осуществлении социально значимых расходов. Предлагается, в частности, отменить стандартный налоговый вычет в размере 400 рублей взамен предоставления стандартного налогового вычета на детей в размере 3000 рублей на каждого третьего и последующего ребенка.

2. Мониторинг эффективности налоговых льгот.

Представляется необходимым регулярное проведение анализа востребованности установленных механизмов налогового стимулирования и налоговых льгот. Планируется уточнение перечня доходов, освобождаемых от обложения НДФЛ, также устранение имеющихся неточностей и противоречий, приводящих к неоднозначному толкованию норм.

3. Акцизное налогообложение.

В плановом периоде будет проводиться периодическая индексация ставок акциза с учетом реально складывающейся экономической ситуации, при этом повышение акцизов на алкогольную, спиртосодержащую и табачную продукцию будет производиться опережающими темпами по сравнению с уровнем инфляции (приведены конкретные цифры ставок акцизов, планируемых к введению в период до 2015 года).

4. Совершенствование налогообложения при операциях с ценными бумагами и финансовыми инструментами срочных сделок, финансовыми операциями.

Планируется принять ряд решений, направленных на совершенствование налогообложения при совершении операций с еврооблигациями российских эмитентов, депозитарными расписками, а также при получении и выплате дивидендов.

5. Налог на прибыль организаций.

Предлагается, в частности, уточнить порядок признания дохода от реализации имущества, права на которое подлежат госрегистрации.

6. Налогообложение природных ресурсов.

В целях выравнивания уровня налоговой нагрузки на газовую и нефтяную отрасли в плановом периоде продолжится работа по установлению дополнительной фискальной нагрузки на газовую отрасль путем дифференциации ставки НДПИ. Предполагается также корректировка ставки по полезным ископаемым, доля экспорта которых превышает 50 процентов, в зависимости от мировых цен на соответствующие полезные ископаемые.

7. Совершенствование налогообложения в рамках специальных налоговых режимов.

С 2012 года будет введена в действие новая глава 26.5 "Патентная система налогообложения" для применения индивидуальными предпринимателями. Помимо этого предусматривается постепенное сокращение сферы применения системы налогообложения в виде ЕНВД, а с 2014 года ее отмена.

8. Введение налога на недвижимость.

Указывается на необходимость ускорить подготовку введения налога на недвижимость. Предусматривается разработать систему, позволяющую взимать данный налог исходя из рыночной стоимости облагаемого имущества с необлагаемым минимумом для семей с низкими доходами.

9. Налоговое администрирование.

Предлагается внедрение инструментов, противодействующих уклонению от уплаты налогов. Помимо этого, в частности, в плановом периоде предусматривается проработать вопросы взыскания налогов за счет электронных денег, урегулировать порядок обращения взыскания налогов с валютных счетов и счетов в драгоценных металлах в банках [1].

Таким образом, мы можем сказать, что принятая налоговая политика ориентируется на воссоздание в России западной модели налогообложения, которая становится эффективной только на достаточно продвинутой стадии, при условии крупных разовых инвестиций в создание инфраструктуры налоговых органов, разветвленной и дорогостоящей системы налогового контроля, неременного соучастия и понимания со стороны широких масс налогоплательщиков.

Список использованных источников:

1. Основные направления налоговой политики РФ на 2012 год и на плановый период 2013 и 2014 годов. Информационная система КонсультантПлюс.
2. Финансы: учеб. пособ. / под ред. проф. А.М. Ковалевой. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 384с.
3. Электронный ресурс. – Режим доступа: www.buhgalteria.ru

Сліпчик О.О.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі економічного розвитку України та в умовах підвищення рівня промислового виробництва проблема аналізу стану і перспектив кредитування суб'єктів підприємницької діяльності, є пріоритетною. Це пов'язано з тим, що у процесі функціонування підприємств можуть виникати ситуації, коли власних фінансових ресурсів для фінансового забезпечення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, їм не вистачає що й обумовлює потребу залучення зовнішніх фінансових ресурсів.

Отже, одним із головних напрямів кредитування підприємств є фінансова діяльність. Фінансова діяльність спрямовується на практичне втілення фінансового забезпечення підприємницької діяльності, постійне підтримування платоспроможності на належному рівні.

У теорії і практиці досить часто зміст фінансової діяльності трактується ширше, ніж суто фінансування. У широкому значенні під фінансовою діяльністю розуміють усі заходи, пов'язані з мобілізацією капіталу, його використанням, примноженням (збільшенням вартості) та поверненням. Іншими словами, фінансова діяльність у широкому розумінні включає увесь комплекс функціональних завдань, здійснюваних фінансовими службами підприємства, пов'язаних із фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням (обслуговуванням) операційної діяльності суб'єкта господарювання.

Основною формою залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел є кредитування. Підприємства можуть тимчасово поповнювати свої фінансові ресурси, оформляючи банківські або комерційні кредити, залучаючи кошти інших кредиторів. Від форми та умов кредитування підприємницької діяльності залежить швидкість обертання обігових коштів підприємства, його витрати і прибуток. Працівникам фінансової служби підприємства слід обирати такі способи кредитування, які могли б забезпечувати найефективнішу його господарську діяльність. Саме тому застосування кредиту є необхідним елементом процесу функціонування ринкової економіки, а також чи не єдиним джерелом вирішення проблеми забезпечення стабільної ритмічної роботи підприємств різних галузей народного господарства [1, с.12].

На нашу думку підприємства залучають кредитні ресурси для того, щоб поповнити обігові кошти, необхідні для фінансування своєї поточної діяльності (збільшення виробничих запасів, обсягів незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів), а також для реалізації інвестиційних проектів. Визначаючи обсяги кредитування, необхідно зіставляти потребу підприємства у фінансових ресурсах (як загалом, так і за окремими напрямками його діяльності) зі сумою наявних фінансових ресурсів підприємства [3, с.139].

Комерційні банки можуть видавати кредити всім суб'єктам господарської діяльності незалежно від їхньої галузевої приналежності, статусу, форми влас-

ності у випадку наявності в них реальних можливостей і правових форм забезпечення своєчасного повернення кредиту й сплати відсотків (комісійних) за користування кредитом. Кредити видаються суб'єктам підприємницької діяльності в безготівковій формі як у національній, так і в іноземній валюті.

Кредитні взаємини регламентуються на підставі кредитних договорів, що укладаються між кредитором і позичальником тільки в письмовій формі, які визначають взаємні зобов'язання й відповідальність сторін і не можуть змінюватися в односторонньому порядку. За користування кредитом позичальники сплачують процент, суму якого не включають до собівартості продукції (робіт, послуг), а відносять до витрат фінансової діяльності підприємства [1, с.12].

Комерційний банк аналізує, вивчає діяльність потенційного позичальника, визначає його кредитоспроможність, прогнозує ризик неповернення кредиту й ухвалює рішення щодо видачі або відмову у видачі кредиту.

Зазначимо, що з метою кредитування фінансової діяльності підприємств важливим етапом є оцінка кредитоспроможності.

Кредитоспроможність – це здатність позичальника в повному і в зазначений кредитним договором строк розрахуватися зі своїми борговими зобов'язаннями. Основні критерії оцінки кредитоспроможності позичальника: забезпеченість власними засобами не менш чим на 50 відсотків його витрат; репутація позичальника (кваліфікація, здатності керівника, дотримання ділової етики, договірної, платіжної дисципліни); конкурентоспроможність на внутрішньому й зовнішньому ринках, попит на продукцію, послуги, обсяги експорту; економічна кон'юнктура [4, с. 352].

Для виходу української економіки з кризи, кредитні відносини мають бути підпорядковані пожвавленню інвестиційної та інноваційної діяльності, фінансовому забезпеченню структурних перетворень та економічному зростанню.

Роль кредиту характеризується результатами застосування для економіки в цілому і населення зокрема. Кредит впливає на процеси виробництва, реалізації і споживання продукції, а також на сферу грошового обороту, тому сучасне господарство не може функціонувати стабільно без кредиту.

Список використаних джерел:

1. Абрамова І.М. Проблеми розвитку малого підприємництва в Україні / І.М. Абрамова // Фінанси України. – 2010. – №4. – С. 12–17.
2. Клочко Ю.О. Проблеми малого бізнесу в Україні / Ю.О. Клочко // Економіка України. – 2010. – № 1. – С. 8–12.
3. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика / В.Д. Лагутін. – К., 2004. – 139 с.
4. Панова Г.С. Кредитна політика комерційного банку / Г.С. Панова. – М.: ІКЦ «ДІС», 2007. – 352с.

К.э.н. Томилина Е.П., Васильева О.А.

*Ставропольский государственный аграрный университет,
Российская Федерация*

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ АКТИВАМИ ЗАКРЫТЫХ ПАЕВЫХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ФОНДОВ КАК ОСОБО РИСКОВЫХ ВЕНЧУРНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ

В последние годы наблюдается существенный рост российского рынка коллективных инвестиций, одна из институциональных форм которого связана с функционированием паевых инвестиционных фондов. Среди паевых инвестиционных фондов особое место занимают закрытые паевые инвестиционные фонды особо рискованных венчурных инвестиций. Особенность управления активами венчурного закрытого паевого инвестиционного фонда напрямую связано с составом и структурой их активов, а также временной специфики этапов венчурного финансирования инновационных проектов, в соответствии с которыми размещаются финансовые ресурсы пайщиков, переданные в доверительное управление управляющей компании и составляющие имущество фонда. Состав и структура активов венчурных закрытых паевых инвестиционных фондов регламентируется соответствующими нормативными актами.

Максимальный срок функционирования фонда (от даты завершения формирования до даты прекращения деятельности) составляет не более 15 лет. В среднем по России этот срок соответствует 5-6 годам. За это время управляющая компания в соответствии со своей инвестиционной стратегией должна подобрать такие инновационные предприятия потенциального роста, которые позволят ей пройти успешно все необходимые этапы инвестиционного развития предприятия (от «старт-ап» до выхода). Отечественная и зарубежная практика венчурного финансирования показывает, что разные стадии инвестиционного развития предприятия имеют свои временные интервалы. Так, например, на стадию «старт-ап» уходит не более 2 лет, на стадию «раннего роста» – не более 3 лет, на стадию «расширение» – не более 4 лет, на «мезонинную» стадию – не более 5 лет и на стадию выхода – не более 6 лет. Из этого следует, что важнейшей методологической задачей управляющей компании венчурного закрытого инвестиционного паевого фонда, связанной с управлением активами фонда, становится поиск и выбор оптимальных вариантов среди возможных объектов венчурного инвестирования. При этом управляющая компания должна руководствоваться п. 12.7 соответствующего положения федеральной службы по финансовым рынкам.

Согласно данному пункту в состав активов венчурных закрытых инвестиционных паевых фондов могут входить только акции и доли в уставном капитале хозяйственных обществ, предоставивших управляющей компании этого фонда бизнес-план развития, содержащий соответствующие инвестиционной декларации указанного фонда цели и объем финансирования хозяйственного общества за счет имущества, составляющего указанный фонд, а также описание рисков, связанных с таким финансированием.

Требования указанного пункта распространяются только на непубличные хозяйственные общества. На акции хозяйственных обществ, допущенных к торгам у организаторов торговли, эти требования не распространяются.

Анализ и отбор бизнес-планов развития инновационных предприятий является лишь составной частью общего процесса управления активами венчурного закрытого паевого инвестиционного фонда, который включает в себя также и другие стадии:

- Определение внутренней (инвестиционной) стоимости инновационных предприятий после их отбора на стадии анализа эффективности бизнес-планов развития.

- Разработка и реализация плана роста компании, связанного, прежде всего, с организацией расширения производства и продвижения продукции на рынок.

- Выбор и оперативное управление инвестиционными рычагами максимизации стоимости предприятия.

- Выбор и разработка стратегии выхода управляющей компании из проекта (капитала инновационного предприятия).

Для реализации указанных стадий управляющей компании необходим соответствующий штат специалистов, куда помимо аттестованных федеральной службой по финансовым рынкам должны быть включены специалисты в области проектного финансирования, инвестиционного маркетинга, оценки бизнеса и др. Если у управляющей компании недостаточно финансовых средств для содержания соответствующего штата работников, то согласно действующему законодательству она может на коммерческой (договорной) основе передать часть или все функции, связанные с реализацией указанных стадий, финансовым консультантам.

В последнее время, с целью перераспределения финансовых средств организованного фондового рынка в пользу растущих инновационных предприятий, была активизирована работа по созданию специальных биржевых секций. В частности на ММВБ и РТС были созданы сектора высокотехнологичных компаний для торговли их ценными бумагами. Основная цель таких секций состоит в том, чтобы сформировать условия для эффективного привлечения инвестиций в инновационный сектор экономики, представленного предприятиями малого и среднего бизнеса, создание предпосылок для массовых первоначальных предложений акций (IPO) этих предприятий и решения задач венчурного инвестирования в стране.

Процедура IPO целесообразна только в том случае, если в состав имущества венчурного закрытого паевого инвестиционного фонда входит не менее 50% акций выставляемого на продажу предприятия. И она должна начинаться с выбора управляющей компанией ведущего андеррайтера и листингового агента. С их помощью формируется книга заявок на приобретение акций инновационного предприятия потенциальным кругом инвесторов. Предварительно управляющая компания должна разослать потенциальным инвесторам документы предприятия-эмитента и подготовленный для этих целей инвестиционный меморандум. Если потенциальный круг инвесторов ограничен и заранее известен, то цены акций и объемы продаж определяются в ходе непосредственных переговоров сторон. Если потенциальный круг не ограничен, то объемы и цена продаж акций определяются в ходе биржевых торгов. Сама процедура IPO считается завершенной после объявления обо всех состоявшихся транзакциях, которые были зафиксиро-

ваны электронной системой расчетно-клиринговых центров соответствующих биржевых площадок.

Кроме этого, развитие биржевой торговли акциями венчурных предприятий, составляющих имущество закрытых паевых инвестиционных фондов, будет способствовать популярности самих управляющих компаний у инвесторов и присвоению им соответствующего инвестиционного рейтинга. На практике это означает, что выпускаемые управляющими компаниями инвестиционные паи венчурных закрытых паевых инвестиционных фондов в перспективе (как в настоящее время паи открытых и интервальных паевых инвестиционных фондов) могут быть включены в котировальные списки бирж для открытой купли-продажи. А это в свою очередь повысит уровень ликвидности инвестиционных паев венчурных закрытых паевых инвестиционных фондов, что позволит пайщикам продавать (погашать) или приобретать их, не дожидаясь закрытия фонда, или внесение поправок в правила фонда, связанных с дополнительной эмиссией таких паев.

Всего в рамках Государственно-частного партнёрства сформировано 7 венчурных фондов. Общий объём этих фондов — 18,983 млрд руб. Фонды сформированы на 10 лет. Формат фондов: закрытый паевой инвестиционный фонд.

Доля Российской венчурной компании в каждом фонде составляет 49 %. 51 % средства частных инвесторов.

В рамках государственно-частного партнёрства сформированы региональные венчурные фонды. Фонды сформированы на 7 лет. Структура активов фондов: 25 % — средства федерального бюджета, 25 % средства бюджета региона и 50 % — вложения частных инвесторов. Управляющие компании фондов выбраны на конкурсной основе.

Таблица 1. Список фондов, созданных совместно с Российской венчурной компанией [1]

Название фонда	Объём фонда	Управляющая компания
ВТБ-Фонд венчурный	3,061 млрд.руб.	ВТБ Управление активами
Биопроцесс Кэпитал Венчурс	3 млрд.руб.	Биопроцесс Кэпитал Партнерс
Максвелл Биотех	3,061 млрд. руб.	Максвелл Эссет Менеджмент
Лидер-Инновации	3 млрд.руб.	Лидер
Тамир Фишман Си Ай Джи	2 млрд.руб.	ЦентрИнвест
Новые технологии	3,061 млрд.руб.	Альянс РОСНО Управление Активами
С-Групп Венчурс	1,8 млрд.руб.	Север Эссет Менеджмент

В декабре 2009 года ГК "РОСНАНО" приняла решение об участии в двух инвестиционных фондах – в фонде малобюджетных проектов в сфере нанотехнологий и фонде внедрения нанотехнологий в металлургии.

В феврале 2011 года РОСНАНО и «Сбережения и инвестиции» завершили формирование отраслевого закрытого паевого инвестиционного фонда венчурных инвестиций «Наномет», сферой деятельности которого будут инвестиции в проекты внедрения нанотехнологий в металлургической промышленности. Объём фонда составит от 3 до 5 млрд. руб. [2].

Большинство крупных российских корпораций уже пошли по пути создания

собственных венчурных фондов. Свой фонд есть у ЮКОСа, скоро появятся фонды у компании "Базовый элемент" и у ЛУКОЙЛа. Хотя наибольшую прибыль, судя по мировому опыту, в этой сфере приносят как раз малые компании, какими в свое время были теперешние компьютерные гиганты Intel, Apple и Microsoft.

Список использованных источников:

1. Электронный ресурс. – Режим доступа: www.rusventure.ru
2. Электронный ресурс. – Режим доступа: www.rusnano.com
3. Электронный ресурс. – Режим доступа: www.e-trustgroup.ru
4. Электронный ресурс. – Режим доступа: www.finansmag.ru

Харевич А.С.

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
Україна*

**ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Формування кредитного потенціалу банківської системи – процес, який відбувається на обох її рівнях, а власне системний кредитний потенціал є кумулятивним поняттям, яке віддзеркалює потенційні можливості сукупності кредитно-фінансових установ.

В умовах ринкової трансформації економіки формування кредитного потенціалу банку досягається при виконанні наступних умов: по-перше, завдяки акумулюванню й використанню у вигляді кредитів та інвестицій максимально можливого обсягу грошових коштів на максимально можливий строк; по-друге, за умови гарантування нормального розміру ліквідності та прибутку банків; по-третє, при забезпеченні стійкого довгострокового економічного зростання економіки [3].

Дотримання зазначених умов у кризовий та післякризовий періоди – складне завдання, яке набуває особливої актуальності для банківської системи України, якій притаманне постійне зростання присутності іноземного капіталу. За даними НБУ на 01.11.2011, частка іноземного капіталу у статутному капіталі за останні п'ять років зросла з 27,6 до 41,6% (табл.1). Банки з іноземним капіталом є сегментом підвищеного ризику, оскільки їх функціонування значною мірою залежить від проблем материнської компанії.

Крім того, до кризи 2008 р. банки віддавали перевагу залученню зовнішнього кредитування, формуючи свій кредитний потенціал, що є чинником його послаблення.

Не останню роль у процесах формування кредитного потенціалу банківської системи України відіграють і такі чинники: не сформована культура користування банківськими послугами з боку населення, недовіра населення до банків, низький рівень банківського сервісу.

Очевидно, що одним із способів повернення довіри населення є удосконалення механізмів повернення коштів вкладникам з депозиту. Якщо банківську систему переорієнтувати з притаманної ринковій системі жадоби прибутку на

гарантоване повернення вкладів, то банки зможуть досягнути і довгих грошей на депозитних рахунках, що сприятиме зміцненню їх кредитного потенціалу.

Таблиця 1. Структура банківської системи України

№ з/п	Показники	Дата					
		01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	2011	
						01.01	01.11
1.	Кількість зареєстрованих банків	193	198	198	197	194	198
2.	З іноземним капіталом	35	47	53	51	55	54
2.1	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	13	17	17	18	20	22
3.	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	27.6	35.0	36.7	35.8	40.6	41.6

Джерело: [1].

Свою звичну діяльність з прихованими комісіями, неймовірними штрафними санкціями та прагненням надприбутків у річних звітах банки повинні направити у новому напрямку – завоювання симпатії клієнта.

Наочним прикладом, який ілюструє слабкість кредитного потенціалу банку, а відтак і напрямки його посилення, є результати соціального дослідження, проведеного журналом «Кореспондент» щодо обслуговування клієнтів у відділеннях банків (рис. 1).

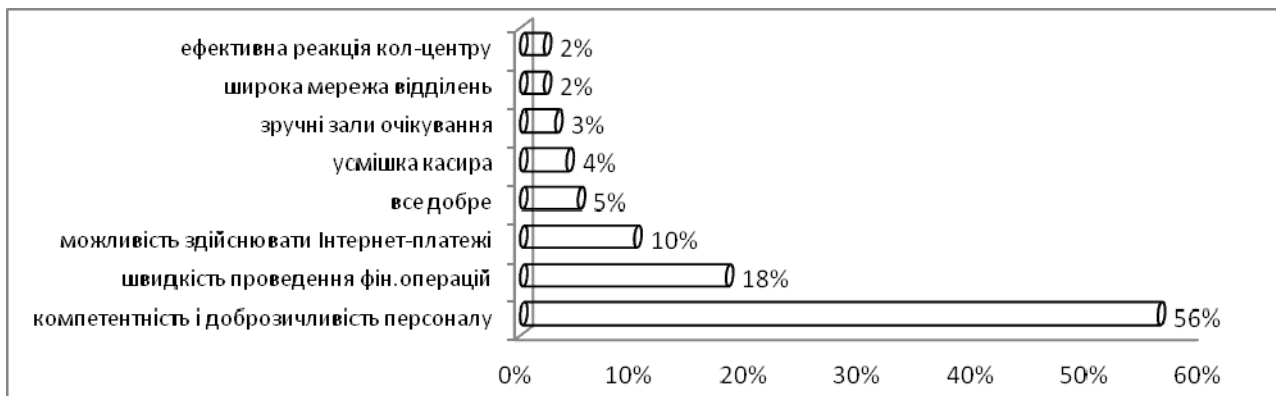

Рис. 1. Фактори сервісу, яких не вистачає клієнту, % [2]

Внутрішніми чинниками, які впливають на рівень кредитного потенціалу банку, є такі [3]:

- розмір власного капіталу банку,
- загальна величина та структура залучених коштів,
- рівень обов'язкових резервів, установлених НБУ,
- режим користування обов'язковими резервами для підтримки поточної ліквідності банку,
- вид кредитного продукту,
- імідж банківської установи,
- можливість надання пільг клієнтам банку.

На нашу думку, одним із найважливіших чинників формування і реалізації

кредитного потенціалу банківської системи, в тому числі банківської системи України, є доларизація економіки. На відміну від розглянутих вище чинників, наслідки використання іноземної валюти в процесах кредитування та шляхи подолання доларизації залишаються мало дослідженим напрямком як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі.

Актуальність цього напрямку дослідження визначається не тільки роллю власне долара, а і потенційним використанням будь-якої іншої іноземної валюти як засобу обігу, платежу, нагромадження всередині країни в умовах визначення ключового резервного активу в складі офіційних золотовалютних резервів.

Список використаних джерел:

1. Основні показники діяльності банків України 2007-2011 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807
2. Обзор банковского сектора Украины [Електронний ресурс] // Ежемесячный дайджест «Обзор банковского сектора Украины» за октябрь 2011 г. – Режим доступу: <http://www.kreditprombank.ua/upload/content/385/%D0%BE%D0%BA%D1%82%D1%8F%D0%B1%D1%80%D1%8C%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf>
3. Кравець А.Ю. Економічна природа, сутність та зміст поняття кредитного потенціалу банку в умовах транзитивної економіки / А.Ю. Кравець // Вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 2 (25). – С. 76-80.

Шафоростова Э.Ю.

*Восточноукраинский национальный университет
имени В. И. Даля, г. Луганск, Украина*

ОРГАНИЗАЦИЯ КРЕДИТНОЙ ПОЛИТИКИ В БАНКА УКРАИНЫ

Одним из важнейших и доходных направлений деятельности коммерческих банков является кредитование. В условиях экономического кризиса, банкротства предприятий кредитные операции являются весьма рискованными, но при этом остаются весьма доходными. В современных условиях не своевременное погашение кредитов клиентами банка становится довольно частым явлением. С целью прогнозирования подобных рисков от не возврата по кредитным операциям банками и получением максимально возможного дохода от этого вида деятельности разрабатываются кредитная политика.

Кредитная политика коммерческого банка определяет приоритеты на кредитном рынке и цели кредитования. Специалист, разрабатывающий кредитную политику, должен видеть различие между политикой и процедурами. Политика устанавливает философские основы кредитной политики, в то время процедуры определяют практический механизм реализации кредитной политики. Когда менеджмент банка формулирует ее основы, формируется документ по приоритетным сферам кредитования, требованиям по группам клиентов-заемщиков и характеру взаимоотношений с ними, способу обеспечения ссуд и т. д. Руководитель должен выстраивать процесс управления, состоящий из планирования, организации и контроля кредитной политики. Кредитное администрирование включает все четыре аспекта управленческого процесса и следует логическому ходу процедуры удовлетворения кредитной заявки. Еще до того как речь пойдет о конкретном кредите, кредитные работники, менеджеры и совет директоров банка

(правление банка) должны выработать философию, охватывающую все фазы кредитной деятельности. Эта философия, воплощенная в кредитной политике, является первым элементом кредитного администрирования. Кредитная политика банка определяет стандарты, параметры и процедуры, которыми руководствуются банковские работники в своей деятельности по предоставлению, оформлению кредитов и управлению ими. Она обычно оформляется документально и включает в себя положения, регламентирующие предварительную работу по выдаче кредита, а также процесс кредитования.

Кредитная политика охватывает все сферы кредитного процесса, включая кредитование юридических и физических лиц, межбанковские кредиты, кредитные лимиты на платежные карты, всевозможные виды гарантийных обязательств и т.д.

Важнейшим этапом кредитных процедур является оценка кредитоспособности клиента. Для предоставления кредита банком проводится оценка кредитоспособности заемщика, которая основывается на соотношении испрашиваемой ссуды и его дохода (прибыли), общей оценке финансового положения и имущества, составе семьи для физического лица, личностных характеристиках, изучении кредитной истории клиента, репутаций предприятия, стабильности и длительности его деятельности. Например, во Франции кредитоспособность физического лица оценивается по системе скоринга. Программа определения целесообразности и условий выдачи потребительского кредита содержит три раздела: информация по кредиту и по клиенту, финансовое положение по кредиту. Система скоринга также применялась коммерческими банками и у нас в стране при последнем буме потребительского кредитования 2008-2009 гг.

Межбанковский кредит, представляющий собой привлечение и размещение банками между собой временно свободных денежных ресурсов кредитных учреждений под проценты позволяет эффективно управлять краткосрочными ресурсами банка и обеспечивать соблюдение нормативов ликвидности.

В начале становления банковской системы для подавляющего числа банков основным источником кредитных ресурсов выступали не депозиты, как это принято в мировой практике, а межбанковский кредит. Свободными кредитными ресурсами располагают обычно банки, имеющие солидную клиентскую базу, либо банки, проводящие взвешенную кредитную политику.

Важнейшим аспектом кредитной политики является процедурные вопросы договорного обеспечения кредитного процесса. Гармоничное взаимодействие юридических служб банка с кредитными подразделениями позволяет оптимизировать кредитный процесс на всех его этапах.

В конечном итоге процедуры, разработанные и представленные в кредитной политике, позволяют создать механизм, позволяющий во многом повысить эффективность кредитной работы банка в целом.

Список использованных источников:

1. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; за ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
2. Заєць О.В. Банківська справа в схемах, таблицях, документах: навч. посіб. / О.В. Заєць, П.Є. Житний, П.П. Нестеренко. – Луганськ: Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2002. – 407 с.
3. Житний П.Є. Облікова політика в умовах розвитку фінансово-промислових систем: методологія та організація : монографія / П.Є. Житний. – Луганськ, 2007. – 316 с.

К.т.н. Шляпкин А.В., Горячкина О.С.

*Поволжский государственный университет сервиса, г. Тольятти,
Российская Федерация*

МАТЕМАТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ОЦЕНКИ УРОВНЯ ИНФЛЯЦИИ

Математизация научного знания, под которой понимается применение математических понятий в естественных и гуманитарных науках, технике и экономике является приметой нашего времени. Уровень развития той или иной науки сейчас характеризуется степенью использования математического аппарата. Это отражается в известном афоризме «Во всяком знании столько науки, сколько в ней математики».

В настоящее время существует ряд математических моделей расчета эффективности экономических систем. Современный финансовый менеджмент, рассматривающий проблемы макро- и микроуровня, включает в методы исследования, как необходимый и естественный элемент методов математического моделирования. Финансовые модели являются одним из классов моделей экономических систем.

Современная экономика инфляционная по своему характеру. Основной, но не единственной причиной инфляции выступает разбалансированность денежного рынка.

Основными показателями инфляции являются индекс цен (индекс инфляции) I и темп (уровень) инфляции α . Приведенные к одному временному промежутку, они связаны соотношением:

$$I = 1 + \alpha. \quad (1)$$

С учетом экспертной оценки возможности косвенно измерять инфляцию по «правилу величины 70» можно сделать вывод о том, что средний ежегодный уровень инфляции в процентах вычисляется по следующей формуле:

$$n = \frac{70}{\alpha_{\text{ср}}}. \quad (2)$$

Это правило было получено из двух основополагающих соотношений: $I = 1 + \alpha$ и $I = I_1 \cdot I_2 \cdot \dots \cdot I_n$, где I – индекс цен на промежутке времени T , I_i – индекс цен на временном промежутке, все составляют вместе T . Если среднегодовой темп инфляции в течение n лет равен $\alpha_{\text{ср}}$ и индекс цен за эти годы равен I , то справедливо соотношение:

$$I = (1 + \alpha_{\text{ср}})^n \quad (3)$$

откуда

$$n = \frac{\ln I}{\ln(1 + \alpha_{\text{ср}})}. \quad (4)$$

Период удвоения цен является важным параметром, а потому активно используемой характеристикой инфляции. Но применение «правила величины 70» для нахождения этой характеристики в условиях высокого уровня инфляции приводит к дезинформации.

Применение «правила величины 70» в условиях высокого уровня инфляции приводит к неточности результата вычисления. Поэтому, чтобы усовершенствовать данное правило, сделать его современным, разработаем несколько способов

более точного вычисления периода удвоения цен n и таким образом сформулируем новое «правило величины 70».

Первый способ уточнить правило – измерять период удвоения цен в таких временных единицах, чтобы уровень инфляции, приходящийся на такую единицу, не превысил, например, 5%. В качестве таких единиц могут выступать не только год, но и квартал, месяц, неделя.

Второй способ заключается в том, что берется более одного члена в разложении функции $\ln(1 + \alpha_{cp.})$ в ряд Маклорена. При этом $\alpha_{cp.}$ не должно превышать единицу.

Сочетание описанных способов хотя и усложнит правило нахождения периода удвоения цен, но позволит более точно находить количественную характеристику инфляции.

Можно сделать вывод, что «правило величины 70» применимо к расчету периода удвоения цен в условиях невысокой годовой инфляции. Если же уровень инфляции высок, то применение данного правила для вычисления периода n в годах неактуально и приводит к значительной погрешности. Поэтому, в таких инфляционных условиях период удвоения цен лучше измерять не в годах, а в меньших временных промежутках, например, в кварталах.

Список использованных источников:

1. Уотшем Т.Дж. Количественные методы в финансах / Т.Дж. Уотшем. – К.: Паррамоу; М.: ЮНИТИ, 1999.
2. Кочович Е. Финансовая математика: Теория и практика финансово-банковских расчётов / Е. Кочович; пер. с серб.; пред. Е.М.Четыркина. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 268 с.
3. Криничанский К.В. Математика финансового менеджмента: учеб. пособ. / К.В. Криничанский. – М.: Дело и Сервиз, 2006. – 256 с.
4. Башарин Г.П. Начала финансовой математики / Г.П. Башарин. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 160 с.
5. Ковалёв В.В. Курс финансовых вычислений / В.В. Ковалёв, В.А. Уланов. – М.: Финансы и статистика, 1999.
6. Четыркин Е.М. Методы финансовых и коммерческих расчётов / Четыркин Е.М. – М.: Дело ЛТД, 1995. – 320 с.

К.э.н. Андреева С.В.

*Самарский государственный экономический университет,
Российская Федерация*

**РАЗВИТИЕ ПОТЕНЦИАЛА УЧЕТНОЙ СИСТЕМЫ
МАЛЫХ И СРЕДНИХ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ**

Деятельность малых и средних предприятий в современных рыночных условиях характеризуется устойчивой тенденцией ее усложнения. В качестве одной из причин, сдерживающих развитие малых и средних форм хозяйствования, специалисты называют низкий уровень качества управления ими. Менеджмент данных предприятий ориентирован в первую очередь на экономический результат в краткосрочной перспективе, что отодвигает на второй план вопросы организации эффективного управления, развития информационных систем, создания функциональных служб, в том числе и учетной. Сложившаяся ситуация определяет актуальность вопросов совершенствования учетной системы данных субъектов хозяйствования.

Малые и средние предприятия, как и все другие юридические лица, в соответствии с российским законодательством обязаны вести бухгалтерский учет и предоставлять внешним заинтересованным пользователям бухгалтерскую финансовую отчетность [1, ст. 4]. В то же время для данных субъектов хозяйствования в целях реализации государственной политики поддержки предусматриваются следующие меры: специальные налоговые режимы и упрощенные правила ведения налогового учета; упрощенная система ведения бухгалтерской отчетности для малых предприятий, осуществляющих отдельные виды деятельности; упрощенный порядок составления субъектами малого и среднего предпринимательства статистической отчетности [2, ст. 7].

Возможность использования перечисленных мер, а так же стремление к минимизации издержек, связанных с управлением, привели к формированию явно выраженной тенденции упрощения учетной деятельности на малых предприятиях. Ее следствием является не только снижение текущих издержек малого предприятия на ведение бухгалтерского учета и содержание бухгалтерского аппарата, но и дефицит учетной информации в обеспечении управленческой деятельности. К тому же учет, организуемый на малых и средних предприятиях, ориентирован в первую очередь на реализацию требований налогового законодательства, что так же приводит к снижению информативности данных бухгалтерского учета и ограничению их использования в управленческой деятельности. Отмеченные особенности организации учетной деятельности оказывают негативное воздействие на формирование потенциала учетной системы малых и средних предприятий.

Низкий потенциал учетной системы следует рассматривать как сдерживающий фактор эффективного развития малых и средних предприятий. Под потенциалом (от лат. *potential* – сила, мощь) подразумевается совокупность имеющих-

ся средств, возможностей в какой либо области, которые могут быть мобилизованы, приведены в действие, использованы для достижения определенных целей [3, с. 608]. Под потенциалом учетной системы мы понимаем взаимосвязанную совокупность ее элементов, определяющую возможность эффективного обеспечения учетной информацией управленческих процессов в условиях трансформационного развития хозяйствующего субъекта.

Потенциал учетной системы включает ряд элементов, каждый из которых раскрывает отдельные характеристики потенциала. В качестве таких элементов нами рассматриваются организационные, методологические и технико-информационные ресурсы.

Организационные ресурсы – это организационно-штатные структуры, обеспечивающие функционирование и развитие учетной системы на предприятии. Ведение бухгалтерского учета субъектами малого и среднего предпринимательства характеризуется особенностями, несвойственными для крупных организаций. Это, например, значительное либо полное отсутствие разделения труда в бухгалтерской службе, а так же выполнение бухгалтерским персоналом смежных функций (ведение кадрового учета и отдельных участков делопроизводства, решение юридических вопросов), что весьма значительно снижает качество учетной деятельности [4, с. 12-13]. Именно поэтому важнейшей задачей является формирование высокопрофессиональной и компетентной бухгалтерии предприятия. Цель данного процесса должна определяться не минимизацией затрат, а возможностью решения задач качественного учетного обеспечения управленческих процессов.

Методологический элемент является определяющим для развития потенциала учетной системы. Методология представляет собой совокупность применяемых и потенциально новых методов и средств познания, эффективных принципов учета, направленных на решение целевых задач. Ею определяются условия, приемы, понятийный аппарат и правила применения методов учета. Вследствие этого учетными политиками, регламентами и процедурами должны быть обеспечены все виды учетной и аналитической работы, осуществляемой на малых и средних предприятиях с учетом возможного роста их объема.

Методологическое обеспечение так же подразумевает формирование требований к структурным подразделениям предприятия для организации эффективного документооборота, а так же разработку контрольных процедур в отношении всех этапов формирования учетной информации. Методологическое направление развития потенциала учетной системы на малых и средних предприятиях должно быть связано в первую очередь с повышением аналитичности и оперативности учета, расширением используемых в нем способов и форм предоставления учетной информации потребителям. Это значительно увеличивает возможности получения в системе учета информации, дифференцированной по сферам и уровням управления.

Технико-информационный элемент потенциала учетной системы включает технические средства организации автоматизированного рабочего места пользователя, локальные вычислительные сети, технические средства архивирования данных, и пр. Можно отметить следующие недостатки в данной области, свойственные как малым, так и средним предприятиям: отсутствие достаточных техни-

ческих средств, использование программных продуктов сомнительного качества или нелегальных программ, что снижает качество учетной информации и увеличивает риски в области управления хозяйствующим субъектом [5, п.8.1]. Расширение потенциальных возможностей учетной системы в рамках данного направления предполагает устранение перечисленных недостатков, а так же внедрение программных средств как общего, так и специального назначения. Считается, что для малых предприятий наиболее приемлемым вариантом при внедрении автоматизированных систем бухгалтерского учета является применение готовых программных решений, предлагающих типовые варианты плана счетов и аналитики, с последующей адаптацией под них документооборота организации. Однако, это не всегда можно признать правомерным. Малые и средние предприятия должны по возможности стремиться к индивидуальной настройке решений в соответствии с потребностями развития организации и для достижения высокого уровня аналитики.

Потенциал учетной системы организации определяется не столько укреплением его каждого отдельного элемента, сколько взаимообусловленным и согласованным их взаимодействием. Усилия по развитию потенциала учетной системы должны иметь различные точки приоритета в зависимости от предполагаемых направлений развития малого (среднего) предприятия:

1) стабилизация и поддержка оптимального для предприятия объема деловой активности. Функционирование учетной системы как элемента системы управления, в первую очередь должно быть направлено на учетное обеспечение управленческой политики по противодействию стагнации деятельности, развитию комплекса конкурентных преимуществ, выработке мер достижения устойчивого финансового состояния;

2) укрупнение масштабов деятельности с переходом в разряд предприятий другой размерности – среднего или крупного предприятия. В данном случае необходимо адекватное расширение масштабов учетной деятельности, включающее активное развитие функциональных видов учета (маркетингового, операционного, инвестиционного и пр.). Генерируемая учетной системой информация должна обеспечивать реализацию стратегии роста и нивелирования многочисленных рисков, сопутствующих расширению деятельности предприятия. Укрупнение масштабов деятельности малыми и средними субъектами экономики приводит к потере ранее используемых льгот и специальных налоговых режимов, что требует соответствующих изменений в налоговом и бухгалтерском учете и необходимости использования более сложных учетных инструментов и методик;

3) диверсификация хозяйственной деятельности в форме создания отдельных малых и средних предприятий. Данное направление развития приводит к образованию групп взаимозависимых предприятий, и актуализирует вопросы выработки согласованных учетных политик, оптимизации налоговой нагрузки, организации консолидированного учета, применения отдельных элементов МСФО, а так же необходимость внутригрупповой организации управленческой и финансовой отчетности. Достаточно эффективной практикой при этом является «внутренний» аутсорсинг учетной деятельности – ведение учета зависимых организаций учетным подразделением головного предприятия, что позволяет говорить об эффективной аккумуляции учетной деятельности.

Развитие потенциала учетной системы является необходимым условием своевременного адекватного реформирования учетной системы малых и средних предприятий в соответствии с направлениями их деятельности.

Список использованных источников:

1. «О бухгалтерском учете»: федер. закон Рос. Федерации от 21 ноября 1996 г. № 129-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_116002
2. «О развитии малого и среднего предпринимательства в Российской Федерации» : федер. закон Рос. Федерации от 24 июля 2007 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW>
3. Краткий экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 2008. – 1088 с.
4. Новодворский В.Д. Бухгалтерский учет на малых предприятиях / В.Д. Новодворский, Р.Л. Сабанин. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 296 с.
5. «Проведение аудита с помощью компьютеров»: Правило (стандарт) аудиторской деятельности: одобр. Комиссией по аудиторской деятельности при Президенте РФ 11 июля 2000 г. Протокол N 1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_3621.html

Артюмова А.Д., Мамакова Н.Г., Журба Т.С.

ОКВНЗ Інститут підприємництва «Стратегія», м. Жовті Води, Україна

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВИТРАТ
НА ВИРОБНИЦТВО**

Сьогоднішні позиції української економіки досить слабкі, тож вони потребують багатьох змін у сфері управління виробництвом, визначають необхідність розробки системи обліку та аналізу витрат, яка б відповідала вимогам ринку та враховувала б організаційно-технологічні особливості виробництва. Моделі витрат формулюються як логічний розвиток виробничих моделей, шляхом виведення із виробничих моделей відповідних моделей витрат, у подальшому витрати виробництва порівнюються з кількістю продукції при відповідних комбінаціях факторів.

Облік витрат на виробництво на підприємствах регулюється національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, але їх норми досить загальні і не можуть повністю охопити всі особливості і специфіку виробництва. Адекватно до сучасного стану нормативно-законодавчої бази України, в тому числі і Положення (стандартів) бухгалтерського обліку, розроблені Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, в яких визначено нову методику розрахунку показника «виробнича собівартість продукції (робіт, послуг)» у промисловості та розроблено методику її калькулювання як на промислових підприємствах, так і в непромислових організаціях.

Основним нормативним документом залишається Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] та Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [2]. Незважаючи на законодавчо встановлений перелік елементів витрат, підприємства самостійно готують калькуляційні

статті витрат виробництва. Дослідження свідчать, що перелік статей витрат на окремих підприємствах значно різниться. Виділення окремих витрат у самостійні статті або, навпаки, об'єднання окремих статей дозволяє розробити номенклатуру статей витрат.

На жаль на підприємствах відсутня система гнучкого оперативного обліку, результативного попереднього контролю виробничих витрат та їх жорсткого нормування. Облік та аналіз окремих видів витрат та вирішення завдань з їх оптимізації здебільшого здійснюються за допомогою бухгалтерсько-статистичних методів, хоча останнім часом є тенденція до застосування економіко-математичних методів, у тому числі комп'ютерно-математичного моделювання за допомогою впровадження в облікову, контрольну та аналітичну практику автоматизованих засобів обробки інформації. На сьогодні автоматизована форма бухгалтерського обліку є найбільш бажаною і перспективною. Та однією з найменш автоматизованих ділянок обліку є облік витрат на виробництво. Причиною цього є відсутність теоретичних, методичних і програмних (надійно працюючих програмних продуктів) рішень питання. На підприємствах форми облікових регістрів щодо обліку витрат не виконують контрольної функції, адже в них не передбачено відображення нормативних витрат, відхилень, їх причин та винуватців. Здійснення якісного автоматизованого оперативного обліку на виробництві дасть змогу уникнути негативних явищ втрати виробничих запасів підприємства та зведе вірогідність виникнення непродуктивних витрат до мінімуму. Виключення зі складу собівартості частини непрямих витрат, які пов'язані з процесом основної виробничої діяльності, негативно впливає на вивчення витратомісткості кожного виду продукції та ускладнює процес ціноутворення.

Для усунення недоліків у виробничій діяльності необхідно вдосконалювати форми і методи організації ходу калькулювання собівартості продукції. На багатьох виробництвах України послабився інтерес до складання калькуляцій, незважаючи на те, що складання нормативної калькуляції повної собівартості витрат на підприємствах є необхідною умовою обґрунтування ціни. Фактичні калькуляції у переважній більшості не складаються взагалі, що зменшує нагляд за ефективністю використання виробничих ресурсів і не дає можливості своєчасно виявити відхилення за центрами виникнення витрат та центрами відповідальності, а відповідно і своєчасно приймати рішення [3].

Наявна система обліку витрат на виробництво підприємств не сприяє посиленню контролю та використанню інформації про витрачання ресурсів для проведення економічного аналізу з метою прийняття рішень за відповідними структурними підрозділами (центрами виникнення витрат). Невирішеною залишається також і проблема стосовно напрямів подальшого вдосконалення обліку та аналізу витрат в умовах ринку. Однією зі складових частин бухгалтерського обліку в країнах з розвинутими ринковими відносинами є управлінський облік, тобто процес формування оперативної та аналітичної інформації, яка необхідна керівництву для планування, контролю, аналізу і прийняття управлінських рішень. Фінансовий облік не може оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі, тому що він суворо дотримується вимог чинного законодавства.

Облік витрат на виробництво на підприємствах на даному етапі розвитку облікової системи в Україні повинен вестись, в двох напрямках — фінансовому та управлінському в єдиній бухгалтерії. Управлінський облік повинен розвиватися. Існуючий бухгалтерський облік не дає вичерпної оперативної інформації про витрати виробництва, тому що облікова інформація групується переважно в кінці місяця і відображає події, що минули. На підприємствах інформаційна база обліку та аналізу витрат виробництва не в достатній мірі використовується для прийняття управлінських рішень. Отже, методика аналізу витрат виробництва потребує подальшого удосконалення, а саме за такими напрямками, як перспективний аналіз та оперативний аналіз об'ємних виходів та втрат.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV // Бухгалтерський облік і аудит. – 1999. – № 9. – С. 38.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства України від 31.12.1999 р. № 318 ; зареєстровано в Міністерстві України від 19.01.2000 р. за № 27/4248 // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 2. – С. 3–7.
3. Чумаченко М. Економічна робота на підприємстві та П(С)БО 16 «Витрати» / М. Чумаченко, І. Білоусова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 3. – С. 13–18.

К.е.н. Гончар О.В.

Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ, Україна

КРИТЕРІЙ ЯКОСТІ СТАТИСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Якість завжди була однією з очевидних вимог до статистики, хоча розуміння того, що таке якість постійно змінювалось. Ще двадцять років тому якість була синонімом точності. Проте наразі вона розглядається як значно ширша категорія. В Європейській статистичній системі вона оцінюється через такі компоненти [1]: релевантність, точність, своєчасність та пунктуальність, узгодженість та порівнянність, доступність та ясність.

Релевантність показує ступінь задоволення поточних та потенційних потреб користувачів у статистичних даних. Вона свідчить про те, чи всі необхідні статистичні дані розроблені і якою мірою поняття, що використовуються (визначення, класифікації та ін.), відображають потреби користувачів. Загалом, релевантна інформація – інформація, яка стосується певної справи і збирається під певну задачу, доречна. У випадку статистичної інформації, задачею органів статистики є задоволення потреб користувачів цієї інформації. Тому саме ця категорія найбільше відображає якість статистичної інформації, а не точність, як вважалося раніше.

Точність показує ступінь наближеності розрахунку або оцінок до точного або дійсного значення. Точність – це основа якості інформації. Хоча зауважимо, що категорія точності інформації є відносною, оскільки не можна очікувати абсолютну точність, тим більше вимагати її. Точність інформації має бути такою, щоб гарантувати користувачеві прийняття вірних рішень на основі цієї інформації. У той же час, точність інформації є критичною для органів статистики, оскільки неточна інформація може призвести до прийняття неадекватних

управлінських рішень, та, як наслідок, до згубних явищ у суспільстві. Точність пов'язана із такими категоріями як надійність, достовірність та вірогідність. До речі, часто їх взагалі використовують як синоніми, проте між ними є відмінності.

Достовірність – поняття, що характеризує знання як твердо встановлене, що виключає сумніви, форма усвідомлення істини людиною. Існують два основних поняття достовірності – як безсумнівність тих чи інших змістів свідомості та як властивість логічно обґрунтованої істини [2].

Висвітлюючи питання про достовірність знання, Г. Геворкян відмічав, що знання вважається достовірним, якщо (а) у нас є цілковита підстава стверджувати, що його істинність остаточно встановлена, так як воно не потребує подальшого обґрунтування (доведення), і тому (б) у нас є цілковита суб'єктивна впевненість, переконаність у ньому [3, с. 134].

Достовірність – це суб'єктивна категорія, оскільки означає безсумнівну правильність наведених відомостей для сприймаючої їх людини. Вона відрізняється від істинності, так як відомості можуть бути достовірними або недостовірними не взагалі, а для того, хто їх сприймає. Достовірна інформація сприймається як істина, а недостовірна – як неправда. Якщо досвід доводить, що відомості відповідають дійсності, що вони вважаються достовірними.

Вірогідність – це відповідність реальному стану. Ця категорія поєднує у собі дві підкатегорії: адекватність та точність. Адекватність означає, що показник відображає саме ті властивості явищ, що встановлені задачами спостереження, тоді як точність, як ми вже зазначили, означає близькість виміряного значення показника до його справжнього значення [4].

Термін “надійність” використовується переважно у техніці, де він визначається як властивість об'єкта зберігати у часі в установлених межах усіх параметрів, що характеризують здатність виконувати необхідні функції у заданих режимах та умовах застосування, технічного обслуговування, зберігання та трансформації. Окрім того, надійність також може відноситись до методу, який дозволяє отримувати очікувані результати.

На нашу думку, у випадку статистичної інформації цей термін можна використовувати у такому сенсі. Інформація вважається надійною тоді, коли вона на її основі можна приймати обґрунтовані рішення. Аналогічно до її розуміння в техніці, надійність статистичної інформації є комплексним поняттям, яке, зокрема, включає в себе точність.

Своєчасність характеризує інтервал часу між моментом (періодом), у який відбувалося явище або процес, що описують статистичні дані, та датою готовності (подання) цих даних. Своєчасність пов'язана з такими властивостями інформації як “свіжість” та “корисність”. Для багатьох рішень, особливо в управлінні на макрорівні, властивість свіжості інформації є дуже важливою. Користувачі мають бути забезпечені інформацією до того, як вона втратить свою корисність. Зазначимо, що зазвичай цей аспект якості є значно більш важливим, коли мова йде про економічну інформацію, ніж у випадку інформації щодо соціальних питань.

Пунктуальність характеризує інтервал часу між датою публікації даних і датою, на яку планували їх випуск і яку було заздалегідь анонсовано.

Доступність показує, наскільки легко користувачі можуть отримати дані.

Вона визначається фізичними умовами, за якими користувачі можуть отримати статистичні дані: способи та місця отримання даних, процедури замовлення, час, необхідний для виконання замовлень, політика ціноутворення, існуючі маркетингові умови (авторське право та ін.), формати, в яких дані можуть бути надані користувачам (паперові носії, електронні носії, CD-ROM, Інтернет та ін.), наявність макро- та мікроданих тощо. Наразі питання про доступність інформації стоїть в Україні досить гостро. Це пов'язано із тим, що за радянських часів доступ до статистичної інформації був дуже обмеженим. З розвитком ринкових відносин та демократії в країні доступ до статистичної інформації постійно поліпшується, проте не такими швидкими темпами, як попит на статистичну інформацію.

Ясність статистичних продуктів показує, наскільки легко користувачі можуть зрозуміти дані. Вона характеризує інформаційне середовище даних: наявність та якість метаданих, що надаються разом із статистичними даними (текстова інформація, пояснення, документація та ін.), ілюстрації (діаграми, мапи, схеми та ін.), наявність пояснень щодо якості даних (включаючи обмеження у використанні) та відомості про те, наскільки виробник готовий надати додаткову допомогу (супровід даних).

Узгодженість двох або більше статистичних продуктів показує наскільки у статистичних процесах, у рамках яких вони вироблялися, використовували однакові концепції, класифікації, визначення і сукупності, що вивчаються, а також гармонізовані методи. Узгодженість означає, що статистичні дані можуть поєднуватися між собою і комбінуватися. У ідеальному випадку однакова термінологія, визначення, поняття та класифікації використовуються для усіх джерел інформації. Проте зрозуміло, що це не завжди є можливим, наприклад, у випадку використання адміністративних даних з різних джерел.

Треба зазначити, що особливо глибокі наслідки через неузгодженість можуть виникнути у системі національних рахунків. Результати спостережень можуть бути неузгодженими всередині країни, не кажучи вже про неузгодженість між даними з різних країн. Окрім того, навіть якщо визначення, що використовуються для даних з різних джерел, однакові, то дані з цих джерел все одно, дуже ймовірно, що будуть відрізнятись.

Порівнянність є окремим випадком узгодженості, коли статистичні дані відносяться до тих самих об'єктів, а мета їх об'єднання – зробити порівняння у часі або за регіонами, або за іншими сферами діяльності. Порівнянність відноситься до визначення впливу різниці при використанні статистичних визначень, методів та процедур вимірювання, коли статистичні дані порівнюються у часі, за географічними областями, видами економічної діяльності або іншими доменами.

Список використаних джерел:

1. European Statistics' Code of Practice. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/quality/code_of_practice
2. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. – М.: Республика, 2001. – 719 с.
3. Геворкян Г.А. Вероятное и достоверное знание / Г.А. Геворкян. – Ереван: Изд-во АН АрмССР, 1965. – 203 с.
4. Статистика: підручник / [С.С. Герасименко, А.В. Головач, А.М. Єріна та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук С. С. Герасименка]. – К.: КНЕУ, 2000. – 467с.

Д.с.-г.н. Кірілеско О.Л.

Буковинська державна фінансова академія, м. Чернівці, Україна

**ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОДАТКОВИХ ВИМОГ
ДО СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ**

Довгострокова перспектива діяльності, ступінь виконання стратегічних планів фінансово-господарської діяльності суб'єктами господарювання забезпечується здійсненням комплексів заходів щодо планування, оцінки та аналізу здійснюваних господарських операцій не тільки в ретроспективі, але й і в перспективному напрямку, що вимагає виконання функцій стратегічного аналізу, дослідження таких об'єктів, які виходять за рамки предмету економічного та фінансового аналізів.

Прийняття рішень економічними суб'єктами всіх рівнів в рамках виконання функцій стратегічного аналізу потребує достовірних даних про отримані показники діяльності за окремі періоди. На сьогоднішній день слід констатувати факт того, що не тільки зовнішні користувачі, але і управлінський персонал підприємства по-різному розуміють та розглядають теоретико-методичні основи формування кінцевих показників системи бухгалтерського обліку, що відображаються у фінансовій звітності. Вирішення даних проблем можливе через систему бухгалтерського обліку, результатом функціонування якої є створення єдиного інформаційного простору, покликаного забезпечити корисною інформацією процес прийняття ефективних управлінських рішень усіма без винятку економічними суб'єктами.

Переважає більшість науковців розглядають систему бухгалтерського обліку як джерело інформації для управління, акцентуючи увагу на наявності і русі матеріальних, грошових і трудових ресурсів. Сук Л.К., П.Л. Сук, аналізуючи значення бухгалтерського обліку, стверджують: «людство не може не вести облік, тому що не має змоги відмовитися від господарської діяльності» [4, с. 11]. На засадах значення обліку в управлінні матеріальним виробництвом стоїть Р.А. Алборов, акцентуючи увагу на «необхідності бухгалтерського обліку для забезпечення інформацією працівників управління, що стосується матеріального виробництва» [1, с. 9]. Проте його значення не обмежується сферою виробництва, а торкається й інших аспектів діяльності товариства, що зумовлене важливістю бухгалтерського обліку як джерела інформації для управління. Бухгалтерський облік відіграє в інформаційному забезпеченні виробництва домінантне значення і є складовою системи управління виробництвом: «облік з метою контролювання господарської діяльності підприємства та активного впливу на її результати є важливою функцією управління» [5, с. 10].

Розглядаючи інформаційні можливості системи бухгалтерського обліку, необхідно погодитися з думкою Н.М. Малюги: «система бухгалтерського обліку є підсистемою більш складної системи – системи управління» [3, с. 32]. Автор

продовжує: «бухгалтерський облік виступає інформаційною системою, оскільки основним його завданням є збір, обробка та надання інформації для управління ... формуються дані про стан і рух ресурсів, про характер і результати господарської діяльності підприємства, виражені в єдиному грошовому вимірнику» [3, с. 33]. Аналогічної думки Ф.Ф. Бутинець: «бухгалтерський облік є складовою частиною управлінської та інформаційної систем підприємства» [2, с. 15].

Таким чином, система бухгалтерського обліку є джерелом інформації, яка необхідна для управління, в свою чергу управлінська діяльність передбачає необхідність проведення стратегічного аналізу для визначення потенційних економічних загроз та вигід. Актуальним стає питання наскільки система бухгалтерського обліку надає корисну інформацію з метою виконання функцій стратегічного аналізу?

Дослідивши потенційні вимоги до інформаційного забезпечення з метою виконання функцій стратегічного аналізу доцільно виділити наступні додаткові вимоги до системи бухгалтерського обліку, а саме: ідентифікації, квантифікації, кумулятивності. Реалізація визначених вимог забезпечить часткове усунення проблем невідповідності у принципах бухгалтерського обліку та принципах корпоративного управління шляхом їх узгодження через підвищення цінності інформаційного забезпечення, що продукується даною обліковою ділянкою для процесу управління, виконання функцій стратегічного аналізу та задоволення інтересів економічних суб'єктів.

Вимога ідентифікації визначає необхідність врахування впливу облікових факторів на формування показників звітності. Присутність економічного обґрунтування у виборі методів оцінки об'єктів в обліку, створенні резерву сумнівних боргів, забезпечень наступних платежів, відображенні доходів та витрат майбутніх періодів відповідно до принципів бухгалтерського обліку (обачності, безперервності, нарахування та відповідності доходів і витрат) забезпечує виконання функцій стратегічного аналізу: розкриття інформації з усіх суттєвих питань; комплексного, незалежного та об'єктивного контролю.

Вимога квантифікації передбачає приведення якісних характеристик у виборі окремих елементів облікової політики до отримання індивідуальних розрахункових величин, що використовуються при проведенні стратегічного аналізу.

Практична реалізація вимоги кумулятивності здійснюється з позиції вибірконості (відбір даних для конкретного рівня користувачів) та гомоморфізму (наділення однаковою інформацією всіх заінтересованих осіб). Вимога кумулятивності породжує необхідність розробки системи додаткових рахунків аналітичного обліку.

Отже, наведені додаткові вимоги до системи бухгалтерського обліку надають можливість формувати додаткові інформаційні потоки, які є корисними при проведенні стратегічного аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Алборов Р.А. Выбор учетной политики предприятия. Принципы и практические рекомендации / Р.А. Алборов. – М.: АО «ДИС», 1995. – 80 с.

2. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підруч. для студ. спец. 7.050106 «Облік і аудит» ВНЗів / Ф.Ф. Бутинець. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 444 с.
3. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку : монографія] / Н.М. Малюга. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 548 с.
4. Сук Л.К. Бухгалтерський облік: навч. посіб. / Л.К. Сук, П.Л. Сук. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 507 с.
5. Чебанова Н.В. Фінансовий облік: підручник / Н.В. Чебанова, Т.І. Єфіменко. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 704 с.

Ковтун І.Ю., Чорна М.Р.

Хмельницький національний університет

**КОНЦЕПЦІЯ РЕЗЕРВУВАННЯ
В СИСТЕМІ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА**

Сучасні умови господарювання характеризуються високою динамічністю умов зовнішнього середовища, значним ступенем конкуренції між суб'єктами ринку, періодичним загостренням кризових явищ в масштабах національної та міжнародної економіки. Відтак, стійкий розвиток підприємств та організацій стає неможливим без обґрунтування та реалізації адекватних форм та методів фінансової політики. При цьому незалежно від того, якого типу фінансової політики (агресивного або консервативного) притримується економічний суб'єкт, ефективність прийнятих управлінських рішень безпосередньо залежить від якості їх інформаційного забезпечення, що генерується системою обліку та звітності.

Одне з ключових місць в фінансовій політиці сьогодні відводиться концепції резервування. Справа в тому, що саме практика формування резервів традиційно вважається одним з найбільш дієвих способів нівелювання негативних наслідків ризикових ситуацій, що забезпечує збереження капіталу підприємства.

Дослідженню зазначених питань присвячено ряд робіт вітчизняних та іноземних науковців. Так, обґрунтування сутності та різновидів резервів знаходимо у роботах Астахова М.М., Бабкіна Є.Ю., Бетге Й., Карпунік М.Г., Ларікова Л.Ф., Палій В.Ф., Савицька Г.В., Терещенко В.С., Яремко І.Й. З облікової точки зору процес резервування розглядається у працях Богомолова В.О., Грачової Р., Зелікмана В.Д., Каплі І.В., Козлової М.О., Сопко В.В. Однак досі чимало питань залишаються нерозкритими і потребують подальшого вивчення.

В економічній науці при визначенні резервів прийнято використовувати двоїстий підхід. З одного боку, резерви розглядаються як запаси певних ресурсів, необхідних для нормального функціонування підприємства, які формуються цілеспрямовано на випадок непередбачуваних обставин. З другого боку, резервами вважаються невикористані можливості, які можуть бути мобілізовані з метою підвищення ефективності окремих бізнес-процесів або діяльності підприємства в цілому. Попри це, в системі облікового забезпечення категорія «резерв» використовується лише у першому значенні, оскільки опирається на вимірювану оцінку та ретроспективний підхід до фіксації фактів та подій.

Істотною відмінністю концепції резервування в обліково-звітних системах,

заснованих на національних П(с)БО та міжнародних МСФЗ, є те, що останні, як і облікові стандарти більшості країн світу, вимагають розмежування двох принципово різних видів створюваних підприємством резервів: резерви капіталу та резерви прибутку [3, с. 72]. При цьому розумінню резервного капіталу, прийнятому в Україні, відповідає лише другий вид резервів. Щодо останніх, то зарубіжна практика позбавлена однозначності в поглядах на їх формування, використання та власне саму необхідність (табл. 1).

Таблиця 1. Порядок формування резервного капіталу в окремих країнах

Країна	Мінімальний розмір резервного капіталу	Розмір щорічних відрахувань до резервного капіталу (обов'язкових резервів)
Україна		
Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-XII	25% статутного капіталу	Не менш як 5% чистого прибутку
Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI	15% статутного капіталу	
Люксембург	10% статутного капіталу	Не менш як 5% чистого прибутку
Німеччина	10% номінального капіталу (для сукупних резервів)	Не менш як 20% чистого прибутку
Росія	15% статутного капіталу	Не менш як 5% чистого прибутку
Франція	10% статутного капіталу	Не менш як 5% чистого прибутку
Швейцарія	20% номінального капіталу	Не менш як 20% чистого прибутку

Зауважимо, що в Україні тезаврація прибутку у формі резервного капіталу передбачена як обов'язкова процедура лише для акціонерних товариств до формування резервного капіталу в розмірі, не нижчому 15% статутного капіталу, та для господарських товариств, які відповідно до Господарського кодексу України та Закону України «Про господарські товариства» створюють резервний (страховий) фонд у розмірі, встановленому установчими документами, але не менш як 25% статутного капіталу. Встановленням мінімальних розмірів резервного капіталу держава прагне забезпечити захист підприємств від негативних явищ в економіці. Однак, прив'язуючи величину резервного капіталу лише до розміру зареєстрованого статутного капіталу, досягти цієї цілі повною мірою неможливо [2, с. 307]. Відтак, доцільним є закріплення вимог щодо уточнення його граничного розміру з урахуванням динаміки основних макроекономічних показників (мінімальної заробітної плати, рівня інфляції та інших).

Поповнення капіталу реалізується шляхом щорічних відрахувань не менш як 5% річного чистого прибутку, а його цільове призначення полягає у покритті збитків товариства та виплаті дивідендів за привілейованими акціями (за відсутності прибутку). До речі, відповідно до Директиви ЄС № 77/91 використання коштів резервного капіталу для покриття збитків обумовлене низкою вимог, по-

кликаних запобігти введенню в оману інвесторів стосовно реального фінансового стану компанії. Більше того, резервний капітал може бути використаний з цією метою винятково у разі недостатності нерозподіленого прибутку, за рахунок якого проводиться першочергове покриття збитків.

Термін «резерви капіталу» в Україні не використовується, проте такі резерви безумовно мають місце на вітчизняних підприємствах. Вони охоплюють різноманітні фонди переоцінки вартості, резерви надходження доходів у майбутньому, дарчий капітал [1, с. 113]. Формальною відмінністю резервів капіталу від резервів прибутку, охарактеризованих вище, є порядок формування, який зазвичай не передбачає використання прибутку. Сутнісні відмінності між ними полягають у цільовому призначенні акумульованих сум.

Поряд з аналізованими в системі облікового забезпечення виділяють й інші види резервів, сутнісне навантаження яких є принципово відмінним від резервів капітального характеру. Йдеться про так звані оцінні резерви та забезпечення майбутніх витрат і платежів. Якщо резерви у складі капіталу не спричиняють змін фінансово-майнового стану підприємства, забезпечуючи підтримку та збереження капіталу, то оцінні та забезпечувальні резерви по суті визначають майбутні витрати як неминучі вже у звітному періоді (табл. 2).

Таблиця 2. Характеристика резервів за національними П(с)БО

Види резервів	Визнання в обліку	Цільове призначення
Резервний капітал	Капітал	Покриття збитків, виплата дивідендів за привілейованими акціями
Забезпечення	Евентуальне зобов'язання	Періодичне розмежування витрат
Оцінні	Контрактив	Уточнення балансової оцінки окремих об'єктів обліку

З-поміж можливих різновидів оцінних резервів в Україні обов'язковим для формування є єдиний – резерв під сумнівну дебіторську заборгованість, яка є фінансовим активом. Тоді як, наприклад, у Росії також формуються резерви під знецінення фінансових інвестицій та матеріальних цінностей. Вітчизняна методика обліку оцінних резервів передбачає їх визнання як контрактивів з одночасним визнанням витрат періоду, що загалом забезпечує зниження підсумку балансу на суму сформованого резерву. Однак у разі настання несприятливих подій (наприклад, об'єктивної неможливості інкасації сумнівної заборгованості) та використання для згладжування їх наслідків зарезервованих сум фінансово-майновий стан підприємства залишається незмінним.

Аналогічна логіка прослідковується у методиці обліку забезпечень, які формуються згідно з національними П(с)БО під відпустки персоналу, виконання гарантійних зобов'язань, додаткові пенсійні виплати тощо. Незважаючи на імовірнісний характер виникнення майбутніх витрат (як у випадку з гарантійними зобов'язаннями) та неможливість абсолютної точності попередньої оцінки суми таких витрат, вони чинять реальний вплив на фінансово-майновий стан підприємства уже на звітну дату, оскільки прогнозуються як неминучі. Це відповідає принципу консерватизму, реалізація якого сприяє зниженню ступеня дезорієнтації користувачів фінансової звітності внаслідок використання такого способу

подання інформації, який дає можливість відкоригувати фінансові дані на вплив потенційно несприятливих подій, які можуть виникнути в майбутньому, вже сьогодні.

Таким чином, концепція резервування в системі облікового інформаційного забезпечення вимагає розмежування резервів трьох видів: капітального характеру (резервний капітал), оцінних резервів та забезпечень. Їх спільною рисою є цільовий характер використання, в будь-якому разі пов'язаний із забезпеченням сприятливих умов для функціонування підприємства. Проте якщо капітальні резерви забезпечують збереження фінансового капіталу, виступаючи особливою формою тезаврації заробленого прибутку, то інші види резервів уособлюють неявні витрати та спричиняють зменшення капіталу, як наслідок консервативного підходу до формування облікової інформації.

Список використаних джерел:

1. Астахова М.М. Проблемні аспекти термінології та класифікації резервів підприємства / М.М. Астахова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління. – 2008. – Вип. 611. – С. 111–117.
2. Воськало Н.М. Проблеми формування та використання резервного капіталу / Н.М. Воськало, В.І. Воськало // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2009. – Вип. 647. – С. 305–309.
3. Палий В.Ф. Международные стандарты учета и финансовой отчетности: учебник / В.Ф. Палий. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 512 с.

Коломоєць В.Г., Фурмат О.С., Журба Т.С.

ОКВНЗ Інститут підприємництва «Стратегія», м. Жовті Води, Україна

СТРАТЕГІЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Дана робота присвячена Стратегії вдосконалення системи бухгалтерського обліку, яка спирається на міжнародний досвід, у відповідності до застосування Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Вона включає в себе висвітлення мети здійснення поліпшення бухгалтерського обліку, завдання Стратегії щодо удосконалення методології та перехід на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності, а також показує очікувані результати від реалізації Стратегії.

Співробітництво України з міжнародними організаціями, фінансовими установами, діяльність на валютних фондових та інвестиційних ринках потребують відкритості та прозорості інформації з економічних питань, зокрема з питань бухгалтерського обліку, відповідності міжнародним стандартам. У зв'язку з наявністю різних організаційних структур бухгалтерських служб, процедур документообігу, використанням різного програмного забезпечення, а в окремих випадках відсутністю такого забезпечення виникла потреба удосконалити організацію бухгалтерського обліку розпорядників бюджетних коштів.

З метою усунення вищенаведених недоліків було сформовано Стратегію модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-

2015 роки. Завданнями Стратегії є удосконалення методології та перехід на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності, а також створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку.

Модернізація системи бухгалтерського обліку сприятиме удосконаленню:

- управління державними фінансами;
- системи стратегічного бюджетного планування на середньостроковий та довгостроковий періоди;
- порядку складення і виконання бюджету на основі програмно-цільового методу в бюджетному процесі;
- системи контролю за процесом виконання бюджету;
- інформаційно-аналітичної системи управління державними фінансами.

Основними напрямками реалізації Стратегії є:

- удосконалення системи бухгалтерського обліку (розподіл між суб'єктами бухгалтерського обліку повноважень щодо ведення обліку активів, зобов'язань, доходів та витрат);
- удосконалення системи фінансової звітності та звітності про виконання бюджетів шляхом:
 - удосконалення методології складення форм звітності;
 - розроблення та запровадження нових форм фінансової звітності та звітності про виконання бюджетів;
 - удосконалення методів складення та консолідації фінансової звітності та звітності про виконання бюджетів з використанням сучасних інформаційних технологій;
- створення уніфікованої організаційної та інформаційної облікової системи, що передбачатиме:
 - модернізацію фінансово-бухгалтерських служб;
 - забезпечення казначейського обслуговування усіх суб'єктів державного сектору;
 - адаптацію бюджетної системи, створеної на засадах програмно-цільового методу, до нових методологічних принципів системи бухгалтерського обліку;
 - посилення контролю з боку органів Державного казначейства за дотриманням єдиних правил ведення бухгалтерського обліку і складення звітності;
 - удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів фінансово-бухгалтерських служб;
 - уніфікацію програмного забезпечення, що використовується суб'єктами державного сектору, з метою забезпечення обміну інформацією між Мінфіном, органами Державного казначейства і суб'єктами державного сектору з використанням баз даних та інформаційних систем.

Реалізація Стратегії дасть змогу забезпечити створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління державними фінансами.

У результаті реалізації Стратегії очікується досягнення таких результатів:

- адаптація законодавства з питань бухгалтерського обліку та звітності до міжнародних стандартів;
- розроблення та запровадження єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку з виконання бюджетів та кошторисів розпорядників бюджетних коштів,

що дасть змогу забезпечити прозорість облікових процесів, складення звітності та отримання інформації про фінансові операції, які здійснюються у державному секторі;

- підвищення відповідальності та статусу керівників фінансово-бухгалтерських служб суб'єктів державного сектору;

- удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів з питань бухгалтерського обліку в державному секторі;

- підвищення рівня прозорості та відкритості ведення бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Постанова від 16 січня 2007 р. N 34 «Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 роки». – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Власюк О.С. Державне управління: плани і проекти економічного розвитку: монографія / О.С.Власюк, Т.В. Дерюгіна та ін.; за заг. ред. Кучеренка О.Ю., Запатріної І.В. – К.: ВІП, 2009. – 764с.

К.э.н. Кулиш Н.В., к.э.н., Мариненко А.А.

Ставропольский государственный аграрный университет, Россия

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РАБОЧЕГО ПЛАНА СЧЕТОВ

БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Согласно МСФО 41 «Сельское хозяйство», сельскохозяйственная деятельность – это управление биотрансформацией животных и растений (биологических активов) в целях реализации, получения сельскохозяйственной продукции или производства дополнительных биологических активов. Биотрансформация состоит из процессов роста, дегенерации, производства продукции и воспроизводства, в результате которых в биологическом активе происходят качественные или количественные изменения.

В целях осуществления требования МСФО 41 «Сельское хозяйство» по разделению биологических активов на долгосрочные и краткосрочные следует внести изменения в рабочий план счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности сельскохозяйственных птицеводческих организаций (табл. 1).

Для учета долгосрочных биологических активов (взрослого птицепоголовья, ремонтного молодняка) предложено открыть отдельный синтетический счет 12 «Долгосрочные биологические активы». К нему представляется целесообразным открыть субсчета и аналитические счета по видам активов отрасли птицеводства.

С целью отражения наличия и движения краткосрочных биологических активов предлагается использовать счет 11 «Животные на выращивании и откорме», но открыть субсчета по группам краткосрочных биологических активов.

Родительское стадо отражается в первом разделе бухгалтерского баланса «Внеоборотные активы».

**Таблица 1. Рекомендуемый рабочий план счетов бухгалтерского учета
финансово-хозяйственной деятельности
сельскохозяйственных птицеводческих организаций при переходе на МСФО**

Наименование счета	Номер счета	Номер и наименование субсчета, аналитического счета
Вложения во внеоборотные активы	08	6. Перевод ремонтного молодняка во взрослое птицепоголовье 7. Приобретение долгосрочных биологических активов
Краткосрочные биологические активы	11	11.1 Животные на выращивании и откорме 11.2 Племенная птица 11.3 Суточные цыплята 11.4 Несушки на убой 11.5 Инкубационные яйца
Долгосрочные биологические активы	12	12.1. Взрослое поголовье птицы 12.1.1 Курица 12.1.2 Петух 12.2. Ремонтный молодняк 12.9. Выбытие долгосрочных биологических активов
Амортизация долгосрочных биологических активов	13	13.1 Амортизация взрослого птицепоголовья 13.2 Амортизация ремонтного молодняка
Основное производство	20	20.1 Производство инкубационного яйца 20.2 Выращивание молодняка птицы 20.3 Содержание взрослого поголовья птицы
Доходы и расходы от сельскохозяйственной деятельности	92	1. Доходы и расходы от первоначального признания биологических активов по справедливой стоимости 2. Доходы и расходы от изменения справедливой стоимости сельскохозяйственной продукции 3. Доходы и расходы от первоначального признания сельхозпродукции по справедливой стоимости 4. Расходы на содержание биологических активов и получение сельскохозяйственной продукции 9. Прибыль (убыток) от сельскохозяйственной деятельности

Синтетический счет 08 «Вложения во внеоборотные активы» предлагается расширить дополнительными субсчетами для перевода ремонтного молодняка во взрослое птицепоголовье и приобретения долгосрочных биологических активов.

Амортизация биологических активов имеет определенные особенности, так как амортизируются только зрелые долгосрочные биологические активы, учитываемые по фактической себестоимости (птица продуктивного возраста). Поэтому рекомендуется открыть синтетический счет 13 «Амортизация долгосрочных биологических активов», на котором будут отражаться суммы начисленной амортизации по биологическим активам.

Для целей учета затрат на производство инкубационного яйца, выращивание молодняка птицы, а также содержание взрослого поголовья птицы целесообразно открыть соответствующие субсчета на синтетическом счете 20 «Основное производство».

Бухгалтерский учет доходов и расходов от первоначального признания, из-

менения справедливой стоимости биологических активов, а также расходов на их содержание и получение сельскохозяйственной продукции предлагается вести с использованием синтетического счета 92 «Доходы и расходы от сельскохозяйственной деятельности».

Так как стоимость биологических активов является значимой для пользователей отчетной информацией, то необходимо в бухгалтерской отчетности сельскохозяйственных организаций выделять ее обособленно.

Краткосрочные и долгосрочные биологические активы целесообразно отражать в бухгалтерском балансе по справедливой стоимости в разделах «Оборотные активы» и «Внеоборотные активы» соответственно.

«Валовая прибыль от продажи биологических активов» – существенный показатель отчетности, что определяет его обособленное выделение в форме бухгалтерской отчетности № 2 «Отчет о прибылях и убытках» отдельной строкой. Данный показатель может быть рассчитан как прибыль от изменения справедливой стоимости забитых бройлеров за минусом себестоимости выращивания птицы плюс прибыль от изменения справедливой стоимости биологических активов.

К.э.н. Лесняк В.В.

*Ростовский государственный строительный университет,
Российская Федерация*

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АДАПТИВНОГО УЧЕТА

Теория функционирования экономического механизма адаптации основывается на сдвиге управленческой парадигмы в направлении перехода к управлению изменениями на основе альтернативного выбора, итерационного приближения желаемых результатов и реализации многовариантности решений по изменениям с учетом уровня и экономического характера адаптации.

Использование принципов адаптации обеспечивает методологию адаптивного учета:

- основополагающий принцип, предполагающий использование моделей адаптивной архитектуры на базе интеграции архитектурных систем получения и обработки информации в структуру планов счетов – компьютерных программ, баз данных, офисов поддержки решений;

- быстрая адаптация предполагает своевременную реакцию на изменения, новые возможности и угрозы и реализацию адаптивных мероприятий на базе использования инструментов адаптивного инжиниринга – бухгалтерских, контрольных, аналитических, налоговых, сетевых;

- стабильная дифференциация обеспечивается функционированием устойчивых внутренних систем самонастройки, саморегулирования и адаптации, встроенных в информационную систему предприятия: модули и блоки планов счетов, инжиниринговые компьютерные программы, базы данных, системы поддержки принятия решений;

- повышение изменчивости на базе использования сетевых возможностей и технологий, обеспечивающих связь и повышенную степень интерактивности;

- принцип раздельной оценки предполагает определение и оценку результатов по направлениям реализации адаптивных возможностей: виды деятельности, внутренние и внешние сегменты, рыночные сегменты, направления экономической активности, экономические ситуации, прогнозные сценарии развития, альтернативы, адаптивные возможности резервной системы и т.п.

Методология адаптивного учета определяется бизнес-сегментами, видами деятельности предприятия, бухгалтерскими принципами и подходами, используемыми балансовыми теориями, системой показателей, инструментами адаптивного инжиниринга бухгалтерского, налогового, контрольного, аналитического характера, управлением, контролем и анализом результатов.

Методология адаптивного учета основана на разработке и использовании инструментов адаптивного инжиниринга, интегрированных в структуру плана счетов, и формирующих в целом архитектурную систему поддержки принятия решений по изменениям, функционирующую в инжиниринговом (интерактивном) режиме. Использование инжинирингового инструментария направлено на обеспечение стабильной работы, предотвращение экономических катастроф и банкротства институциональных единиц, достижение желаемых результатов, избежание потенциально возможных опасностей, то есть на выживаемость институциональных единиц в условиях изменяющейся внешней среды, риска и неопределенности.

Выживание представляет собой сохранение системой сущностных, обязательных, определяющих свойств, несмотря на возмущающее воздействие среды. Второстепенные, несущностные свойства системы могут при этом приобретаться или утрачиваться, в чем выражается структурная адаптация к изменениям в среде, необходимая, если чисто количественные корректировки оказываются недостаточными. Адаптация в широком смысле предполагает при этом не только повышение способности системы к воспроизводству своих инвариантных свойств при расширяющемся спектре возмущающих воздействий, но и усиление регулятивных способностей в отношении среды, то есть таких воздействий системы на среду, которые ограничивают возможности возникновения сильных возмущений, угрожающих выживанию системы [1, с. 73], с отражением этих процессов в системе инструментов адаптивного инжиниринга на базе определения, контроля и анализа адекватной сложившейся ситуации стоимости чистых активов и чистых пассивов.

Функционирование инструментария адаптивного инжиниринга основано на использовании принципиальных положений парадигмы управления, соответствующего изменениям во внешнем макро- и микроокружении институциональных единиц, с ориентацией на сохранение и обеспечение динамики показателей собственности – агрегированных показателей чистых активов и дезагрегированных показателей чистых пассивов.

Воспроизводство инвариантных свойств системы обеспечивается реализацией направлений адаптации по соответствующим инструментам адаптивного инжиниринга:

- управление на основе альтернативного выбора (альтернативные варианты развития, стратегические альтернативы, направления экономической активности, экономические ситуации, сценарии развития, многовариантность решений, вы-

бор оптимального варианта из ряда альтернатив): сценарные, ситуационные, ситуационно-матричные, стратегические, альтернативные производные балансы;

- обеспечение адаптивной предсказуемости (прямое прогнозирование, косвенное прогнозирование, ключевые показатели, подтверждающие данные): прогнозные, стратегические, инновационные, венчурные, нулевые и другие производные балансы;

- управление переменами: градуалистические, стратегические, прогнозные, сетевые, эволюционно-адаптивные, транзакционно-адаптивные, социально-экономические адаптивные производные балансы;

- сегментарная политика организации (внешние и внутренние сегменты, рыночные сегменты, территориальные фракталы, стратегические площадки, «тепленькие местечки» в цепочке ценностей, инвестиционные временные горизонты, инновационные временные горизонты и т.д.): сегментарные, фрактальные производные балансы различной конфигурации и структуры;

- использование адаптивных возможностей резервной системы: хеджированные, иммунизационные, залоговые, гарантийные, рискованные производные балансы (интегрированного, ситуационного, синдицированного и другого риска);

- факторный анализ изменений с переходом от факторов с максимальной к факторам с минимальной вероятностью: стохастические производные балансы;

- предвидение желаемого будущего и разработка итеративных этапов его достижения: транзакционные, ситуационно-стратегические производные балансы;

- мониторинг и контроль: мониторинговые, нулевые, семантические производные балансы.

Инжиниринговая методология адаптивного учета основывается на базовых положениях эволюционно-адаптивной балансовой теории, предполагающих использование инжиниринговых инструментов учетного, контрольного, аналитического, налогового, финансового, сетевого характера, основанных на использовании принципа гипотетической реализации активов и удовлетворения обязательств в адекватных ценах в целях получения разнообразных вариантов балансовых обобщений ресурсов предприятия и их источников, характеризующих уровень и экономический характер адаптации в условиях перемен: стратегических, структурированных, градуалистических, прогнозных, сценарных, ситуационных, ситуационно-матричных и других производных балансов. Использование данных инструментов обеспечивает интеграционные возможности системы адаптивного учета на базе их интеграции в структуру планов счетов (структурированных, рабочих и др.).

Теоретические основы адаптивного инжиниринга определяются теорией архитектоники-структурированного обеспечения адаптивных процессов, эволюционно-адаптивной балансовой теорией, учетным подходом «Денежные средства/Чистые пассивы», размерностью учета, гипотетическими процессами, альтернативными агрегированными бухгалтерскими записями, показателями собственности, используемой системой оценок, алгоритмов, квалиметрических составляющих.

Методология использования инструментов адаптивного инжиниринга и управления адаптивными процессами в инжиниринговом режиме основана на ши-

роком использовании бухгалтерских, аналитических, контрольных, налоговых, сетевых инжиниринговых механизмов по самым разнообразным направлениям реализации адаптивных возможностей институциональных единиц.

Обоснование возможностей использования адаптивной эволюции структурированных планов счетов предполагает реализацию и использование принципов архитектуры – органического сочетания адаптивной, структурной, инструментальной, интеграционной, бухгалтерской, контрольной, алгоритмической, ситуационной, фрактальной, транзакционной, стохастической, семантической и других архитектур при разработке информационной системы адаптивного типа.

Теория архитектурно-структурированного учетно-аналитического обеспечения процессов адаптивного управления определяет методологическую основу адаптивного учета, использования структурированных планов счетов и инструментов адаптивного инжиниринга, алгоритмов, организацию учета и систему контроля по направлениям реализации адаптивности предприятия.

Концепция архитектуры обеспечивает стабильность системы адаптивного учета на базе интеграции в структуру плана счетов компьютерных программ адаптивных инжиниринговых инструментов, возможность интеграции различных систем адаптивного учета (финансового, налогового, управленческого, стратегического, ситуационного, социального, сетевого), систем контроля (инжинирингового, транзакционного, стохастического, семантического) для решения адекватных задач адаптивного управления по переменам.

Архитектура должна давать возможность вставлять и удалять отдельные компоненты, помимо конструирования процессов путем соединения компонентов вместе. Для этого необходимы средства, обеспечивающие гибкость и кустомизацию. Адаптивная архитектура реализует совершенно новый подход к обработке и управлению постоянно изменяющимися интегрированными задачами и процессами, которые могут быть внутренними или внешними. Предприятие получает возможность конструировать компоненты и использовать их таким образом, чтобы в случае необходимости обеспечить постоянную успешную интеграцию и реинтеграцию новых процессов [3, с. 140], что создает организационно-методологическую основу функционирования системы адаптивного учета, основанную на использовании архитектурных систем планов счетов, инструментов адаптивного инжиниринга, компьютерных программ и баз данных.

Методология архитектурно-структурированного обеспечения лежит в основе проектирования адаптивного учета и основывается на общих закономерностях, правилах и результатах архитектуры как науки о системном объединении объектов учета, планов счетов, функций, алгоритмов, инструментария, получаемых результатов, информационных технологий, компьютерных программ, баз данных и т.д. в систему адаптивного учета на базе архитектурных систем и моделей адаптивной архитектуры с интеграцией инструментов адаптивного инжиниринга в структуру планов счетов.

С позиции Тр. Эллиота и Д. Герберта концепция архитектуры строится на симбиозе архитектуры бизнеса, архитектуры управления и безопасности, архитектуры данных, программных приложений, технологической инфраструктуре в целях интегрированного объединения делового и технического взглядов в одно целое [3, с. 182].

Е.В. Кузнецова добавляет архитектуру плана счетов, обеспечивающую создание и функционирование системы структурированных планов счетов значительной информационной емкости: адаптивную архитектуру (12 признаков, обеспечивающих функционирование), структурную архитектуру (структурированные планы счетов), интегрированную архитектуру (виды интегрированного учета), инструментальную архитектуру (инструменты бухгалтерского инжиниринга) [2, с. 188], которые целесообразно дополнить бухгалтерской, контрольной, алгоритмической, ситуационной, фрактальной, транзакционной, стохастической, семантической архитектурой, составляющих основу проектирования адаптивного учета.

Методология архитектоники-структурированного обеспечения адаптивного учета основывается на органическом сочетании и использовании возможностей архитектурных систем и моделей в целях создания гибкой, эффективной, самонастраиваемой учетно-контрольной системы информационного стохастического типа, обеспечивающей своевременную реакцию на изменения, новые возможности и угрозы, быструю адаптацию и реализацию адаптивных мероприятий, ориентированных на сохранение и обеспечение динамики агрегированных и дезагрегированных показателей собственности:

- адаптивная архитектура обеспечивает расширение возможностей информационной системы адаптивного учета в направлении повышения гибкости, управления переменами на основе многовариантного и альтернативного выбора, эффективного использования и интеграции данных, адаптации учетно-контрольных систем к определенным условиям;

- инструментальная архитектура создает основу интеграции компьютерных программ адаптивного инжиниринга и баз данных в структуру плана счетов с соответствующими уровнями агрегирования данных;

- интегрированная архитектура направлена на создание интегрированных учетно-контрольных систем адаптивного управления на базе использования интеграционного инструментария в виде структурированных планов счетов, инструментов адаптивного инжиниринга учетного, контрольного, аналитического, налогового, ситуационного, сетевого характера с получением результатов в интерактивном режиме;

- структурная архитектура обеспечивает основу формирования и привязку плана счетов к архитектуре бизнеса, технологической инфраструктуре, организационно-управленческой структуре институциональной единицы в целях формирования единого информационного поля управления адаптивными процессами;

- бухгалтерская архитектура направлена на формирование и функционирование учетно-аналитических систем адаптивного управления, их интегрированного либо дезинтегрированного использования в условиях адаптации к переменам: адаптивного финансового, налогового, управленческого, стратегического, ситуационного, социального, сетевого учета;

- контрольная архитектура обеспечивает многовариантные возможности формирования и функционирования контрольных систем адаптивного управления в инжиниринговом режиме;

- алгоритмическая архитектура ориентирована на разработку и использование алгоритмов адаптивного учета и контроля, алгоритмов составления и ис-

пользования инструментов адаптивного инжиниринга, алгоритмов контроля, отдельных итераций алгоритмов, итеративных шагов предвидения и достижения желаемого будущего и т.д., что составляет основу разработки компьютерных программ и баз данных инструментария адаптивного инжиниринга;

- ситуационная архитектура обеспечивает возможности ситуационного управления переменами и направлениями реализации адаптивных возможностей в условиях высокой аналитичности структурированных планов счетов;

- фрактальная архитектура связана с фрактальной структурой любого бизнеса и позволяет организовать учетно-контрольное обеспечение процессов адаптивного управления в разрезе самых разнообразных территориальных построений и временных горизонтов различной продолжительности, что создает методологическую основу проектирования адаптивного фрактального учета;

- транзакционная архитектура обеспечивает ситуационное управление и итеративность транзакционного учета и контроля по этапам приближения к желаемому будущему, целевым результатам в условиях постепенных изменений и реализации адаптивных мероприятий;

- стохастическая архитектура определяет возможности проектирования адаптивного стохастического учета и контроля факторов адаптации с указанием вероятностных характеристик, решением широкого круга задач оценивания факторов, постепенных изменений с учетом предельных состояний, интервальных значений, системы ограничений;

- семантическая архитектура обеспечивает интегрированное использование в системе адаптивного учета методов семантического анализа и контроля, основанных на предвидении событий, в условиях интегрированных информационных систем в целях предотвращения кризисных ситуаций и потери собственности.

Методология адаптивного учета ориентирована в конечном итоге на показатели собственности в виде агрегированных и дезагрегированных показателей чистых активов и чистых пассивов в рыночных и справедливых ценах как основных показателей оценки эффективности адаптивных мероприятий – определения уровня и экономического характера адаптации (активная, пассивная, нейтральная), в целях реализации адаптивных возможностей управления изменениями на базе альтернативного выбора, итеративного достижения желаемых результатов адаптации.

Список использованных источников:

1. Данилов-Данильян В.И. Экономико-математический энциклопедический словарь / В.И. Данилов-Данильян. – М.: Большая Российская энциклопедия, ИНФРА-М, 2003. – 688 с.
2. Кузнецова Е.В. Система планов счетов и бухгалтерское управление экономическими процессами / Е.В. Кузнецова. – Ростов-н/Д: изд-во ЮФУ, 2010. – 352 с.
3. Эллиот Тр. Интегрированные бизнес-системы: Экспресс-курс / Тр. Эллиот, Д. Герберт. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 272 с.

Орынбекова С.Ж.

Казахский экономический университет имени Турара Рыскулова, г. Алматы

**ОЦЕНКА ФИНАНСОВЫХ ПОСЛЕДСТВИЙ
ПРИ ПРИНЯТИИ НЕПРАВИЛЬНЫХ РЕШЕНИЙ
В ОРГАНИЗАЦИОННОЙ БИЗНЕС СТРУКТУРЕ**

Принятие решений базируется на компетенциях: знаниях (теория), опыте (практика). Для качества решений и действий необходимо развивать теории и внедрять их в практику. Без теории практика может совершенствоваться только на ошибках. Пренебрежительное отношение к теории порождает отсталость, высокие издержки решений.

Принятие решений в организационной бизнес структуре характеризуется:

1. Это сознательная и целенаправленная деятельность человека.
2. Это поведение, основанное на фактах и ценностных ориентирах.
3. Это процесс взаимодействия членов.
4. Это часть общего процесса управления.
5. Это неизбежная часть ежедневной работы менеджера.

Принятие правильного решения – это область управленческого искусства

Некоторые из основных проблем руководителей состоят в том, что они:

1. Зачастую пытаются сразу выполнить общий объем работы.
2. Свои силы используют на отдельные часто несущественные, но кажущиеся необходимые дела [1].

Несмотря на наличие большого числа методов воздействия, которые при этом можно использовать, принципиально можно выделить четыре основных решения в этой области. В рамках этих решений возможны вариации по выбору инструментов, степени воздействия, но принципиально при анализе рисков менеджер должен осуществить первоначальный выбор именно из этих позиций.

Низкая культура принятия решений руководителями: не уважение чужих мнений, неумение просчитывать последствия, безответственность уничтожают творчество и инициативы подчиненных, вызывают апатию к результатам и эффективности.

Менеджеры должны оценивать финансовые последствия решений, требующих компромиссного соотношения между затратами и выгодами различных альтернатив. Финансовые последствия являются важными при рассмотрении различных решений, таких как: целесообразно ли перепроектировать весь производственный процесс, или заменить имеющиеся машины; покупать ли комплектующие у внешних субподрядчиков, или производить их своими силами.

Являются ли определенные затраты и доходы значимыми, релевантными для принятия решений – зависит от контекста решения и имеющихся в распоряжении альтернативных вариантов. При выборе среди различных альтернатив, менеджеры должны концентрироваться только на затратах и доходах, величина которых зависит от принимаемого решения; они называются релевантными затратами (доходами). Те же затраты (доходы), величина которых остается неизменной при любой альтернативе, считаются нерелевантными для решения, то есть они не принимаются в расчет. Управленческие бухгалтеры часто поставляют информацию о релевантных затратах и доходах, чтобы помочь менеджерам

принимать специальные единовременные решения. В качестве примера приведем решение «производить или покупать». Поскольку менеджеры пытаются сократить затраты и повысить конкурентоспособность своих продуктов, они сталкиваются с такими решениями, как, скажем, следует ли их компаниям самостоятельно производить некоторые комплектующие и компоненты для выпускаемых продуктов, или заключить договор субподряда с другой компанией на поставку этих комплектующих и компонентов. Такие решения о собственном производстве или закупке на стороне еще раз показывают, как следует идентифицировать релевантные затраты и доходы [1].

Менеджерам постоянно приходится принимать решения о цене реализации, переменных и постоянных расходах, о приобретении и использовании ресурсов. Если они не могут дать точного и достоверного прогноза об уровнях доходов (выручки) и затрат, их решения могут приносить вред или даже иметь разрушительные последствия. Обычно эти решения носят краткосрочный характер: сколько единиц продукции нам произвести, сколько рабочих нанять, менять ли цену, сколько билетов на самолет продать со скидкой, затратить ли больше на рекламу? Однако такие долгосрочные решения, как строительство цеха или покупка оборудования, также принимаются на основе анализа соотношений затрат, объема и прибыли. Менеджеры также должны иметь возможность оценивать финансовые последствия недавних решений относительно видов деятельности и процессов, таких как улучшение планировки завода, которые рационализируют и ускоряют производственные операции. Им нужны различные типы затрат и иная финансовая информация, чтобы оценить влияние решений, воздействующих на организационные виды деятельности и процессы. И, наконец, детальные оценки реализованных действий могут пролить свет на способы повышения выгод, полученных благодаря этим действиям.

Система оценки исполнения должна акцентировать внимание в большей степени на процессах принятия решения менеджерами, чем на последствиях решений. Этот подход признает, что хорошее решение может не привести к хорошему результату, уменьшить давление оправдания и ослабить тенденцию эскалации, позволив менеджерам прекратить убыточный проект. Как избирательное восприятие, так и оформление могут быть преодолены благодаря обучению процессу оценки информации. Далее, управленческий бухгалтер может играть решающую роль в оказании помощи лицам, принимающим решения, путем предоставления отчетной информации, которая должна быть ясной, точной, своевременной и полезной.

Список использованных источников:

1. Управленческий учет / Аткинсон Э., Банкер Д., Каплан Р.С., Янг С.М. // Научно-популярное издание. – 2005. – № 3. – С. 458-512.
2. Официальный сайт Агенства Республики Казахстана по статистике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.stat.kz

Полянецкая Е.В., Хапатьяко Ю.В., Филатова С.А.
Днепропетровский университет имени Альфреда Нобеля, Украина
**ПРОБЛЕМЫ ПРОВЕДЕНИЯ СОВРЕМЕННОГО
ЭКОНОМИЧЕСКОГО АНАЛИЗА И АУДИТА В УКРАИНЕ**

За относительно короткий период становления рыночной экономики в Украине аудит утвердился как самостоятельная профессиональная предпринимательская деятельность и неотъемлемая часть инфраструктуры современной экономики. В Украине актуален вопрос интеграции и гармонизации аудита с требованиями, которые предъявляются к аудиторским проверкам международными стандартами аудита (МСА) и стандартами стран с развитой рыночной экономикой (США, Великобритания, Германия и др.).

Обеспечение быстрого восстановления реального сектора экономики, ускорение развития производства и повышение его эффективности требуют включения глубинных факторов производства, ориентированных на реализацию достижений научно-технического прогресса, интенсификацию процессов производства и выбор таких методов организации бизнес-процессов, которые обеспечивают наибольшую отдачу на каждый рубль вложенных средств. В этих условиях правильная постановка учета всех видов затрат и полученных результатов, всесторонний анализ хода производства, оценка полученных финансовых результатов и контроль за точностью их отражения в отчетности становятся решающими факторами успешного управления производством. Этим объясняется большое внимание к вопросам реформирования и развития бухгалтерского учета и отчетности, аудита и государственного финансового контроля.

В условиях реформирования аудита как в нашей стране, но и во всем мире, представляется весьма важным разработать целостную концепцию развития аудита, основанную на качественной теоретико-методологической основе. Первостепенным является определение позиций по следующим вопросам:

- единство методологии бухгалтерского учета, анализа и аудита;
- взаимосвязь всех видов финансового контроля;
- усиление перспективной ориентации аудиторских проверок, позволяющих выразить мнение аудитора не только о достоверности бухгалтерской отчетности, о финансовом состоянии, но и о перспективе развития проверяемого субъекта хозяйствования;
- расширение объектов и направлений аудита с последующей интеграцией выводов.

В Украине данная задача актуализируется еще и необходимостью сближения указанных функций управления с требованиями международных стандартов отчетности и аудита.

Единство методологии бухгалтерского учета, экономического анализа и аудита связано с дальнейшим совершенствованием и поиском новых способов решения таких задач, как:

- ориентация на перспективы развития производства;
- формирование единой системы показателей, обеспечивающих количественно определенные оценки состояния, результатов и перспектив развития субъектов хозяйствования;

- определение причинно-следственных связей между показателями, характеризующими состояние и направления развития субъектов хозяйствования;
- обоснование эталонов оценки и ранжирования показателей; оценка уровня их существенности;
- оценка неопределенности и риска развития современного производства, учет их при составлении отчетности и ее аудиторской проверке.

Важной особенностью современного учета является требование ориентации на будущее, т.е. внимание бухгалтера должно быть направлено не столько на фиксацию произошедших фактов хозяйственной деятельности и их оценку, сколько на определение возможностей субъекта хозяйствования к дальнейшему развитию, на оценку его будущего финансового состояния. Такой подход органически увязывает бухгалтерский учет и отчетность с бизнес-планированием, инвестиционной деятельностью, финансовым планированием и финансовым менеджментом. В этих условиях встает еще одна весьма важная задача – сочетание стандартов бухгалтерского учета со стандартами управления, целостной системой управления качеством. Реализация этого требования предполагает, прежде всего, более тесную увязку финансового учета, результаты которого полно учитываются при составлении отчетности, с управленческим учетом, который определяет состояние, качество, движение и уровень использования основных факторов производства – производственных, материально- энергетических, трудовых, информационных (интеллектуальных). Оценка качественных и количественных потенциальных возможностей, ресурсов производства позволяет оценить перспективы роста производства и повышения его эффективности и обосновать инвестиции, которые необходимы для достижения поставленных задач.

Реализация перспективных возможностей развития организации предполагает соответствующий подход к организации бухгалтерского учета, экономического анализа и аудита. В бухгалтерском учете – это отражение резервов производственных мощностей и затрат по их обслуживанию, в экономическом анализе – новые подходы к оценке целесообразности затрат и уровня использования ресурсов, в аудите – большее внимание к выражению мнения об устойчивости развития (реализация принципа непрерывности функционирования субъекта хозяйствования).

Ориентация экономического анализа и аудита на обеспечение перспективы развития субъекта хозяйствования предполагает совершенствование теоретико-методологической основы и инструментария, обеспечивающего единство операционной (текущей) финансовой и инвестиционной деятельности; оперативных, текущих и стратегических методов учета и анализа; изменения соотношений внутрипроизводственной, отдельной отчетности юридического лица и консолидированной отчетности.

Одним из наиболее важных методологических вопросов развития экономического анализа и аудита является формирование системы показателей, которые становятся объектом учета, анализа и управления. Так, актуальны дополнительные задачи по формированию системы показателей деятельности организаций, в частности привлечению неучетной информации, прежде всего маркетинговой и финансовой. Требуется также более четкое отражение динамики изменения показателей – включение стратегического уровня показателей и основных этапов

приближения к ним, что становится принципиальным при определении перспектив развития организации.

Список использованных источников:

1. Баканов М.И. Теория экономического анализа: учебник / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет. – 4-е изд., доп. и перераб. – М.: Финансы и статистика, 2004.
2. Ворст Й. Экономика фирмы / Й. Ворст, П. Ревентлоу. – М.: Высшая школа, 1993.
3. Чечевицына Л.Н. Экономический анализ: учеб. пособ. – Ростов н/Д.: Феникс, 2003.
4. Экономический анализ: учебник для вузов / под ред. Л. Гиляровской. – М.: ЮНИТИ, 2002.

Сидоренко А.О., Журба Т.С.

ОКВНЗ Інститут підприємництва «Стратегія», м. Жовті Води, Україна

ПРОБЛЕМЫ СУЧАСНОГО СТАНУ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Ефективне використання основних засобів зумовлюють необхідність впровадження на підприємстві науково обґрунтованої системи обліку основних засобів, яка б відповідала вимогам управління. Ринкові відносини обумовлюють об'єктивну необхідність підвищення ролі бухгалтерського обліку в управлінні підприємством. В нових умовах на підприємстві зростає необхідність ефективніше використовувати бухгалтерський облік, щоб контролювати й удосконалювати свою роботу.

Вагомий внесок що до проблем аналізу та обліку основних засобів зробили провідні вчені-економісти, такі як – С. Рилєєв, М. Шкробанець, О. Коломієць, О. Ареф'єва, Н. Богацька, Ю. Гуцуляк та інші.

Метою даної роботи є визначення та аналіз проблем основних засобів.

Сучасний етап розвитку бухгалтерського обліку характеризується його розподілом на декілька підсистем, а саме, фінансового, податкового, внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, що зумовлює особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Особливе місце в системі бухгалтерського обліку займають питання, пов'язані із станом основних фондів. Це пояснюється тим, що вони у своїй окупності утворюють виробничо-технічну базу і визначають виробничу мету господарства, точність показників об'єму, стану і руху основних засобів.

Згідно з П(С)БО 7 основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів чи надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року(або операційного циклу, якщо він довший за рік)".

П(С)БО 7 «Основні засоби» визначає критерії віднесення ремонтних витрат на збільшення первісної вартості об'єктів основних засобів. До них відноситься вплив проведених ремонтних робіт на майбутні економічні вигоди від використання об'єкта [2, с.103]. За Податковим кодексом критерій майбутніх економіч-

них вигод також застосовується, при цьому встановлюється вартісний критерій. Первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних із ремонтом та поліпшенням об'єктів основних засобів (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція), що приводить до зростання майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єктів у сумі, що перевищує 10 % сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів, що підлягають амортизації, на початок звітного податкового року з віднесенням суми поліпшення на об'єкт основного засобу, щодо якого здійснюється ремонт та поліпшення [1, с.138].

З точки зору бухгалтерського та податкового обліку залишаються не вирішеним питання переоцінки та віднесення витрат на ремонти основних засобів. Так, платники податку всіх форм власності мають право проводити переоцінку об'єктів основних засобів, застосовуючи щорічну індексацію вартості основних засобів, що амортизується, та суми накопиченої амортизації на коефіцієнт індексації.

У бухгалтерському обліку основних засобів важливим питанням є також проблема переведення основних фондів із виробничих у невикористані і навпаки, невикористані фонди у податковому обліку розуміють капітальні активи, що не використовуються в господарській діяльності платника податку.

Вивчення теоретичних положень, свідчать, що облік та аналіз основних засобів в останній час дещо ускладнився, а ряд проблем негативно впливають на процес управління виробництвом, знижуючи ефективність використання основних засобів. До кола таких проблем можна віднести:

- різні підходи до термінології та визначення сутності основних засобів у фінансовому обліку й системі оподаткування, принципів їх оцінки;
- проблеми вдосконалення системи амортизації;
- проблеми підвищення інформативності первинних документів з обліку основних засобів;

Для вирішення даних проблем необхідно здійснити такі дії:

- удосконалити методику обліку надходження основних засобів у системі аналітичних рахунків, що дозволить спростити систему бухгалтерських записів;
- розробити бухгалтерську модель економічного механізму амортизації, що сприятиме вирішенню проблем фінансового, внутрішньогосподарського обліку амортизаційних процесів та їх податкового аспекту;
- удосконалити методику обліку витрат на ремонти основних засобів, що підвищить ефективність управління витратами;

Отже, питання обліку основних засобів, постійно знаходиться у центрі уваги. Проблема відтворення основного капіталу є ключовою для забезпечення сталого розвитку як економіки країни загалом, так і для окремих підприємств. Економічна сутність основних засобів слугують визначальними характеристиками ідентифікації їх значення в забезпеченні відтворювальних процесів, функціонуванні та розвитку виробництва. Важливе значення в дослідженні ефективності використання основних засобів відіграє оцінювання їх сучасного стану, забезпечення адекватної класифікації, виходячи із сучасних умов господарювання, та проведення об'єктивного аналізу.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – №1-3. – С.3-354.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 року №92 // Бухгалтерія. Збірник систематизованого законодавства. – 2007. – №1. – С.101–105.
3. Булах Л.А. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів /Л.А. Булах // Економіка АПК і природокористування. – 2006. – № 9. – С. 63–67.
4. Асмолова Г. Механізм регулювання відтворення основних засобів підприємств / Г. Асмолова // Економіст. – 2007. – № 7. – С. 24-27.

Слаква Л.А., Зарочинцева К.П., Журба Т.С.

ОКВНЗ Інститут підприємництва «Стратегія», м. Жовті Води, Україна

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ БУХГАЛТЕРА

Сучасний рівень економічного розвитку вітчизняних підприємств характеризується зростаючою роллю інформаційних технологій як ключового фактора отримання конкурентної переваги. Ефективне вирішення завдань збору, зберігання, пошуку, переробки, перетворення, поширення та використання даних забезпечує своєчасне одержання якісної та достовірної економічної інформації на всіх рівнях управління підприємством. Одним з напрямків досягнення ефективності виступає автоматизація управління інформаційними потоками та підтримки прийняття управлінських рішень за допомогою застосування різних програмних продуктів, на основі яких створюються інформаційні системи.

Більшість інформаційних систем почала з'являтися в Україні на рубежі 90-х років, коли, з отриманням більшої свободи у веденні бізнесу, підприємства почали їх застосовувати. З об'єктивних причин ринкової економіки першими змогли виділити необхідні фінансові кошти підприємства торгівлі і сфери послуг. Саме тому практично всі системи почали розвиватися як облікові. Багато з них продовжують залишатися суто обліковими, дозволяючи автоматизувати одну або декілька функцій підприємства, не даючи цілісної картини для управління підприємством.

Але і з використанням автоматизованих систем обробки економічної інформації виникають певні проблеми.

Зокрема технологія виконання певних комплексів функціональних завдань автоматизованою системою бухгалтерського обліку на автоматизованому робочому місці бухгалтера повною мірою залежить від організації обміну між ними інформацією. За даних умов технологія виконання облікових робіт бухгалтера передбачає введення нормативно-довідкової і оперативної інформації безпосередньо в ЕОМ з клавіатури, тобто без використання проміжного машинного носія. Однак якщо загальний обсяг первинної інформації, що обробляється, великий, то можуть виникнути проблеми через обмеженість обсягу пам'яті однієї ПЕОМ і необхідності розподілу роботи з обробки документів між кількома бухгалтерами і ПЕОМ. У цьому випадку підвищується вплив людського фактору на обробку бухгалтерської інформації, а тому збільшується імовірність появи помилок.

Ще однією проблемою більшості автоматизованих систем бухгалтерського обліку є складання первинних документів вручну.

Існують програмні продукти, які дають можливість швидко отримувати якісно відібрану інформацію для економічного аналізу. Наприклад, інформаційна система Scala володіє функціональними можливостями ведення розширеної статистичної звітності, що значно скорочує трудомісткість облікової роботи. Модуль Статистика надає докладнішу й повнішу статистичну інформацію, ніж засоби звітності, вбудовані в окремі модулі.

На сучасному етапі розвитку економіки користь від інформаційних технологій є очевидною, проте незважаючи на це існує ще досить багато проблем щодо автоматизації діяльності підприємств та їх облікових підрозділів. Так у майже 40% підприємств України бухгалтерський облік неавтоматизований взагалі, або автоматизовані окремі його ділянки. Проблема створення та впровадження інформаційних систем на підприємстві залишається однією з найскладніших в Україні. Причинами невдалого впровадження інформаційної системи бухгалтерського обліку можуть бути:

- відсутність чітких цілей проекту;
- неформалізованість бізнес-процесів;
- неготовність підприємства до змін;
- неприділення належної уваги керівництва проекту.

До негативних факторів, що роблять використання інформаційних систем бухгалтерського обліку нераціональним слід віднести:

- використання багаторівневої технології проектування, кожна стадія якої виконується спеціалістами різної спеціальності та кваліфікації;
- тривале проектування систем і планова довготривала експлуатація з мінімальними змінами;
- домінування не комп'ютеризованих функцій інформаційних систем через технічну неможливість або економічну неефективність комп'ютеризації функцій управління, що не забезпечують прямого доступу працівників до інформації;
- надмірно централізована обробка інформації;
- роздільне функціонування систем інформаційного забезпечення в галузях виробничої, маркетингової, організаційної, фінансової, кадрової, бухгалтерської діяльності підприємства.

У питаннях створення відділів інформатизації та автоматизації документообігу бухгалтерської служби є багато недоречностей та недоліків, які гальмують розвиток інформаційної мережі. Серед них слід виділити такі: використання різноманітних програмних засобів як нових, так і застарілих, значно ускладнює обслуговування інформаційної системи та знижує ефект її впровадження; усунення окремих недоліків різноманітних програмних засобів може перейти в повсякденну проблему, що потребує створення засобів моніторингу стану всієї інформаційної мережі; відсутність нормативної бази для регулювання автоматизованої форми обліку на вітчизняному рівні.

При впровадженні нових інформаційних систем на підприємстві обов'язково потрібно оцінювати ризик відставання від конкурентів через їх моральне зношу-

вання. Після закінчення заходів щодо постачання й установки програмного забезпечення (далі – ПЗ) необхідно узгодити ступінь потреби в адаптації типової конфігурації ПЗ та особливості ведення обліку на підприємстві. Досить часто рішення про впровадження системи приймається для того, щоб замінити інформаційні системи, які вже не відповідають умовам бізнесу або для того щоб мати конкурентні переваги. Як показує практика, впровадження дорогих іноземних програмних продуктів комп'ютеризації бухгалтерського обліку не дозволяє відразу вирішити всі проблеми підприємства. Вітчизняні програмні продукти мають відповідати основним функціональним обліковим вимогам, мати можливість проводити облікову, аналітичну, контролюючу роботу, враховуючи специфічні риси підприємств (галузь діяльності, розмір і форму власності підприємства). Саме ці моменти мають якісно характеризувати програмний продукт автоматизації інформаційної бази підприємства. Тому можливості бухгалтерських програм можуть слугувати критерієм для їх якісних оцінок і вибору для застосування підприємствами. Основними із цих критеріїв є можливість ведення детальних аналітичних рахунків, автоматизоване складання звітності та отримання повної та якісно відібраної інформації для проведення аналізу та прийняття управлінських рішень.

Таким чином, з вище дослідженого випливає, що ефективність роботи бухгалтера на підприємстві суттєво підвищується завдяки засобам інформатизації та автоматизації документообігу, які дозволяють оперативно накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності та використовувати їх для формування, редагування і друку вихідних документів: квартальних, піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, ланкам управління щодо ефективності роботи. Саме тому на сьогоднішній день дуже важливо при розробці інформаційних систем мінімізувати вплив розглянутих негативних факторів, що дозволить розвивати і вдосконалювати сучасні комп'ютерні системи бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Ананьєв О.М. Інформаційні системи і технології в комерційній діяльності: підручник / О.М. Ананьєв, В.М. Білик, Я.А. Гончарук. – Львів: Новий Світ-2000, 2006. – 584 с
2. Івахненко С.В. Класифікація програмного забезпечення бухгалтерського обліку і контролю / С.В. Івахненко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №7. – С.55-65.
3. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку / С.В. Івахненко. – Житомир, 2009. – 416 с.
4. Новикова Е.Н. Практикум по 1С: Бухгалтерии 7.7 : учеб. пособ. для студ. ВУЗов / Е.Н. Новикова, В.А. Осмятченко. – Кривой Рог: Минерал, 2004 – 196 с.
5. Івахненко С.В. Сучасні інформаційні технології управління підприємством та бухгалтерія: проблеми і виклики / С.В. Івахненко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №4. – С. 54.

К.э.н. Тунин С.А.

*Ставропольский государственный аграрный университет,
Российская Федерация*

СЕБЕСТОИМОСТЬ КАК ЭКОНОМИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

Себестоимость является одним из основных экономических показателей, характеризующим производственно-хозяйственную деятельность организации. В общем понимании себестоимость продукции – это выраженные в денежной форме затраты на ее производство и продажу. Чем ниже себестоимость продукции, тем больше экономится труд, лучше используются основные средства, материалы, топливо, тем дешевле производство продукции обходится как предприятию, так и всему обществу [3].

Себестоимость как экономический показатель отражает, во сколько обошлось производство той или иной продукции, товара и доведение его до конечного потребителя (реализация) для предприятия. Себестоимость – это издержки или затраты организации, связанные с производством и реализацией продукции. От того, насколько правильно, эффективно и грамотно она будет сформирована, зависит дальнейшее управление производством, а также контроль за соблюдением изначально установленных экономических показателей.

Понятие себестоимости в плане нормативного регулирования практически ничем не закреплено. Единственным нормативным документом, в какой-то мере регламентирующим себестоимость как показатель, является Положение по бухгалтерскому учету (ПБУ 10/99) от 06.05.1999 г. № 32н «Расходы организации», утвержденное приказом Минфина РФ [2]. Из норм данного положения следует, что себестоимость можно определить как расходы по обычным видам деятельности. При этом расходами по обычным видам деятельности признаются расходы, связанные с изготовлением и продажей продукции, приобретением и продажей товаров, а также признаются расходы, связанные с выполнением работ, оказанием услуг.

Для целей налогообложения учет затрат и формирование себестоимости осуществляется на основании гл. 25 Налогового кодекса РФ [1]. Все перечисленные выше нормативные документы определяют общие требования, правила и принципы отражения активов, обязательств и фактов хозяйственной деятельности. Организации на основании этих принципов самостоятельно разрабатывают процесс формирования себестоимости и способы учета доходов и расходов, включаемых в себестоимость продукции, включая данные вопросы учета в учетную политику организации.

В себестоимость продукции, в частности, включаются:

- затраты труда, средств и предметов труда на производство продукции в организации – к ним относятся: затраты на подготовку и освоение производства; затраты, непосредственно связанные с производством продукции; расходы, связанные с изобретательством и рационализацией; расходы по обслуживанию производственного процесса; расходы, связанные с набором рабочей силы; подготовкой и переподготовкой кадров, отчисления на пенсионное, социальное и обязательное медицинское страхование; расходы по управлению производством и т.д.;

- расходы, связанные со сбытом продукции: упаковкой, хранением, погрузкой, транспортировкой; расходы на рекламу, включая участие в выставках, ярмарках и др.;

- расходы, непосредственно не связанные с производством и реализацией продукции в организации, но их возмещение путем включения в себестоимость продукции необходимо в интересах обеспечения простого воспроизводства (плата за древесину, плата за воду и т.д.).

Кроме того, в себестоимости продукции (работ, услуг) отражаются также потери от брака, от простоев по внутрипроизводственным причинам, недостачи материальных ценностей в производстве и на складах в пределах норм естественной убыли и др.

В настоящее же время, когда в экономике получили развитие практически все формы собственности и хозяйствования, организациям дана определенная самостоятельность в экономическом плане, информация о себестоимости является важной и незаменимой на сегодняшний день в целях принятия управленческих решений о дальнейшей деятельности организации. И сегодня показатель себестоимости превратился из простой цифры в отчетности в показатель качества управления организацией, важный инструментальный микроэкономики, из чего следует, что формирование информации о себестоимости произведенной продукции является одной из важнейших задач управленческого учета.

Так, исчисление себестоимости необходимо для оценки выполнения плана; определения рентабельности производства и отдельных видов продукции; осуществления внутрипроизводственного хозрасчета; выявления резервов снижения себестоимости продукции; установления оптовых цен на продукцию; исчисления национального дохода в масштабах страны; расчета экономической эффективности внедрения новой техники, технологии, организационно-технических мероприятий; обоснования решений о производстве новых видов продукции и снятия с производства устаревших [4].

Таким образом, можно с уверенностью сказать о том, что себестоимость является важной экономической категорией, поскольку грамотное применение себестоимости как экономической категории и ее использование в практике управленческого учета организации поможет стать основной принятия верных управленческих решений в целях достижения поставленных организацией целей и задач.

Список использованных источников:

1. Российская Федерация. Законы. Налоговый кодекс Российской Федерации Ч. II: федер. закон от 05 августа 2000 г. № 117-ФЗ (ред. от 14.03.2009) // СЗ РФ. – 2000. – № 32. – Ст. 3340; СЗ РФ. – 2009. – № 11. – Ст. 1265.
2. Российская Федерация. Министерство финансов. Положение по бухгалтерскому учету «Расходы организации» (ПБУ 10/99): Утв. приказом Минфина России от 6 мая 1999 г. № 33н // Положения по бухгалтерскому учету (ПБУ 1-19). – 6-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 144 с.
3. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет : учебник для студентов вузов / М.А. Вахрушина. – 9-е изд., стер. – М. : Омега-Л, 2011. – 570 с.
4. Кондраков Н.П. Бухгалтерский учет: учеб. пособ. – 4-е изд., перераб. и доп. / Н.П. Кондраков. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 640 с.

Шилова Т.С., Москалик А.В.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

Фінансове середовище зумовлює функціонування та взаємодію з системою розрахунків, яка опосередковує фінансово-господарську діяльність. Розрахунки, маючи постійно діючий, динамічний характер потребують певних управлінських впливів, що виробляють в системі фінансового менеджменту на основі переробки чисельних потоків різноманітної економічної інформації провідна роль у загальній сукупності якої належить обліковій інформації.

Такі важливі фінансові показники як платоспроможність та ліквідність обчислюються, виходячи з облікових даних про заборгованість за розрахунками та характеризують фінансовий стан кожного окремого підприємства, і держави взагалі, впливають на рівень їхньої інвестиційної привабливості, кредитоспроможності, загальної рентабельності діяльності.

Актуальність даної теми зумовлена діючою системою розрахунків з постачальниками та підрядчиками, заготівельними організаціями, банками, різними дебіторами та кредиторами ще не відповідає вимогам прискореного грошового обігу, що в свою чергу веде до нестабільності у постачанні основних матеріальних ресурсів [1].

Тема обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками розглядалась провідними вітчизняними науковцями з бухгалтерського обліку, зокрема такими: Ф.Ф. Бутинець, А.С. Барановська, Г.В. Власюк, В.В. Жуковська, А. Козоріз, О. С. Кравченко, О.М. Шапошнікова та іншими. Проте ряд питань досі залишаються недостатньо вивченими, що зумовлює актуальність даної теми та подальшого дослідження.

Метою дослідження є вивчення проблемних питань щодо обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на сучасному етапі розвитку економіки України, а також визначення подальших напрямів удосконалення організації обліку розрахунків.

Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств у виробленні і прийнятті управлінських рішень по забезпеченню ефективності розрахунків з кредиторами. Зміна обсягів кредиторської заборгованості призводить до зміни фінансового стану підприємства.

Прибутковість діяльності підприємства залежать від швидкості обороту капіталу, що визначається цілим комплексом економіко-організаційних заходів. Його частиною є розрахунки між суб'єктами господарської діяльності. Для дотримання діючих правил розрахунків слід запобігати їх простроченню, сприяти зменшенню кредиторської заборгованості. Чим швидше здійснюється процес розрахунків, тим ефективніше працює економіка [2]. Так, наприклад, значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською може привести до так званого технічного банкрутства. Це пов'язано зі значним відволіканням засобів підприємства з обороту і неможливістю гасити вчасно заборгованість перед кредиторами.

Порядок і форми розрахунків з постачальниками визначаються господарськими договорами, внаслідок виконання яких у підприємства виникають поточні зобов'язання – кредиторська заборгованість. Господарський договір є найбільш поширеною і важливою підставою виникнення зобов'язання, основною формою реалізації товарно-грошових відносин у ринковій економіці.

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками є найважливішою ділянкою бухгалтерської роботи, оскільки на цьому етапі формується основна частина доходів та грошових надходжень підприємств. Розрахунки – це операції, з одного боку спрямовані на забезпечення підприємства сировиною, матеріалами, паливом, тарою, а з іншого – реалізація готової продукції.

З метою покращення розрахункової дисципліни і для скорочення кредиторської заборгованості пропонуємо деякі пропозиції для удосконалення обліку розрахунків:

- систематично здійснювати контроль за співвідношеннями дебіторської і кредиторської заборгованості, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових засобів; перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до неплатоспроможності підприємства;

- проводити аналіз складу і структури дебіторської і кредиторської заборгованості за конкретними постачальниками і покупцями, а також щодо термінів утворення заборгованості або терміни їх можливого погашення, що дозволить своєчасно виявляти прострочену заборгованість і вживати заходів щодо її стягнення. Дані про терміни виникнення (погашення) заборгованості мають бути регулярними і оперативними, їх доцільно акумулювати в окремому документі, наприклад: реєстр старіння рахунків дебіторів, кредиторів. Складати такий реєстр можна у вигляді матриці, по рядках вказуються суб'єкти заборгованості, по стовпцях вказуються суб'єкти заборгованості, по стовпцях – строки утворення. Реєстр може оперативно виявляти тих боржників, успішна робота з якими може принести найбільший результат для підприємства, а також тих з якими повинні встановлюватися особливі відносини;

- контролювати оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості, а також стан розрахунків щодо простроченої заборгованості, так як в умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально отримує лише частину вартості поставленої продукції, тому бажано розширити систему авансових платежів;

- запровадити на підприємстві систему аналітичного обліку дебіторської заборгованості не тільки по термінах, але і за розмірами, місцезнаходженням юридичних осіб, фізичних осіб і пропонованих умов оплати;

- організувати роботу з договорами таким чином, щоб мати можливість в картці клієнта зазначати умови оплати (передоплата або післяплата) та контролювати надходження коштів відповідно до умов договору.

Таким чином, вищевикладені пропозиції будуть сприяти вдосконаленню організації розрахунків та їх обліку, оптимізації обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості і зміцнення фінансового стану підприємства.

Список використаних джерел:

1. Жуковська В.В. Напрями удосконалення обліку розрахунків з постачальниками і покупцями [Електронний ресурс] / В.В. Жуковська. – Режим доступу: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1116>
2. Власюк Г.В. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками [Електронний ресурс] / Г.В. Власюк. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2009_5/files/EC509_09.pdf
3. Біляк М.Д. Управління кредиторською заборгованістю підприємств / М.Д. Біляк // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 24–36.
4. Шаманська В.М. Первинна документація і реєстри бухгалтерського обліку : навч. посіб. для студ. екон. спец. / В.М. Шаманська – К. : Знання–Прес, 2008. – 268 с.
5. Кравченко О.С. Обґрунтування вибору постачальників торговельного підприємства на основі методу аналізу ієрархії [Електронний ресурс] / О.С. Кравченко, К.О. Фролова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2010_3/Kravchen.pdf
6. Кобелянська О.І. Фінансовий облік: навч. посіб. / О.І. Кобелянська. – К.: Знання, 2004. – 473с.

К.е.н. Яковишина Н.А., Фірсова Л.А.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

THE IMPACT OF THE TAX CODE ON THE ACCOUNTING AND REPORTING

The processes of market relations' formation, civil society, integration of Ukraine into the world community led to a transformation of the national accounting system. The necessity of the state's fiscal functions contributed to the release of a particular type of accounting – tax.

The need to conduct at least two types of accounting – accounting and tax makes a lot of organizational, technical, methodological and other problems. According to the data of the World Bank Ukraine is among ten countries with the most difficult conditions of calculation and taxpayment and occupies 181 position out of 183 countries entered the rankings. Thus Ukraine has the largest number of taxes and mandatory fees (payments) per year – 135, taking in the ranking last place [1].

These problems led to the need for convergence of these two types of accounting, because accounting data is automatically the basis for tax reporting of the enterprise. International experience shows that it is impossible to refuse completely from tax accounting, as it performs fiscal function that is different from the purpose of accounting. Thus, in Ukraine there is a need of reforming the current system of taxation in accordance with international standards. This resulted in the adoption of the Tax Code of Ukraine at the end of 2010, which significantly affected the accounting and reporting [1].

The purpose of writing this article is to review and analyze the impact of recent tax law changes on the accounting and reporting.

Adoption of the Tax Code in Ukraine significantly affected the organizing of accounting and reporting. These changes, as any others, have their advantages and disadvantages. In our view, the main positive outcomes of this process were the following:

1) rejection of the special "tax" notions in favor of the terminology used in accounting;

2) change in the calculation of taxable income – before replacing the current "rules of the first event" accrual basis;

3) denial of a special calculation of depreciation on a tax method in favor of existing accounting five methods of depreciation;

4) using the primary documents and summary ledgers in calculating taxable profits;

5) option of methods used in accounting for assets and liabilities [1].

Although some steps have been made towards harmonization of accounting and taxation, but they failed.

Simplified accounting in small enterprises is a very serious problem, which will work under the general taxation system. Code defines a circle of small businesses that are eligible for a special procedure for recording – without doing double entry, but with a prerequisite reflect revenues and expenditures in accordance with the requirements of tax legislation, rather than Regulations (standards) of accounting. These entities are legal entities that meet the criteria:

1) first, if the company is not VAT (Value Added Tax) payer;

2) second, if the amount of income tax in each reporting period cumulatively since the beginning of the year does not exceed the three million mark for each month of the reporting period wages (income) of employees who are in labor relations, not less than two minimum wages, the size which is set by law and which meet any of the following criteria:

- formed in the manner prescribed by law after April 1, 2011;

- acting, in which during the previous three consecutive years (or for all prior periods, if the moment of their formation was less than three years), annual income declared in an amount not to exceed three million, and in which an average number of employees during this period did not exceed 20 persons;

- who have been registered as single tax payers in accordance with legislation in the period prior to the enactment of the Tax Code and in which for the last calendar year revenues from the sale of products (goods and services) amounted to one million and an average number of employees amounted to 50 persons [1].

Subjects that will not be eligible for a simplified accounting and financial reporting referred to in paragraph 154.6. of the Tax Code of Ukraine. These include companies formed since the enactment of this Code by reorganization (merger, accession, division, separation, transformation), privatization and corporatization, and those that operate in the entertainment, manufacturing, wholesale, export, imports of excisable goods, manufacturing, wholesale and retail sale of fuels and lubricants, mining, manufacturing and mass production of precious metals and precious stones, the activities of currency exchange, real estate, leasing (including leasing of commercial sites in the markets and / or commercial facilities), activities to provide services Post and telecommunication, etc. [2].

Significant changes in the project are about accounting in companies with long-term technological cycle of production. Previously the law provided an opportunity to gain a special order of taxation (optional) for companies whose production is associated with fixed assets and intangible assets, if the term of the contract exceeds 9 months.

Now, if the technological cycle of production exceeding 1 year, and if the contracts for such production is not foreseen to delivery of goods and services, income has a taxable basis of the degree of completion of production, which is determined by the Specific Gravity of expenditure incurred in a tax period the total expected amount of such costs and Specific Gravity of services rendered in the reporting tax period, in total services to be provided. The Tax Code provides the change of the amount of money or value of goods that you can include in the expenses during the reporting year listed (transferred) to the state budget or budgets of local self-government, or certain nonprofit organizations – not more than 4% of income tax the previous reporting year (now – at least 2% and not more than 5% of such earnings) [3].

The greatest criticism, despite the undeniable positivity capabilities simplify accounting procedures, deserves norm of the Regulation (standard) of accounting 25 "Financial Report of the small business", which was adopted as a result of the Tax Code. According to this norm by small businesses who are eligible to use simplified accounting of revenues and expenses recognized costs and revenues to meet the requirements of the Tax Code and include amounts that are not recognized by the Tax Code as expenses or income, directly on the financial result after tax . This means that Ukraine is to develop indicators of financial reporting rules also apply national accounting standards, based on international standards and norms of the Tax Code. This situation reinforces the level of disparity of indicators of financial reporting. If by that time it was impossible to compare the performance of financial statements of small companies and medium and large due to the mismatch in content, but now it becomes impossible even within groups of "small business" [1].

With the entry into force of the Tax Code taxpayers do not have to carry out the calculation of growth (attrition) stocks. According to the Tax Code fixed assets include other non-tangible assets. Fixed assets are divided according to the Tax Code by 16 groups that correspond to the sub account 10 "Fixed Assets" and 11 "Other non-current tangible assets". Another innovation is that the depreciation will take place on accounting rules (monthly, separately for each item of plant, by any of the methods which are prescribed by accounting standards).

As for revenues and expenditures in accordance with the Tax Code, these changes are as follows: date will receive income during the reporting period in which such revenues were, regardless of the actual accession funds (accrual method). Thus costs are determined by the date of accrual of income, advances (prepayment) for goods (works, services) in tax accounting will not participate [2].

Significant impact of changes in tax legislation have caused the organization of accounting work in government-funded institutions. In the course of their activity which is associated with the implementation of budgets, budgetary institutions serve payers of various taxes and fees. This applies to income tax. In accordance with the provisions of the Tax Code of Ukraine authorities, local governments and institutions or organization established by them that are held by the respective budgets, belong to nonprofit organizations, taxation of which is regulated by paragraph 157. Preferential tax treatment is introduced for these institutions , which involves the application of exemptions specified in paragraph 157 of the income of nonprofit organizations. Taxation of income received by budget institutions from sources that are not listed among the sources of income which are exempt, that is taxable income in accordance

with the requirements of paragraph 157.11. In particular, income tax is the amount of proceeds received from such other sources, reduced by the amount of costs associated with obtaining such other income. This spending can not exceed such gains. At the same, the cash method of displaying income and expenditure is applied in the national accounting practice. Thus, simultaneous use of different methods of accounting revenues and expenditures questioned the reliability of the information contained in the financial statements of budgetary institutions [1].

Thus, the accounting has changed significantly under the influence of the adopted Tax Code of Ukraine. An important problem is the harmonization of tax and accounting, because the tax code should be based only on accounting rules, and Ukraine will not be able to move to a single accounting system for one year. All entrepreneurs, and especially those who are deprived of the opportunity to be "uproschentsam" and go on general taxation, will have to maintain accounting records on a mandatory basis and in full, which can lead to doing double-entry bookkeeping.

The list of references:

1. Слободяник Ю.Б. Вплив прийняття Податкового кодексу на систему бухгалтерського обліку і звітності [Web resource] / Ю.Б. Слободяник, О.В. Кравченко, Ю.М. Тимошенко. – Access mode: <http://dspace.uabs.edu.ua/handle/123456789/6171>
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
3. Валькова Н.В. Зміни у бухгалтерському обліку під впливом податкового кодексу України [Web resource] / Н.В. Валькова, О.В. Ткаченко. – Access mode: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy/accounting-and-auditing/2860-valkova-nv-tkachenko-ob>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ VII. ФІНАНСОВІ РИЗИКИ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ. ПЕРСПЕКТИВИ КРЕДИТНОЇ ТА ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

<i>Балашиова Р.І., Галінцева Я.Г.</i> Методологічне забезпечення прогнозування впливу фінансових ризиків на економічний розвиток туристичних підприємств.....	3
<i>Білинська У.В.</i> Основні принципи управління ризиками підприємства	6
<i>Бричев В.А.</i> Причины и последствия оттока капитала из России	8
<i>Глотова И.И., Павлова Н.Г.</i> Кредитной и налоговой политики Ставропольского края.....	12
<i>Головащенко И.О., Грачева И.И.</i> Основные проблемы и задачи кредитно-банковской системы Украины	15
<i>Гордіца Т.М.</i> Основні фактори впливу на появу депозитного ризику з точки зору банку	17
<i>Дзюблюк О.В.</i> Перспективи оптимізації основних інструментів грошово-кредитного регулювання економіки в кризовий період	19
<i>Єгорова О.О.</i> Вдосконалення спеціальних податкових режимів в Україні	21
<i>Запаранюк Т.В.</i> Правила грошово-кредитної політики центрального банку і особливості їх застосування в Україні.....	26
<i>Захарова О.Л.</i> Необхідність управління фінансовими ризиками підприємства ...	28
<i>Кальченко О.М.</i> Оцінка ризиків інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств туристичної галузі	31
<i>Клишина Ю.Е., Волобуева О.В.</i> Методологические подходы к составу звеньев финансовой системы.....	33
<i>Кравець В.І.</i> Модель удосконалення інституційної структури фінансового ринку України.....	36
<i>Кулиняк І.Я., Бережанська О.В.</i> Управління валютним ризиком комерційного банку	38
<i>Кучер Р.В.</i> Проблема визначення ліквідних засобів як засіб для зменшення ризиків	40
<i>Кучин С.П., Коротка М.Л.</i> Перспективи створення банку розвитку в Україні	42
<i>Матлага Л.О.</i> Проблеми впровадження базельських рекомендацій в процесі розвитку банківської системи України.....	44
<i>Мацера С.М.</i> Дивідендна політика як запорука позитивного корпоративного іміджу підприємства	47
<i>Нікітін А.В., Брітченко І.Г.</i> Сучасні тенденції розвитку банківського ринку України.....	50
<i>Островська Н.С.</i> Ефективність управління комерційними банками України в сучасних умовах	53

<i>Петришина О.В.</i> Податковий кодекс України: реалії та перспективи	55
<i>Прийдун Л.М.</i> Теоретичні аспекти управління кредитним ризиком банку	58
<i>Роговцева М.В.</i> Направления развития налоговой политики России.....	60
<i>Сліпчик О.О.</i> Теоретичні засади кредитування фінансової діяльності підприємств.....	63
<i>Томилина Е.П., Васильева О.А.</i> Особенности управления активами закрытых паевых инвестиционных фондов как особо рискованных венчурных инвестиций	65
<i>Харевич А.С.</i> Чинники формування кредитного потенціалу банківської системи України	68
<i>Шафоростова Э.Ю.</i> Организация кредитной политики в банка Украины.....	70
<i>Шляпкин А.В., Горячкина О.С.</i> Математическая модель оценки уровня инфляции.....	72

СЕКЦІЯ VIII. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА СТАТИСТИЧНОЇ ОБРОБКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

<i>Андреева С.В.</i> Развитие потенциала учетной системы малых и средних субъектов хозяйствования.....	74
<i>Артьомова А.Д., Мамакова Н.Г., Журба Т.С.</i> Сучасні проблеми обліку та аналізу витрат на виробництво	77
<i>Гончар О.В.</i> Критерії якості статистичної інформації	79
<i>Кірілеско О.Л.</i> Визначення необхідності формування додаткових вимог до системи бухгалтерського обліку в контексті реалізації функцій стратегічного аналізу	82
<i>Ковтун І.Ю., Чорна М.Р.</i> Концепція резервування в системі облікового забезпечення управління капіталом підприємства	84
<i>Коломоєць В.Г., Фурмат О.С., Журба Т.С.</i> Стратегія вдосконалення системи бухгалтерського обліку в державному секторі України	87
<i>Кулиш Н.В., Мариненко А.А.</i> Совершенствование рабочего плана счетов бухгалтерского учета сельскохозяйственных организаций.....	89
<i>Лесняк В.В.</i> Методологические аспекты адаптивного учета.....	91
<i>Орынбекова С.Ж.</i> Оценка финансовых последствий при принятии неправильных решений в организационной бизнес структуре.....	97
<i>Полянецкая Е.В., Хапатьяко Ю.В., Филатова С.А.</i> Проблемы проведения современного экономического анализа и аудита в Украине	99
<i>Сидоренко А.О., Журба Т.С.</i> Проблеми сучасного стану обліку основних засобів.....	101
<i>Слакwa Л.А., Зарочинцева К.П., Журба Т.С.</i> Шляхи підвищення ефективності роботи бухгалтера	103
<i>Тунин С.А.</i> Себестоимость как экономическая категория	106
<i>Шилова Т.С., Москалик А.В.</i> Проблеми обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками	108
<i>Яковичина Н.А., Фірсова Л.А.</i> The impact of the tax code on the accounting and reporting	110

Наукове видання

Мови видання: українська, російська, англійська

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
НОВОЇ ЕКОНОМІКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції
Київ · 22–23 грудня 2011 р.

У восьми томах

Том 7

Методологія статистичної обробки економічної інформації
та шляхи зниження фінансових ризиків

Окремі доповіді друкуються в авторській редакції

Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Відповідальний редактор Біла К. О.

Оригінал-макет Біла К. О.

Дизайн обкладинки Косолапов О. В.

Технічний редактор Капуш О. Є.

Підп. до друку 29.12.11. Формат 60х84¹/₁₆.

Ум. друк. арк. 8,25. Тираж 100 пр. Зам. № 1211-10.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру

Суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.2009

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.

Поштова адреса: Україна, 49087, м. Дніпропетровськ,
п/в 87, а/с 4402

тел. +38 (067) 972-90-71

www.confcontact.com

e-mail: conf@confcontact.com